

\$3.00

ב"ה

לוח יומי הלכה למעשה

עם פרטי ההלכות והמנהגים
לימי החנוכה ה'תשפ"ב

כולל מנהגים והלכות הקשורים
לה'טבת
ועשרה בטבת

יו"ל על ידי
בד"צ דק"ק קראון הייטס
כאן צוה ה' את הברכה

לזכות
הרה"ת ר' מנחם מענדל
וזוגתו מרת מלכה שיחיו
ובניהם
אברהם, ארי' זאב שיחיו
קאבאטשניק

להצלחה רבה ומופלגה בכל מכל כל
ולנחת יהודי חסידי מכל
יוצאי חלציהם שיחיו

לעילוי נשמת
הגאון הגדול רבי חיים אלעזר ישראל בן
הגאון המובהק הפוסק המפורסם
רבי שלמה זלמן ברוין זללה"ה

ממשיך דרכו וממלא מקום אביו ברבנות ח"י שנים, ובחיבוריו
רב דקהל שערי ציון דפלעטבוש
ידיו רב לו בספרי דבי רב אביו וגם חיבר ספרי שערים מצויינים בהלכה על הש"ס
(י"ד כרכים לע"ע, ועוד בכתובים)

נפטר ערב שבת קודש, ח' טבת תשע"ג
והקיצו ורננו שוכני עפר" והוא בתוכם תיכף ומיד ממש

משרד הבד"צ 718-604-8000

לשעות המשרד המעודכנות

www.chcentral.org/resources/rabbonim

כמו כן אפשר לפנות לאתרא דרב

www.asktherav.com

תחת פיקוחותו של המד"א וחבר הבד"צ הרב ברוין שליט"א

כאשר תעבירו את ימים המיוחדים האלו, בוודאי תהנו מתוכנו העשיר
והנהדר של הלוח היומי, שמנחה אתכם בכל ההלכות הנצרכות - שלב אחרי
שלב - לפי סדר היום.

נא הביעו את הוקרתכם למאות שעות העבודה שהושקעו שהשקיעו
המפיקים, הכותבים, העורכים, מתרגמים, מעצבים והמפיצים, והרימו

תרומה להשתתפות בהוצאות הרבות, באמצעות האתר

www.daytodayguide.com

כמו כן ניתן ליצור קשר בטלפון: 347-465-7703

לוח יומי

עם פרטי ההלכות והמנהגים
לימי החנוכה ה'תשפ"ב

כולל מנהגים והלכות הקשורים
לה' טבת
ועשרה בטבת

מאת

המרא"ד ארתרא וחבר הבד"צ
הרב יוסף ישעי' ברוין שליט"א

שיחת יום ב' דר"ה תשנ"ב נאמר: "יש לעורר ע"ד לימוד ההלכות הצריכות לימים אלו, שבהם ישנם כמה וכמה שינויים בתפילה וכמה מנהגים וכו' – שילמדו הלכות אלו בשו"ע, או כפי שמצינו לאחרונה, שמדפיסים בלוחות השנה כמה וכמה הלכות השייכות לאותו הזמן, הלכות הצריכות, שתועלת מיוחדת בזה בפרט לאלו שאין להם ספרים מאיזו סיבה שתהי', או שיש להם ואינם יודעים היכן לחפש וכיו"ב, שע"י העיון בלוחות אלו – ע"ד לוח כולל חב"ד (ובב' האופנים או כפי שהוא תלוי על הקיר, או בתור ספר קטן) שמלוקטים בו המנהגים וההלכות הצריכות – מוצאים בנקל את ההלכות האמורות. ולכן דבר נכון ביותר הוא שכאו"א יעיין בלוחות הנ"ל, באופן שכל ההלכות דימים אלו יחקקו בזכרונו, מפני שלפעמים כשמתעוררת שאלה בזה נמצאים במעמד ומצב שאסור להפסיק ולשאול, או שאין את מי לשאול, ויתירה מזו – לפעמים אינו יודע כלל שצריך לשאול".

לזכות

ר' חיים דניאל וזוגתו ומשפחתו שיחיו

פיקרסקי

לזכות הרה"ח ר' יונה וזוגתו שיחיו איידעלקאפף

להצלחה רבה ומופלגה בכל מכל כל

ולנחת יהודי חסידי
מכל יוצאי חלציהם שיחיו

לזכות שיינא הינדא תי' בת לאה שרה לרגל יום הולדתה ר"ח כסלו
ולזכות אליהו שי' בן שרה אלוש לרגל יום הולדתו יו"ד כסלו
ולזכות רחל תי' בת שולמית לרגל יום הולדתה י"ב כסלו
ולזכות חיים צבי שי' בן שולמית לרגל יום הולדתו ח"י כסלו
ל"שנת הצלחה" בכל, בגשמיות וברוחניות

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ג הרב חיים ב"ר בנימין זאב
ע"ה בנימיני

נפטר כ"ח חשון תשפ"ב ת.ג.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת הו"ח זיסא בן ציון בן
הו"ח לוי ע"ה ליבערמאן
נפטר ח"י כסלו. ת.ג.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת אברהם מיכאל בן
ר' יעקב שמעון הלוי ע"ה פלינט

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' אפרים זאב וועלוול בן ר' משה
הכהן ע"ה קורן

מראשוני תלמידי התמימים של ישיבת
"הדר התורה"

נפטר במוצאי ש"ק י' טבת תשס"ג
ונזכה שיקויים היעוד "והקיצו ורגנו שוכני
עפר" תיכף ומיד ממש

נדפס ע"י זוגתו מרת אסתר תחי' קורן

לזכות ר' צבי מרדכי בן שרה וזוגתו מרת
שלומית בת שושנה ובניהם ובנותיהם וכו'
שיחיו גודמאן

לזכות

ר' יעקב יצחק דוב הלוי

וזוגתו אסתר מלכה שיחיו לאנג

להצלחה רבה ומופלגה בכל מכל כל

ולנחת יהודי חסידי מכל

יוצאי חלציהם שיחיו

לזכות

הרך הנימול יהודה קלמן שי' לרגל הכנסו
לבריתו של א"א ח"י כסלו תשפ"ב
ולזכות הוריו שמואל יצחק
וזוגתו חי' מושקא
וילדיהם חנה וצבי הירש
שיחיו שכטר

שיזכו הוריו לגדלו לתורה ולחופה
ולמעשים טובים ומתוך הרחבה

לזכות

הרה"ת שניאור זלמן

וזוגתו מרת שמחה רבקה שיחיו

וילדיהם: אסתר ברכה, איטא העניא,

אברהם משה, חי' בתי', חנה וריבה דינה
שיחיו

לזכות לוי יצחק בן רייזל
לרפואה שלימה

מקורות להמובא בפנים ניתן למצוא בשולחן ערוך ונו"כ. ספר המנהגים-חב"ד. לוח כולל חב"ד. שיחות מאמרים ואגרות קודש. **ועוד ועוד.** עזר בעריכה הרה"ח הרב **מנחם מענדל שי' ראטנברג.**

כל הלכה הוזכרה בהזדמנות הראשונה המתאימה, אם כי כמה פעמים רלוונטיות גם לימים הבאים, כפשוטו.

בכל מקום (בהערות) שצויין ל"שו"ת אתרא דרב", הכוונה לאתר AskTheRav.com בפיקוח הרב ברין שליט"א. בכדי למצוא את התשובה המצוינת יש להזין באזור החיפוש שבדף הבית של האתר את מספר השו"ת במספרים (לדוגמא לסי' א'תתקעט יש לכתוב 1979), ואז בעזרה"י תמצא את מבוקשך.

* * *

כרגיל בכגון דא, נדפסו כמה תזכורות מענייני "הלכתא למשיחא"1,

1) במדור "הלכתא למשיחא" נזכרו לפעמים גם דיני טומאה וטהרה, והוא ע"פ המבואר בתניא (אגה"ק סכ"ו - קמג, א) שלמות המשיח יצטרכו לידע הלכות טומאה וטהרה. (ומצות בטלות לעת"ל - היינו בתח"מ דוקא. ואכ"מ). וכ"מ מזה שהובאו הלכות אלו ברמב"ם ביד החזקה, דאל"ה מאי דהוה הוה (וכפי שהוכיחו עד"ז בכ"מ - ראה לדוגמא שו"ת הרי בשמים ח"ג סע"ה. ולהעיר, שמשה"ק שם בד"ן תק"ש בכ"מ שיי"ב בי"ד שהביאו הרמב"ם - יש ליישב ע"פ שיחת ליל ג' דחה"ס תשמ"ח). ולהעיר גם מצורת הבית להתיו"ט (יחזקאל מב, כ) בטעם התרחבות גבולי הר הבית לעת"ל. וזכר לדבר, מארז"ל (פסחים נ, א) שדיני נגעים ואהלות יקרין בעוה"ז, וקפויין - היינו קלים להבנה (חדא"ג מהרש"א שם. בניהו שם) - לעוה"ב. אבל ראה מה שפי' במאירי שם. וראה גם הגהות יעב"ץ ומלא הרועים שם). ועפ"ז, קיום היעוד "את רוח הטומאה אעביר וגו'" (בשלימות עכ"פ) הוא בתקופה שני' דימוה"מ, בתח"מ, וכמובן מכ"מ. וראה גם לקו"ש ח"א ע' 221. סה"מ מלוקט ח"ב ע' רפ. סה"ש תנש"א ח"ב ע' 576 ובהערות 9-108. ועוד. ולהעיר מאג"ק ח"ז ע' שזו. ואכ"מ בזה. (ומש"כ בלקו"ש חכ"ה ע' 263 שלא יצטרכו ללמוד גם הל' שבת - בפשטות קאי בתקופה שני' דוקא. אבל, לפ"ז צ"ע הכוונה בהע' 51 שם, שכפה"נ ר"ל שהל' שבת ונדה לא נז' בתניא שם. ועצ"ב החילוק). כן להעיר מדין נט"י בזה"י בכדי שיהיו רגילים לאכול בטהרה לעת"ל (שו"ע אדה"ז סי' קנח ס"א). וראה גם ב"ח יו"ד סוס"י קפג - לענין נדה אחרי שיבנה המקדש. (אבל באג"ק ח"ג ע' קנג שגם בתקופה ראשונה דימוה"מ ל"ש טומאת נדה, משא"כ שאר טומאות. וראה גם לקו"ש ח"ז ע' 27 הע' 59. וי"ל). וראה זה פלא, בס' שערי ג'ע (אורח צדיקים דרך ז) שבסוף אלף הששי יתנוצץ אור תוס"ש ויעביר רוה"ט ויהי קצת מצות בטלות כגון פרשיות טומאה וטהרה וכו'.

[והנה, בתניא שם (קמה, ב) שהנגלות יהיו גלוים וידועים לכל איש ישראל בידיעה בתחלה בלי שכחה וא"צ לעסוק בהם. ומשמעות הדברים, שצ"ל הלימוד בהם תחילה, פ"א עכ"פ, אבל א"צ עסק. וכן פי' בלקוטי ביאורים (קארף). וכ"מ גם בסה"ש תנש"א (שם). וכן לעיל שם ע' 575, שהדגיש תיבת "לעסוק". וכ"ה להדיא בר"ד משיחת ש"פ צו תשמ"ח. וראה גם ר"ד אחו"ק תשמ"ח). אמנם, בהמשך הענין, ש"גם אפשר וקרוב הדבר שידעו מפנימיות התורה כל גופי התורה הנגלית כמו אברהם אבינו ע"ה ולכן א"צ לעסוק בהם כלל". (ורק ערב רב שלא יזכו למטעם מאילנא דחיי שהוא פנימיות התורה צריכים לעסוק במשנה להתיש כח הס"א הדבוק בהם). ור"ל, שלפי בי' זה, ת"ח א"צ כלל ללמוד הנגלות לעת"ל, והיינו גם ללא התעסקות. (עיי"ש בסה"ש בהערה 89. לקוטי ביאורים שם. וראה בשער האמונה פנ"ו בארוכה. וצע"ק שבכ"מ מבואר להדיא ע"ד לימוד הנגלה לעת"ל - ראה לקו"ש חט"ז ע' 39 שוה"ג להע' 45. ר"ד משיחת יום שמח"ת תשמ"ח. כ"ח חשוון תשנ"ב. וכ"ה בכמה מאמרי דא"ח - ד"ה והמשכילים יזהירו תש"כ. הבאים ישרש תשל"ח. השמים כסאי תשמ"ח). ואולי הדיוק בתניא שם רק **גופי** התורה הנגלית" (וכמ"ש לפנ"ז בתניא שם, ש"יהי' גם **עיקר** עסק התורה ג"כ בפנימיות המצות וטעמיהם הנסתרים". ועד"ז הוא בכ"מ (ראה גם סה"ש תש"ד ס"ע 107 ואילך. סד"ה והי' ביום ההוא תשכ"ב. ועוד). ולהעיר מהמבואר בכ"מ (ראה דרך חיים סח, ד. חיים אדם לברך תרל"ח פכ"ג. סה"מ מלוקט ח"ה ע' עדר) במעלת לימוד הנפלאות דתורה מתוך גליא דתורה, בבחי' "ותלמודו בידו"), משא"כ הפרטים המסתעפים, וכן שקו"ט ופלפולא דאורייתא, לאפשא לה בנגלה דתורה (ראה לקו"ש חכ"ז ע' 240. ולהעיר מדה"ה הנה ישיכל עבדי תשל"ב בתחילתו. ולהעיר גם מסה"ש תש"ז ע' 357. וצ"ע בסה"ש תשנ"ב ס"ע 27 (ואילך), ששקו"ט בתושבע"פ יבטל לעת"ל. ובפשטות י"ל, שהכוונה שם לעמל ויגיעה ("במחשכים הושיבני") לברר ההלכה, שזה ל"ש לעת"ל - ראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי דרושים לפסח (ע' קד). ואולי קאי בתקופה שני' דוקא. וע"ד הנת' בסה"ש שם ע' 510

מתוך ציפיה ותשוקה לגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש², שאז אפשר יהיה לקיימן כפשוטן להלכה למעשה מיוסד על הוראות כ"ק אד"ש בריבוי שיחות, ומהן:

"מדובר כמ"פ לאחרונה, אז לויט אלע סימנים שטייען מיר היינט אויף דעם שוועל פון דער גאולה, ווען "הנה זה (משיח) בא", ותיכף ומיד רגע לאח"ז – כבר בא. דערפון איז אויך מובן בנוגע צו דער עבודה פון אידן וואס פאדערט זיך. . אז א אידן'ס אויפפירונג אין אלע ענינים אין זיין טאג טעגלעכן לעבן אויך בזמן הזה תיכף ומיד פאר דער גאולה – איז מעין ובדוגמת דעם לעבן און הנהגה פון אידן בימות המשיח ממש. [וואס דאס איז אויך די הדגשה המיוחדת בתקופה האחרונה בהנוגע דעם לימוד פון "הלכתא למשיחא", די הלכות וואס זיינען נוגע צו דעם לעבן פון אידן בזמן הגאולה³]."

"מוסיפים גם בהתשוקה והגעגועים להגאולה. . שענין זה נעשה גם ע"י ההוספה בלימוד התורה בעניני הגאולה וביהמ"ק, אשר, הלימוד בענינים אלו ממהר ומזרז עוד יותר קיומם בפועל ממש, כך, שמהלימוד יוצאים תיכף ומיד לפגוש את משיח צדקנו, ואומרים לו שזה-עתה סיימו ללמוד כמה הלכות הקשורות עם ביאתו! נוסף לכך שכיון ש"אחכה לו בכל יום שיבוא", נכללים ב"הלכות הצריכות להן" [לנשים] בכל יום כו"כ דינים דהלכות קרבנות וכיו"ב⁴."

"דער אויבערשטער בעט זיך ביי אידן אז זיי זאלן זיך עוסק זיין ב"סדר קרבנות" . . ובכלל זיך עוסק זיין בתורת עולה כו' (וואס דורכדעם איז כאילו הקריב כו') – און דאס וועט ברענגען דעם הקריב עולה וכו' כפשוטו – המלך המשיח כו' בונה המקדש כו' וחוזרין כו' מקריבין קרבנות כו' ככל מצותה האמורה בתורה במהרה בימינו ממש, וכנ"ל – ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו כו' כמצות רצונך⁵."

תודתנו נתונה מקרב ולב עמוק לבית דפוס Print House בראשות הרה"ח ר' יוסף יצחק שי' ובנו הרה"ח ר' שלום דובער שי' ליינ ורהה"ח ר' זאב מאיר שי' קדנר, וכל הצוות שלהם שיחיו, איש איש על שמו, על המסירות והתמיכה שלהם במשך כל השנים להבד"צ דשכונתנו, יברכם ה' ויצליחם בכל מידי דמיטב בגו"ר.

– ראה בכ"ז קובץ העו"ב לך וחיי"ש תשע"ה. ועצ"ע, שבשער האמונה שם מפורש שמישיח לא ישפיע נגלה. וצ"ע. וראה גם שיחת אחש"פ תשמ"ו. ולהעיר משיחת ליל ח"י אלול תשמ"ב). ועוד כתב באו"א בתניא שם (לפנ"ז), ש"למעשה יהיו צריכים [ערב רב] לפרטי הלכות איסור וטומאה יותר מישראל שלא יארע להם פסול וטומאה ואיסור כי לא יאונה כו". ולכאו' לפי בי' זה, עדיין צריכים לפרטי ההלכות, אבל לא כמו בערב רב. וילע"ע].

(2) ובס' שערים מצויינים בהלכה עמ"ס זבחים שי"ל ז"ע (מכת"י אאמו"ר, ובתוספת נופך מאחמו"ר הרה"ג הרמ"ש שליט"א) בפתחה, האריך מאד בגודל החיוב ללמוד דיני הקרבנות הנהוגים לעת"ל. ובתוך הדברים הביא פרפרת נאה מס' אמרות טהורות (תהלים קיט, קסו) על מארז"ל (שבת לא, ב) שבשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו וכו' צפית לישועה פלפלת בחכמה כו', וצ"ב מה ענין זל"ז. וגם למה לא אמר "פלפלת בתורה". אלא דשניהם ענין אחד, שאם ישיב שציפה לישועה, ישאלו אותו "פלפלת בחכמה", דחכמה זה סדר קדשים (כמבואר בשבת שם), דהיינו אם למד סדר קדשים, שהמצפה לישועה מפלפל בסדר קדשים, כי זולת זה על כרחך לא ציפה לישועה, דהא בהא תליא, והמצפה לישועה מפלפל בחכמה.

(3) שיחת שמח"ת תשנ"ב – ב"ס"ש תשנ"ב ע' 39. – חלק מההדגשות אינן במקור.

(4) משיחה לנשי ובנות חב"ד, ספר השיחות ה'תש"נ כרך ב ע' 485.

(5) לקוטי שיחות חלק יח ע' 341.

הערה כללית: הזמנים שנכתבו כאן הם לשכונת קראון הייטס. כיון שאי אפשר לצמצם, וישנם כמה גורמים היכולים להשפיע על הדיוק בזה, לפיכך ראוי להקדים [או לאחר, לפי הענין] את הזמן במידת-מה – ולא לחכות לרגע האחרון.⁶

הכנות לחנוכה

אין להדליק בשמן מאוס או גזול⁷. מצוה מן המובחר להדר אחר שמן זית לנר חנוכה, לפי שאורו זך וצלול, ונמשך יפה אחר הפתילה והנס נעשה בו. ואם אין שמן זית מצוי, מצוה יותר בשאר שמנים שאורן זך וצלול. וכל השמנים כשרים בנר חנוכה (מלבד בשבת שיש בזה חילוקי דינים).

למען דעת: כיום מצוי בשוק שמן זית מזויף שנמכר במחיר נמוך מאוד. השמן המזויף הוא צהבהב יותר, פחות מריר ויותר מימי. שמן זית אמיתי אינו מבעבע או מקציף בטיגון במחבת, ולא מוציא עשן או ריחות רעים. ניתן לזהות את הזיוף באמצעות לקיחת דוגמית מהשמן והנחתה במקרר, שמן אמיתי יהפך לצמיגי יותר. כמו כן ניתן לחמם את השמן, אם לא יוצא ממנו ריח של זיתים אלא ריח ניטרואלי ולא מורגש, ככל הנראה מדובר בזיוף. וכדאי שלא לסמוך רק על סימנים הנ"ל (שאינם מובהקים), כי אם לוודא שיש חותמת של מועצת שמן זית מקומית או בינלאומית (נוסף לחותמת כשרות מוסמכת).

הידורים אפשריים בשמן זית (מהם השנויים במחלוקת, או לחלופין שמוסכם אצל רובם ככולם שאין חשש כלל): לא להשתמש בשמן זית המוגדר "רסק", pomace. לקנות שמן זית כתית מעולה, extra virgin, הראוי לאכילה ולא המיועד למאור⁸ (אבל להעיר שלפעמים

6) נתבאר בארוכה בכינוס תורה בבית חיינו "770", חוה"מ פסח תשע"ח.

7) וה"ז מצוה הבאה בעבירה. וכן בשואל שלא מדעת, שהוא גזלן.

וי"א שבכלל צ"ל משלו דוקא (ע"פ ר"ן פסחים ד, א) (בדפי הרי"ף). חי' הר"ן פסחים ז, א. רמב"ן פסחים ז, א ד"ה ואני אומר. חי' תל' הרמב"ן שם. חי' רבינו דוד שם. ריטב"א שם. תוס' ר"פ שם. ס' הפרדס ש"ט פכ"א בשמו. תמים דעים קפו. אבודרהם ש"ג. ועוד. ולהעיר משו"ע אדה"ז סרס"ג ס"ט (במוסגר). וראה שו"ת בי"צ יו"ד סי' קמה סק"ג. והוב"ד בשד"ח אס"ד מערכת חנוכה סט"ו. שו"ת בית שערים שש"א. זכר יהוסף שבת כא, א. וראה שו"ת שבה"ל ח"ג ס"פ. משנה"ח סי' קיח. ח"ח סרכ"ט. וראה בארוכה שבות יצחק ח"ז סי"ד. וש"נ), וא"כ גם בשאל אינו מועיל (אם לא נאמר שבמדליק בעצמו אצל משלו, ראה בכל הנ"ל). ואופן הקנין – במשיכה ואפילו במעות (משום מצוה). ומה"ט, כשיוצא יד"ח הדלקת נ"ח בשל אחרים, ואינו מבני ביתו, צריך להשתתף בפרוטה. וי"א שצ"ל שמן שיש בו כדי שוה פרוטה לכאור"א מהמשתתפים.

8) ע"פ הפמ"ג סי' קנד בא"א סקי"ט, משום הקריבהו נא לפחתך. אבל שם מיידי במאוס מחמת עכבר וכדומה ולא שא"ר לאכילה מחמת טעמו. וגם בזה – ראה מג"א שם סקי"ט, רק כשאסור באכילה (ולהעיר ממג"א סתרע"ז סקי"א בכלי מאוס). [אבל ראה בארוכה בקונטרס "שמן רק לא למאור"].

ואילו הי' אסור מחמת סכנה – יש לדון מדין המותר בפיך (וראה שו"ת דברי חיים ח"ב או"ח ס"ז) בשאר מצוות – ראה מג"א סתקפ"ז סק"ג (וראה שו"ע אדה"ז שם ס"ג). [אבל הרבה חולקים על המג"א. ולכמה דעות, בדבר שאצ"ל משל בהמה, או כשאין האיסור ניכר, לית בי' משום המותר בפיך. ובפרט כשעומד לשריפה. וי"א שבמצוה דרבנן ל"ש המותר בפיך].

וראה פמ"ג סתרע"ג במ"ז להתיר להדליק בעטרן (אבל ראה ראש יוסף (שלו) שבת כא, א ד"ה אמר רב הונא). וכ"כ בחי' מהר"ץ חיות שבת כה, ב. ולהעיר, שבבא"ח וישב ש"א סי"ב מפורש להתיר. ועוד, שבכלל אין מברכים על שמן זית מפני שמזיקו. וכן אפשר להדליק בשעוה אף שא"ר

ההגדרה "למאור" על בקבוקי השמנים נכתבה רק בכדי להימנע ממס גבוה), והיותר זך הרי זה משובח⁹, נוזלי (לא מוצק, קרוש או קפוא¹⁰).

מצוה מן המובחר לקחת פתילות של צמר גפן או חוטי פשתן, אך כל הפתילות כשרות בנר חנוכה¹¹. (יש מהדרים לא להשתמש בפתיל צף המצופה בשעווה וכדומה, כך שתחילת ההדלקה תהא בשמן זית. ויש המטבילים בשמן או שחורכים הפתילה לפני ההדלקה. ויש שהעירו בזה, שעשוי מכמה חוטים שזורים יחד, וגם מקום הלהבה משתנה במשך זמן ההדלקה וכאילו חסר בשיעור).

בנוגע לנר שעווה וכיוצא בזה – הנה ע"פ הלכה ניתן להדליק את הנר לאכילה, וכמו"כ בנפט.

ואעיקרא דמילתא – מעולם לא מצינו שצ"ל ראוי לאכילה. והרי גידין (לסת"ם) ושפורות אא"פ לאכול ונק' המותר בפ"ך. ומה שצ"ל בדומה לנרות המקדש – פשוט, שאין הכוונה לדמות לכ"ד (וראה גם בהע' הבאות), שהרי אצ"ל כתית למאור, ואצ"ל להחליף הפתילות, ואדרבה י"א שעדיף שלא להחליף.

ויש לדון, את"ל שהוא חומרא יתירה (וכן מסתבר), אם י"ב משום כל תשחית שמשמש בשמן המיועד לאכילה למאור.

ולהעיר ששמן למאור אינו מוקצה.

(9 שקו"ט בזה באחרוני זמננו. אבל כ"ה להדיא בקונטרס סדר הדלקת נ"ח לר"י סגי נהור בן הראב"ד.

10) שצ"ל דומיא דמקדש, וכן לפי שבטל ממנו שם שמן. ועוד כתבו שאין כולו ראוי להדלקה ורק מה שסמוך לאש. או שע"פ קבלה צ"ל דוקא נוזלי. וכבר העירו דמנ"ל שצ"ל כשר למנורה שבמקדש, שהרי שמנים שלנו אינם ראשון רביעי ושביעי. ועוד, שאף אם בטל שם משקה נשאר בגדר שמן. ועוד זאת, דאדרבה י"א שהנס ה' בשמן קרוש דוקא. אבל בפשטות המיסו השמן לפני ההדלקה. ובפשטות, אצ"ל דומה למקדש כלל, ועד שאפי' בהדלקה בשמן זית בכלל לפי פשטות הגמ' (שבת כג, א) והראשונים היינו רק מחמת צלילות ושמשך אחר הפתילה טפי מכולהו, ולא משום שבו נעשה נס. (ועוד להעיר שבכ"מ שההדלקה לזכר נצחון המלחמה ולא משום נס השמן). ובר"ף רמב"ם ורא"ש לא נז' כלל להדר להדליק בשמן זית. (ואולי פי' ד' הגמ' לגבי נרות שבת). וגם המשמעות במאירי שבת כא, א, שהוא לפי שבו נעשה נס – המעיין ישר תחזינה עינימו שכוונתו למעלת השמן בכלל על השעווה, וכ"ה גם בשו"ת מהר"י מברונא סל"ט, ובכ"מ. וגם בל' הכלבו סמ"ד (והר"ד בד"מ סתרע"ג סק"א) ורא"ח ס"ז איכא לפרושי הכי. אבל בנוגע לשמן זית לגבי שאר שמנים מפורש בגמ' בטעם הדבר דצליל נהורי' טפי (וסרה קושיית שו"ת בנין עולם או"ח סל"ד). ושו"מ כע"ז בשו"ת אג"מ ח"ט (או"ח ח"ו) סמ"ט סק"ו. [ויש שנדחקו לפרש דבגמ' לא נחתיה להא, לפי שרק כששני השמנים שוים בצלילות מעלה בשמן זית שבו נעשה הנס. ודוחק]. ורק בפתילות מצינו לדעה אחת הידור להחליף בכ"ז זכר למקדש. אבל לא מצינו הידור בגוף השמן שצ"ל באותו אופן שנעשה הנס. ומה שמצינו בכ"מ בפשיטות שמצוה מן המובחר בשמן זית – אפ"ל בפירוש דבריהם כנ"ל דהיינו לגבי שמן שאינו צלול או לגבי שעווה. וגם אין הכרח בדבריהם שהוא מטעם שבו נעשה הנס. וכן מדויק גם בשו"ע אדה"ז סרס"ד סי"ב. ובלא"ה, כבר פסק הרמ"א שנוהגים להדליק בשעווה שאורן צלול כמו שמן. וכן נהגו בביהכנ"ס (וראה להלן בלוח בערב חנוכה מזה ובהערה שם). ומכיון שכן, מהיכא תיתי להדר גם שצ"ל דומה ממש בכל הפרטים לשמן שבמקדש. ולדבריהם יש להדר גם שיהא גם ללא גרעינים, ולא מצינו כדוגמתו בשום מקום. ומ"מ בהיות ומקצת מהאחרונים (בדורות האחרונים) נקטו במעלת שמן זית לפי שבו נעשה הנס גם לגבי שאר שמנים צלולים הדולקים יפה (למרות פשטות הגמ' להיפך) מצינו באיזהו מקומן שיש שנהגו להדר בזה ג"כ. וגם ע"ד הסוד, ראה בסידור האריז"ל שתיקן ר' אשר שכתב בשם מקובלים הראשונים (ונמצא באור צדיקים סל"ט ס"ג) להדר דוקא אחר שמן זית ולא בשאר שמנים. אבל אין מכאן רא' להדר בשאר הפרטים שלא מצאנו להם מקור בפוסקים. והרי בכשרות השמן למקדש (וכש"כ בדין מצוה מן המובחר) נאמרו ריבוי פרטים ופרטי פרטים (ראה רמב"ם אסורי המזבח פ"ו ה"ד – אפי' למנחות, ופ"ז ה"י), ולא ראינו בשום מקום שיהדרו בכ"ז. [וראה גם בספר המנהגים ע' 69 הע' 3, אבל גם שם יל"פ כנ"ל]. וראה בכ"ז שו"ת שבה"ל ח"ט ס' קמג. תשוה"נ ח"ג סרי"ח. בירור הלכה ח"ו או"ח סתרע"ג. קובץ בית אהרן וישראל גל' סב. שם סח. עא. ועוד.

11) יש מהדרים להכין הפתילות וכו' בעצמם. ואם המוכנות להדלקה מכבר דולקות בטוב יותר, עדיף לקנותן – ראה בפרטיות בשו"ת באתרא דרב סי' יב'קנו.

בלי שום כלי מתחתיו, ואפי' אם נאמר שצריך כלי, חלק הנר שעדיין לא נימס נחשב לכלי. ומכל מקום, דרשת חז"ל "זה א-לי ואנוהו – התנאה לפניו במצוות" כוללת גם את חנוכה – מנורת חנוכה נאה. ולכן, ראוי לו לאדם שיהיה לו חנוכה¹² יפה של מתכת, ומי שידו משגת¹³ יקנה חנוכה של כסף – להידור מצוה. (יש המהדרים לא להשתמש בכוסיות זכוכית, כך שההדלקה תהא במנורת הכסף עצמה).

מנהגנו להשתמש בנר של שעוה עבור ה"שמש".

בלקוטי שיחות¹⁴: "מקום לומר שגם החנוכיות [לחנוכה, ולא רק בציור המנורה למשכן ולמקדש] כדאי לעשות קניהן באלכסון. . ולמה לשנות בגוף המנורה שקניה היו ביושר ולא כחצי עיגול".

כתב הרמב"ם: "מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד. וצריך אדם להיזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח הא-ל והודיה לו על הנסים שעשה לנו". וכל אחד מישראל, בין איש ובין אשה חייב במצות נר חנוכה. ואפי' עני המתפרנס מן הצדקה, מוכר כסותו וקונה שמן להדליק נר חנוכה. כמובן, שיכולים לצאת ידי חובה בהדלקת בעל הבית [וכן המנהג בנוגע לנשים כדלקמן. וכמובן, לא יענו ברוך הוא וברוך שמו].

וזאת למודעי: אף שהדעת נוטה שמי שאין לו בית אינו חייב לקנות או לשכור בית עבור קיום מצוה זו¹⁵ – מ"מ, מובן ופשוט שמצד חביבות המצוה אין מקום להפקיע בידים חיוב המצוה. ואשר לכן, **הנוסעים ממקום למקום, יסדרו מבעוד מועד את זמני הטיסות באופן שיוכלו להדליק נר חנוכה בעצמם בזמנו ובמקום מגוריהם.**

12 נתפשט לקרוא כן למנורת חנוכה. וכבר העירו משו"ת שדה הארץ ח"ג רס"י לח ("חנוקיהא". ואולי קאי רק על הגביעים של זכוכית, יעו"ש סוסי' מא: "חאנוקייאס"). שמחת כהן סי' קפט. וראה גם לקו"ש חלק כא ע' 169 בהערה 44. וי"א שבכוונה נמנעו מלקרותה בשם "מנורה" כמנורת המקדש. וראה בארוכה בקובץ דברי חפץ חו' ה מאמר מנורת חנוכה, שבכ"מ נק' (לא רק "מנורת חנוכה" כ"א) גם "החנוכה", וכדומה. ואכן כך מצינו בכ"מ, נוסף להנו' שם. וראה גם בס' גם אני אודך אבוחצירא ח"ג סי"ט. ועוד.

13 בפ' ידו משגת – ראה שו"ת באתרא דרב יא'תתסה.

14 חלק כא ע' 169 בהערה 44.

15 וידוע הפלוגתא בזה. וכבר העירו מדברי הרמב"ם "יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה. . ואלו הן הנקראין חובה לפי שאדם חייב על כל פנים לעשות. ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית החייב מזוזה כדי שיעשה מזוזה אלא אם רצה לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב. וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה. . [ובהמשך הדברים מביא הרמב"ם דוגמא ל]מצוה שהיא חובה מדבריהם כגון הדלקת נר חנוכה". ויל"ד, שאף שכשאינו לו בית פטור מ"מ נק' חובה, דשאני ממזוזה כיון שחייב בנ"ח גם בשוכן באהל וספינה. (ודוגמא לדבר, שתפילין נק' חובה, אף שפטור כשאין לו זרוע. וק"ל). ועו"ל לפי פשוטו, שגם אכסנאי חייב להשתתף בפרוטה, משא"כ במזוזה (נוסף להחייב על כאו"א בהלל והודאה), וכן חייב בברכת הרואה גם כשאין לו בית. וכן העירו לאידך מדברי התוד"ה הרואה סוכה מו, א (במש"כ לדמות למזוזה).

[וראיתי מי שכתב להעמיס בד' התוס', שבאמת גם לדידהו חייב לקנות בית, אבל כיון שאינו חייב לבזבז יותר מחומש מנכסיו תיקנו ברכת הרואה בכה"ג שפטור מחמת אונסו. ומה"ט הקשו ממזוזה במה שלא תיקנו ברכת הרואה למי שאין לו בית. אלא שעדיין לא עלתה ארוכה, שאין הגדון דומה, דשאני הכא שבעצם חייב הוא בחובת הגוף, אלא שנפטור מחמת אונסו, ומהיכא תיתי לתקן ברכה במזוזה כשמלכתחילה לא נתחייב. ועכצ"ל, דלדעת התוס' דומה לגמרי למזוזה, שהיא חובת בית. והארכנו במק"א. ואכ"מ].

ומצוה בהם יותר מבשלוחם. [ואכן, יש שהורו במי שכבר קנה כרטיס טיסה באופן שאין בידו להדליק נר חנוכה, שעליו לבטל טיסתו ואף אם יעלה למחיר רב. ולמעשה, ישאל שאלת חכם¹⁶].

המתאכסן שלא בביתו מדליק נר חנוכה במקום האכסניא. אבל באם בשעת שקיעת החמה, זמן חובת ההדלקה, כבר אינו "ביתו", ולדוגמא שעוזב את האכסניא מיד אחרי ההדלקה ונוסע למקום אחר, ספק גדול אם יוצא שם ידי חובת הדלקת נר חנוכה. ואכ"מ¹⁷. ואם חוזר לביתו, אזי ודאי עדיף שידליק בביתו, אפילו לאחר חצות, באם בני ביתו נעורים.

וכאן המקום להזכיר, גם בנוגע להמסדרים מסיבות חנוכה לידידים או לקרובים וכדומה, שיארגנו המסיבות בזמן ובאופן המתאים, שהמסובים יוכלו להדליק נר חנוכה בזמן בביתם. [מומלץ שלא לארגן מסיבת חנוכה בשעות הערב המוקדמות, כלומר מחצי שעה לפני השקיעה עד לזמן צאת הכוכבים. כן אסור להתחיל בסעודה חצי שעה לפני זמן ההדלקה. כפשוט, שבאם המסובים אינם מתאכסנים במקום המסיבה, שלא יוצאים ידי חובת הדלקת נר חנוכה שם].

בשיחת אור לח' טבת תשמ"ז: ידוע ש"ואת יהודה שלח להורות לפניו גשנה" הם ד' האותיות שע"ג הסביבון (ר"ת נס גדול הי' שם) כמנהג ישראל ("תורה היא"), כפי שראו גם בבית רבותינו נשיאנו, וכידוע שישנם כו"כ רמזים בנוגע לסביבון וכל פרטיו, כמבואר בספרי טעמי המנהגים¹⁸.

יום ראשון, כ"ד כסלו, ערב חנוכה

במנחה – אין אומרים תחנון.

המעלה דערב חנוכה על כל ערב יום טוב – ראה שיחת מוצ"ש וישב תשל"ט.

ההדלקה בבית הכנסת

מדליקים¹⁹ נר חנוכה בבית הכנסת ומברכים עליו משום פרסומי ניסא. אין לברך על הדלקה בבית הכנסת כשאין עשרה²⁰ בבת אחת שיראו את הנרות. וטוב שיהיו עשרה בשעת אמירת הברכות. אם הקהל מתפזר אחר כך, אפשר לכבות הנרות גם קודם גמר שיעור חצי שעה, ובפרט במקום חשש שריפה²¹.

16 וראה שו"ת באתרא דרב סי' א'תתקעט.

17 והארכנו בזה במק"א.

18 ונת' גם בספר השיחות תשמ"ח ע' 360 הערה 32. וראה גם לקו"ש חי"ב ע' 33 בשוה"ג.

אג"ק ח"ט ע' 30. ולהעיר גם משיחות קודש תשל"ז ח"א ע' 357.

בהשקו"ט ע"ד ההלכה במשחק הסביבון עם כסף – ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' יב'שכג.

19 מקפידים (לכתחילה עכ"פ) שההדלקה תהא ע"י גדול המחוייב במצוות. וראה אג"ק ח"ל ע' כד מענה מיום כ"ג חשוון תשל"ה לצא"ח. ולהעיר מסה"ש תשנ"ב ע' 190.

20 ובמקום ספק אם יבואו עשרה – אין לברך. אבל, כל דעבידי דאתי לא חיישינן.

21 ראה בכ"ז בארוכה במה שכתבנו בקובץ מבית חיינו גליון ז (י"ד שבט תשפ"א) ע' 36

ואילך. ועיי"ש בארוכה לענין בחור המדליק בביהמ"ד שבישיבה אם מקום שידליק אח"כ בחדרו,

קחנו משם.

בבית הכנסת, מניחים החנוכיה בצד דרום כשהנרות מסודרים ממזרח למערב, ומקומם גבוה, למעלה מעשרה טפחים (משא"כ בבית כדלקמן). [ב770 אין מהדרין להדליק בשמן זית. וכן הוא ב(רוב) ביהכ"נ ס"22. ב770 המנהג שהמדליק עומד פניו לדרום ואחוריו לצפון].²³

כדאי לסדר את החנוכיה לפני התפלה שלא לבלבל את המתפללים באמצע התפלה.

מנהגנו שבבית הכנסת מדליקים את הנרות בסיום תפילת מנחה לפני עלינו. ואין צריך להמתין לשקיעה אלא מפלג המנחה יכול להדליק. והש"ץ מברך עליה (בפעם הראשונה) את שלושת הברכות. [בלילה הראשון לא ידליק בבית הכנסת מי שהוא אבל רח"ל].

אין להדליק עד שיגמור כל הברכות. בלילה הראשון מדליק נר אחד בצדה הימני של החנוכיה.

אין אדם יוצא ידי חובתו בהדלקת נר חנוכה שבבית הכנסת (וכן בהדלקות הפומביות ברחובה של עיר. ונכון לעורר על כך בהדלקות הפומביות ובמבצעים, כדלקמן) וצריך לחזור ולהדליק בביתו. ואפילו הש"ץ צריך לחזור ולהדליק בביתו בברכות, ואם אין לו בני בית להוציאם ידי חובה לא יברך עוד פעם שהחיינו.²⁴

22) שכן המנהג **בפועל** – כ"ה בכ"מ: ראה מנהגים דבי מהר"ם סדר חנוכה (אלא שכותב שמ"מ מצוה מן המובחר בשמן זית). נר מצוה למהר"ל ד"ה כתב הרא"ש (אף שמפקפק בזה, ולשיטתו אין יוצאים בשעוה בכלל. ובס' הזכרון פרנקל הובא כת"י נכד מהר"ל שהכריח שישנו המנהג בביהכ"נ אבל בבית לא הי' יכול לבטל). מנהגים דקהילתנו (פיורדא סמ"ז). וכ"מ במנהגים דק"ק וורמיישא. וראה מו"ק (להיעב"ץ) סתרע"ה (ועיי"ש ג"כ שמצוה מן המובחר בשמן זית. וכ"כ בכה"ח סתרע"ג סק"ג). שו"ת חת"ס או"ח סי' קפו (שרובם מדליקים בנרות שעוה. אבל ראה אלף כתב ששצ"ז). דרכי חיים ושלום סתת"ט. **ועוד**.

ובמכ"ש מזה שגם בבית נהגו בכ"מ בשעוה (ד"מ סתרע"ג סק"א. וכ"כ בהגהותיו לשו"ע שם ס"א). ולהעיר מזה שבפוסקים (ב"ח סתרע"ג ס"ג. מג"א שם סק"א. ט"ז סק"י. ועוד) הובא ע"ד ההידור להשתמש בשעוה שנטף מביהכ"נ.

ובטעם המנהג (נוסף לטעם הפשוט שבזמנם מחיר השמן זית הי' יקר מאד) – ראה שו"ת מהרי"ץ ח"א סנ"ב. וי"א להיכרא שאינו כמו נרות שבבית, שידעו שא"י בהדלקת ביהכ"נ. ובמענה (מיום א' טבת תשמ"ה): כנראה הטעם משום: (1) טרחא דציבורא, (2) לשלול דליקה, להבטיח **נקיין** ביהכ"נ **וכיו"ב**. וראה ע"ז במקו"ח סי' קלא סק"ט למנוע בנרות ביהכ"נ בכלל להדליק בשמן יוצא שכרו בהפסדו משום קוטרא ושחרותא דכותל.

23) וראה כה"ח סתרע"א סקס"ט שכן מנהג הספרדים. שו"ת שבט סופר סכ"ד שבמקום שנהגו כך אין לשנות ממנהג. להורות נתן ח"ז סנ"א שכ"מ מסתימת הפוסקים. וראה גם בצעטיל-מענה שבהערה הקודמת שאין התייחסות לדברי השואל ע"ז.

24) שע"ת, וכ"פ בלוח כולל חב"ד. וראה קצוה"ש הערות למעשה שם בטעם ההכרעה. וי"א שכ"ה גם בנוגע לברכת שעשה נסים. [ובדעת הפוסקים שחילקו בין שעשה נסים לשהחיינו – אף לדעת רוה"פ שבחנוכה ופורים אינו אומר זמן בשוק – דס"ל שדומה לברכות נ"ח בליל ב', שמברך שוב שעשה נסים ולא שהחיינו]. ויש חולקין בכל זה וס"ל שמברך עוד פעם בביתו בכל גווי. [ובדעת רוה"פ שכתבו כפננים, נראה דס"ל שדומה לברכת שהחיינו על עשיית הסוכה שפוטרת שהחיינו דשיבה, אף שאינו יוצא בעשי' לחוד, והה"נ שבהדלקה בביהכ"נ משום פרסו"נ (אף אם הוא מנהג בעלמא) ה"ז כבר בגדר זמן המצוה. ויתירה מזו, שהדלקת ביהכ"נ עדיפא (בענין זה) על הדלקת ביתו, כיון שמקיים פרסו"נ בציבור, ויש בכלל מאתים מנה (משא"כ להיפך, כשמדליק בביתו ואח"כ בביהכ"נ, שלרוה"פ מברך עוה"פ שהחיינו, לפי שבבהכ"נ ניתוסף פרסו"נ הציבור, ולכן אינו דומה להמברך שהחיינו על הראי' וחוזר ומדליק בביתו, שאינו חוזר ומברך שהחיינו). ותו, שגם בחובת עצמו, יצא יד"ח החובה לראות הנרות עכ"פ. ועוד זאת, שמקיים חובת גברא דהדלקת נ"ח, אף שחייב עדיין בהדלקה משום חובת הבית. ובסגנון אחר

ליל שני, אור לכ"ה כסלו, א' דחנוכה

ההדלקה בבית

גם בזמן הזה שמדליקים בפנים טוב להזהר להדליק בזמנה²⁵. מנהגנו בכל ימי חנוכה (חוץ מערב שבת ומוצאי שבת) להדליק את הנרות (בביתו) תיכף אחר השקיעה [האמיתית] בין מנחה לערבית. ומדייקים שהנרות ידלקו לפחות 50 דקות (חצי שעה אחר צאת הכוכבים)²⁶.

בחשיבות הענין להדליק מיד בזמנה אחרי שקיעת החמה, וגם בנוגע ל"מבצע חנוכה", היינו להשפיע על אחרים שידליקו בזמנה – ראה בהערה²⁷.

אם לא הספיק להדליק עד זמן תפלת ערבית, יתפלל מעריב תחלה ואח"כ ידליק.

חצי שעה קודם זמן ההדלקה, אסור לאדם להתחיל במלאכה²⁸ או בסעודה, ואם התחיל צריך להפסיק. במקום הנצרך, יכול לאכול אכילת עראי, היינו כביצה המוציא או מזונות (ולא יותר)²⁹, ופירות

שקיים מצות פרסו"ג בגופו ולא בממונו]. ואכ"מ. ואם מכוון שלא לצאת יד"ח אז, יכול לברך בביתו לכו"ע.

25) וגם כשאינו פתוח לרה"ר, כבימינו שמדליקים בפנים ממש (כדמוכח בכ"מ. ואכ"מ). וכמה טעמים נאמרו בזה (לחוש להסוברים שגם במדליק בפנים אינו מדליק בברכה אחר הזמן; שלכתחילה צריך לעשות כתקנת חז"ל (וע"ד דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו או שלא תשתכח תקנת חז"ל); שיהא בזמן קבוע שמה ישכח; שלא יתאחר עד שב"ב ישנים או שיתפורז; שעיקר המצוה להדליק בזמן שבנ"א עדיין מתעסקים בעסקיהם; שבזמן זה עדיין בנ"א מבקרים אצל חבריהם ואיכא פרסומי ניסא; מדין זריזין מקדימין; ע"ד הסוד).

26) אופן החשבון – ראה מה שכתבנו בקובץ התמים כסלו טבת תשס"ב.

27) ראה בארוכה שיחת מוצאי ש"פ וישב, אור לכ"ד כסלו, תשל"ט. ומועתק כאן חלקו (מסרט הקלטה): והמעשה הוא העיקר. . מ'זעט דאך בפועל אז כדי מ'זאל אנצינדן נרות חנוכה בעתה ובזמנה דארף מען דאס מאכן די אלע הכנות לזה אין ערב חנוכה, און אז ניט וועט מען אריינצייען נאך משתשקע החמה וכו'. על אחת כמה וכמה, דעם ענין וואס מצד ואהבת לרעך כמוך, איז דאך א הכרח צו טראכטן ווי אזוי א צווייטער זאל קענען אנצינדן די חנוכה ליכט פונקט כמוך, ווי ער מאכט די אלע הכנות בעתה ובזמנה בנוגע צו זיך. . אז בערב חנוכה איז ביתר שאת וביתר עוז און מיטן גאנען שטורעם דער ענין פון מבצע חנוכה ביז אז מ'זאל באוואראנען אז יעדער איד וואס גייט אריין אין כלל פון "רעך" . . מ'דארף זיך ניט פארלאזן אז טאמער וועט ער זיך ניט אויספראווען באווארענען דעם אידן צו משתשקע החמה, וועט ער עכ"פ באווארענען צו דער צווייטער ליכטל און צו דער דריטער וכו', און אפשר נאך צו דער ערשטער ליכטל ביז חצות לילה אדער כשניעורים בני הבית מיט די אלע פרטים וואס איז דא בהלכות אלו – איז דאס אינגאנצען שלא במקומו ושלא בזמנו, אפי' אין שאר המצוות, עאכו"כ א מצוה ווי נר חנוכה.

28) ועל בעלי חגיות להפסיק ממלאכתם ולחזור לביתם להדליק – ראה ב"ח סתער"ב ד"ה פסק. משנ"ב סק"י ובשעה"צ סקט"ו. (וראה להלן בלוח ליום הש"ק בהערה בדין התחיל בהיתר). ויש שלמדו זכות בימינו שמדליקים בפנים, ומדין התחיל בהיתר. (ראה שם בהע'). אלא שטוב להזהר גם בזה"ז.

29) בנוגע לפת הבאה בכיסנין – כ"כ להדיא בפמ"ג או"ח סתל"א בא"א סק"ד. ובערוה"ש שם סכ"ו החמיר טובא עיי"ש (וסותר קצת למש"כ הו"ע בסרל"ב סי"ח לענין מנחה). ועפ"ז, צ"ל דמש"כ בדה"ח סמ"ד סק"ד לענין מנחה שרק בקובע סעודתו (וכ"מ בפמ"ג סרל"ב בא"א סק"י ב, והב"ד בישועות חכמה על קש"ע סס"ט ס"ג. וכ"פ במשנ"ב סרל"ב סקל"ד) – שאני התם דמיירי בתבשיל מה' מיני דגן. וראה בקש"ע שם ובמסגה"ש סק"ב. וראה משנ"ב סרפ"ז בשעה"צ סק"ז. וראה לענין סוכה, בשע"ת סתרל"ט סק"ה ובמשנ"ב שם סקט"ז ובבה"ל שם. ולאה"ז אפי' בתבשיל אסור חוץ לסוכה ביותר מכביצה. ולכאו' טעימה לפני מנחה וכדומה

זמנים (קראון הייטס)

הערה: זמן השקיעה המופיע ברשימה זו הוא הרשום בלוחות (שקיעה במישור בגובה פני הים). בהדלקת נר חנוכה יש לחשב לפי חשבון שקיעה האמיתית **המאוחר בכמה דקות**. ועוד זאת, שאי אפשר לצמצם, וישנם כמה גורמים היכולים להשפיע על הדיוק בזה, ובכלל השקיעה כאן עוגלה.

גם לפלג המנחה (ט' שעות זמניות ומחצה, המחושב בלוחות ע"פ אורך היום מהנץ החמה עד לשקיעתה בגובה פני הים), **נכון להוסיף כמה דקות** מכמה טעמים.

יום ראשון, כ"ד כסלו, נר א' דחנוכה:

פלג המנחה 3:31

שקיעה 4:31

חצות הלילה 11:44

יום שני, כ"ה כסלו, נר ב' דחנוכה:

פלג המנחה 3:31

שקיעה 4:30

חצות הלילה 11:44

יום שלישי, כ"ו כסלו, נר ג' דחנוכה:

פלג המנחה 3:31

שקיעה 4:30

חצות הלילה 11:44

יום רביעי, כ"ז כסלו, נר ד' דחנוכה:

פלג המנחה 3:30

שקיעה 4:30

חצות הלילה 11:45

יום חמישי, כ"ח כסלו, נר ה' דחנוכה:

פלג המנחה 3:30

שקיעה 4:29

חצות הלילה 11:45

יום ו' ערב שבת קודש, כ"ט כסלו, נר ו' דחנוכה:

פלג המנחה 3:30

הדלקת נש"ק 4:10 (18 דקות קודם השקיעה)

מוצאי שבת, אור לא' טבת, נר ז' דחנוכה:

מוצש"ק 5:14

חצות הלילה 11:46

יום ראשון, א' טבת, נר ח' דחנוכה:

פלג המנחה 3:30

שקיעה 4:29

חצות הלילה 11:46

[וכן שאר מאכלים] אפילו הרבה. ומדת חסידות להחמיר גם בזה³⁰. אבל בלימוד תורה י"א שאין להחמיר כי אם משהגיע זמן ההדלקה ואילך. ויכול להעמיד שומר [שאינו אוכל ולומד בעצמו³¹] שיזכירנו [וי"א שגם לאכילה מהני שומר]³². נשים ובנות שאינן מדליקות בעצמן ויוצאות ידי חובתן ע"י הדלקת הבעל או האב (כדלקמן), מותרות לאכול גם אחרי שהגיע זמן ההדלקה³³.

ההולכים ל"מבצע חנוכה" ועדיין לא הדליקו בעצמם – עליהם להזהר כנ"ל. ויכולים לאכול שאר מאכלים המשביעים. ובמקום צורך גדול – יש מקום להקל תוך חצי שעה לזמן ההדלקה אפילו במזונות יותר משיעור כביצה (וכשנצרך לכך – אפילו פת). ואפילו

30 ע"פ הרוקח אירוסין ונשואין ששנ"ג. וראה שו"ת בשמים ראש סע"ד. שבילי דוד סתרצ"ב סק"ב. שם סוסי תרעב. ולהעיר מא"א מהדו"ת סתרפ"א. וראה משה"ק בשו"ת שיח יצחק ששנ"ז. ובכע"ז – ראה שו"ת שאילת יעב"ץ ח"א ס"מ בתחילתו, והב"ד בשו"ת מהרש"ם ח"א ס"א ד"ה ובעיקר.

31 כ"ה בשו"ע אדה"ז סתל"א סי"א לענין לימוד לפני בדיקה. ובכ"מ גם לענין אכילה (ראה קצוה"ש סכ"ו בבדה"ש סקט"ו. ועוד). אמנם, מקום לחלק בדבר, ע"פ סברת הלח"מ ק"ש פ"ב ה"ו (והב"ד אדה"ז בקו"א לשו"ע סתל"א סק"א), שבלימוד שאני דמושך טפי וחישינן שמא ישכח, אבל באכילה הוא מחשש פשיעה. ושור"ש כ"כ מד"ע בחוט שני שבת ח"א ענינים שונים אור"ח סק"ז (ע' רטז). ועוד, דהתם תקנת חכמים לבדוק מיד בתחילת הזמן דוקא, ועל השומר להזכירו שכשיגיע זמנו יפסיק, משא"כ כששומר שלא ישכח בכלל. ותלוי אם איסור אכילה הוא מחשש פשיעותא או מצד העיכוב בעשיית המצוה בזמנה. אלא, שבכ"מ מצינו דל"מ שומר כלל אחרי שהגיע כבר זמן המצוה (כ"מ במג"א סתפ"ט סקי"א ואדה"ז שם סי"ז. משנ"ב שם סק"ג. ואולי יל"פ כן גם בכוננת אדה"ז בקו"א סתל"א סק"ג במש"כ "וצריך לחלק". אבל להעיר ממשנ"ב סרל"ה סק"ח. וכ"מ במג"א שם סק"ח. סתרנ"ב סק"ז בשם הגהות חת"ס. סרנ"א סק"ז. ואולי יל"ד שאני ספה"ע שמצותו ג"כ בתחילת זמנו. וראה בשו"ת אג"מ אור"ח ח"ד סצ"ט סק"א. שיעורי הגריש"א ברכות ד, ב (ע' כג) ובהערת המו"ל. אשרי האיש פס"ד ס"ה. שו"ת אז"נ ח"ו סנ"ב. שלמי מועד ספה"ע ספ"ד בתחילתו. שו"ת תשוה"נ ח"א אור"ח ספ"ו. ועוד. ויש לחלק בכ"ז בין קריאת השמש לשומר מיוחד, שיש בזה מה שאין בזה, לכאן ולכאן, ששומר מיוחד עדיף שבודאי ישמע ויזכור (ראה חוט שני שבת ח"ד ענינים שונים ע' שעו), ולאידך שמש עדיף שאומנותו בכך ול"ח דילמא אתי למיפשע. ועוד ועיקר שבמציאות אין השמש קורא אחרי הזמן. וכ"מ קצת בל' אדה"ז סתפ"ט שם).

אמנם, כמה אופנים וטעמים בדיון שמירה: דבי תרי ל"ח לשכחה (כל' הצ"צ בשו"ת אור"ח סמ"ז), ומשור"ה מהני בשנים קוראים לאור הנר, או בשומר שנתמנה במיוחד להזכירו (וראה פמ"ג סער"ה בא"א סק"ה. וגם במשנ"ב סק"ה נראה דס"ל לחלק בהכי, מדלא הביא שם דעת המג"א כבסק"ו. וראה בבה"ל שם ד"ה אפילו. וראה גם ביד"י שבהע' הבאה). וטובא יש לחלק בכ"ז.

32 האריכו בזה בכ"מ. וראה גם אצלנו במ"מ וציונים להל' יומית אות שלו ותרחמ. וילה"ע שנוסף לדעת הט"ז אור"ח סער"ה סק"ג וכוות"י פסק אדה"ז שם ס"ד (ראה אצלנו שם), ראה בשיו"ב שם סק"ג ובמח"ב שם סק"ה וביור"ד סכ"ה סק"א שכ"ה כבר בראשונים – ס' הבתים ומאירי. ובערך שי הוכיח כן מהרשב"א שבת קמט, א. אבל ראה חזו"ע שבת ח"א ע' רמ. וראה מה שחילק ביד"י סכ"ה בפיה"א סק"ה. ואכ"מ.

33 וכן מוכח בט"ז סתרע"ז סק"ב. וכן גם במג"א סת"ע סק"א ובשו"ע אדה"ז שם ס"ז. וה"ט דל"ש לגזור שמא ימשך וישכח – ראה כע"ז בנחלת צבי יו"ד סרס"ב ס"א. וגם לא גרע משומר שהרי בודאי יקרא לאשתו וב"ב בשעת ההדלקה. וכ"כ להקל בשבה"ל חנוכה פ"ו ס"ג. אשרי האישי ח"ג פל"ג ס"ה. וראה גם בהע' הבאה. [ואילה"ק מזה שאסור לאכול קודם שישמע קריאת המגילה, אף שאינו מקיים המצוה בעצמו – דשאני התם שהמצוה בשמיעה, או בקריאה ושומע כעונה. והכא עדיף טפי משאר מצוה שע"י שליח דרמיא מצוה אדידי' אלא שנפטר ע"י שליח, אבל בחנוכה האריכו בכ"מ דלאו אקרקפתא דגברא מוטלת החובה אלא היא חובת הבית (ומה"ט במגילה י"א שקטן שהגיע לחינוך מוציא הגדולים, משא"כ בחנוכה – ראה שו"ת חכ"צ בתוספת חדשים סיל"ג ומהדברים עתיקים. והארכנו במק"א)]. ויש שכתבו להחמיר (הליכות שלמה פט"ז ס"ג. שו"ת בצה"ח ח"ד סנ"ח סק"א. אבל עיי"ש שאינו מדינא, ורק ממנהגא, ובמקום צורך קצת אפשר להקל).

אחרי זמן ההדלקה, באם הכרח בדבר, כל שלא הגיע לביתו. ונכון שיעמיד שומר להזכירו להדליק כשיחזור לביתו, ועדיף להכין לפני זה בביתו מגורת חנוכה מוכנת להדלקה³⁴. ומכל מקום, ראוי שלא

לכל לראש, בטעימה אין לאסור אפילו משהגיע זמנה, ופת הבאה בכיסנין י"א שדינה כטעימה כשאינו קובע עליו (כנ"ל בהע' בדיני טעימה). ואפי' להמחמירים בטעימה אחרי זמן המצוה, ה"מ כשאפשר לו להדליק, משא"כ כשנמצא במקום שאא"פ לו להדליק, דמאי אלפי זמנה.

וגם בנוגע לאכילה, מצינו שכמה פוסקים סתמו וכתבו רק לאסור רק אחרי שהגיע זמנה, ולא חצי שעה לפני³⁵. וגם אחרי שהגיע זמנה, מקום להקל כנ"ל כשאינו בביתו, שאין עליו חובת מצוה כעת (ראה כע"ז בא"ז סתרנ"ב סק"ב ובא"ד סק"ו באופן הראשון. אמנם שם נפסק רק שלא יתענה יותר מחצי היום. וראה גם במג"א שם סק"ד. ומ"מ, י"ל דשאני ממי שממתין על הלולב שחייב גם כעת במצוה). ונחלקו בזה גאוני דרא בתראה – ראה שו"ת שבה"ל ח"א סי' קסג סק"א. שושנת ישראל ע' לז. קובץ מבית לוי ח"י ע' כב. וראה שו"ת משיב נבונים ח"ג סל"ט שהוכיח מכ"מ לחומרא. וי"ל, בסגנון אחר שכיון שמוכרח לחזור לביתו לא ימשך באכילה, ראה כע"ז ב"קצוה"ש סק"ו בבדה"ש סק"ט. וכש"כ כשמעמיד שומר, דבכגון דא כשאינו בביתו אפשר להקל גם לדבר הרשות וגם כשהגיע כבר זמן המצוה – ראה גם שו"ת משיב נבונים שם. [ובלא"ה, עליו להעמיד שומר מצד תפלת ערבות. אבל, נראה שאין לסמוך להתיר לאכול לפני מעריב בימי חנוכה מחמת שרגיל להתפלל במנין קבוע, גם להתמירים כן במשך השנה, כיון שבימי חנוכה בטל התמיד, שמשנים עתים ומחליפים הזמנים, ונשתנו סדרי בראשית הקבועים].

ויש להוסיף בטעם ההיתר, דרבים מידכרי אהדדי, והיינו גם כשאינו שומר (ראה בארוכה אצלנו במקורות ועיונים להל' יומית אות תרמח), ואפי' לבי תרי לפעמים ל"ח לשכחה. ומה גם כשכבר הכין בביתו מגורת מצוה מוכנת להדלקה דעדיף משומר – ראה שו"ת שבה"ל שם. וילה"ע ממש"כ בשו"ת הצ"צ או"ח סוסי' מז, שא"צ לבדוק חמץ הנמכר, דל"ח שישכח למכור חמץ, שרחוק שישכח על מה שעיניו ראו. [ולהעיר מדעת רבינו דוד תל' הרמב"ן בחי' לפסחים ז, ב, שעיקר ההדלקה היינו התקנת השמן והפתילות, עיי"ש. ושם, שרק כשבעה"ב מכין הנרות יכול אחר להדליק ולהוציא יד"ח. והוא מחודש. ולהעיר מדוגמתו שהטבת הנרות (למ"ד דהיינו התקנת השמן והפתילות ולא ניקוי בזיכין מהדלקה הקודמת) ע"י כהן והדלקה בזו. ויש שהעירו מל' הפיוט (פיוטי ר' פנחס הכהן ע' 506) "נר חנוכה טעון ברכה בקיבוע עמיסתו ישן לבל יהי כ"א חדש מעשייתו", שמברך בשעת קביעת בית קיבול השמן, לפי שלדעת היר' מברך בשעת עשיית המצוות, ומה"ט צ"ל כל המצוות חדשות ונעשות לשמן (ראה תוספתא צורקמנדל ע' 33. אבל ראה ארחות פתחי' סנ"ד). ועוד שם בפיוט הנ"ל (ע' 507) ומתאים יותר לענינו: "קובעים ומכינים אותו קודם חשיכה"].

וחזי לאצטרופי דעת הסוברים שאין להחמיר כלל באכילה לפני הדלקה – ראה שו"ת שב יעקב סכ"ב שכתב שלא מצינו בפוסקים ראשונים שכתבו מזה. וכש"כ בזמנינו שמדליקים בפנים – ראה שב יעקב שם. ומילתא בטעמא היא, דאיכא שהות טובא, שהרי אין זמנו קצוב וזמנו כל הלילה. וגם כיון שאין מדליקים כעיקר מצותה שתיקנו חכמים. (וי"ל עפ"י בל' מנהגי מהר"א טירנא מנהג של חנוכה ומג"א סתער"ב סק"ה בשמו, שטוב להדליק קודם אכילה, ול"כ בל' איסור, דקאי בזמנינו. אבל יותר נראה, שכונתו לקבוע זמן ההדלקה קודם ובסמיכות לאכילה, ולא בזמן אחר, שאז כולם מקובצים יחד בלא"ה, ולא מיירי מענין איסור אכילה. גם י"ל דמיירי בנשים ובנות שאינן מדליקות בעצמן, וכבהע' הקודמת). אלא ששאר הפוסקים לא חילקו בדבר. וסתימת דבריהם דמיירי בזמנינו שמדליקים בפנים. ויש שמוכח מדבריהם להדיא שכ"ה גם כשמדליקים בפנים. ואדרבה, כשזמנו ארוך לפעמים יש לחוש דילמא אתי למיפשע.

ועוד איכא בגווה שכשמדליקים אחרים בביתם (שכ"ה בד"כ) כבר יצאו יד"ח, והדלקתם הוא רק מדין מהדרין, ומסברא לא אסרו לאכול לפני הדלקה משום הידור (את"ל שגדר מהדרין הוא שאפשר לברך על ההידור, ולא דלא ניחא לי' לצאת בהדלקת בעה"ב). ושו"מ שכ"כ בשו"ת משיב נבונים ח"ג סל"ב.

ושמעתי באומרים לי שיש מרבני אנ"ש שציידו למיסבר סברא, שכשהולך למבצע חנוכה ל"ש לחוש שמא ישכח, וע"ד הוא עצמו מחזר אחריו לשורפו מיכל קאכיל מיני'. [ולהעיר מהדין שמותר לקרות במה מדליקין לאור הנר שכיון שמזכיר איסור שבת לא ישכח ויטה (שו"ע (ודאדה"ז) סער"ה ס"ז (ס"ח)).]. וכ"ה בהולך בדרך להביא לולב – ראה א"ז וא"ר שם (אבל שם שלא יאכל עד חצי היום. וכ"כ במג"א שם). וכמו"כ כשעוסק בסעודת שבת לא חיישינן שישכח מלקדש (תוד"ה מאי – סוכה לח, א ושאר ראשונים. ואף דאנן קייל"ן שפורס מפה, אי"ז מחשש שכחה לחוד, והוא מפני שעיקר מצותו בתחילת זמנו ועיקר מצות קידוש נתקן לפני הסעודה ולא לאחר, ומה"ט אסרו לטעום כלום אפי' מים, ומפסיק גם בהתחיל בהיתר, משא"כ בשאר

לסמוך על זה ולהימנע מאכילת פת ומזונות יותר מכביצה.

לא הדליק בזמנה, מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק (כחצי שעה או יותר לאחרי שקיעת החמה או צאת הכוכבים). עבר זמן זה ולא הדליק, מדליק והולך כל הלילה עד עלות השחר (ולכתחילה יש להיזהר להדליק לפני חצות³⁵), ובתנאי שבני ביתו ניעורים. וכדאי להקיצם (עכ"פ שנים מהם או אפילו אחד), שיוכל להדליק בברכה. אך אם הם ישנים ידליק בלא ברכה³⁶. אבל, מי שאין לו ב"ב, ונמצא

מצות הקבוע להם זמן). וכע"ז מצינו להתיר לעסוק במכירת חמץ אחרי זמן הבדיקה מטעם הנ"ל (ראה שערים מצויינים בהלכה לאאזמו"ר סי' קיא בקו"א סק"ג. אבל ראה שו"ת דבר יהושע ח"ב ס"פ סק"ב). וג"ז חזי לאצטרופי להתיר. אבל טובא איכא לחלק, שהרי בשעה שאוכל אינו עוסק במצות הדלקה, ולא בענין ההדלקה. ומ"מ מיקלש קליש איסורא מטעם הנ"ל. ואו"ל גם דדמיא קצת למש"כ בשו"ת הצ"צ הנ"ל, שכיון שמצות חנוכה מול עיניו לא ישכח. ויש לחלק. ועכ"ז, נכון שלא לסמוך ע"ז, שכמה צדדי היתר הנ"ל מפוקפקים, וכנ"ל, וגם סתימת כל הפוסקים לאסור איסור בכל גווני. ועוד שדרך חסידים הראשונים שהיו מתעניין על מצוה החביבה הבאה מזמן לזמן, כמ"ש ברוקח שש"ג. ובשו"ת בשמים ראש סע"ד, שראוי לכל יר"ש לחבב המצוה שלא להקדים לה שום דבר אפי' טעימה בעלמא. והבו דלא לוסף עלה לאכול סעודת פת. (35 כדעת הרש"ל. ונזכר בכ"מ בשיחות קודש.

36) הנה, כ"ה פשטות משמעות הראשונים, במה שכתבו דהאידינא ההיכרא הוא לב"ב עד עלוה"ש. ובלשון הראב"ה סתתקע"ב: דלב"ב הרואים כל הלילה שוה להדלקה. וכ"כ בסמ"ג הל' חנוכה בשם ר": וכ"ז שאין בני הבית ישנים שייך פרסום הנס. וכ"ה בהגמ"י חנוכה פ"ד אות ב. וכ"ה בהגה"ה בס' הגייר הל' חנוכה: כ"ז שבני הבית ניעורים. וכ"כ בעץ חיים חזן מלונדרץ הל' חנוכה. [וצעק"ב בס' המנהגים טירנא הובא בד"מ סק"ד. ואולי כוונתו שטוב להדליק כ"ז שכל ב"ב ניעורים. וכ"ה להדיא בהגהות ר"פ על הסמ"ק סי' רפ. וכן יל"פ באר"ח הל' חנוכה סט"ז ובכלבו הל' חנוכה סמ"ד בשם ר"פ, וכן בל' הטור שם בשם הסמ"ג. או"י, בחלקם עכ"פ, דקאי במדליק בזמנו. וכ"כ בחי' מהרצ"א לט"ז סתער"ב סק"ו בדעת המג"א. וכ"ה בחי' הלכות להגר"מ לעוונינגער תל' החת"ס, נדפס בקובץ צפונות גל' יד ע' לח. ועוד. וי"ל ע"ד קריאת המגילה בזמנה שא"צ עשרה. וראה שו"ת חוקי חיים ח"ג סי' קט. אבל להעיר ממשמעות המג"א סתער"א סק"י. וי"ל].

ואיך שיהי, כ"ד רוב ככל הפוסקים להלכה למעשה – ב"ח סוסי' תער"ב בשם רש"ל – הוב"ד בשכנה"ג סוסי' תער"ב. מג"א שם סק"ו. א"ר שם סק"ג. חכמ"א כלל קגד סי"ט. סידור דה"ח סי' קפ ס"ב. קיצור שו"ע סי' קלט ס"י. מל"ח סכ"ז סק"ז. ערוה"ש סתער"ב ס"ז. בא"ח וישב ש"א ס"ז. משנ"ב סתער"ב סק"א. כה"ח סק"ז. לוח כולל חב"ד. ועוד. וראה לקו"ש ח"י ע' 275 ד"ה פירסומי. לקו"ש ח"ג וחל"ה דלקמן. וכ"ה להדיא בכמה שיחות קודש (מוצ"ש מקץ תשל"ט – בסרט הקלטה. וראה גם מוצ"ש וישב תשל"ט. ש"פ מקץ תשמ"ח ותשמ"ט). וראה ד"ה נ"ח תשל"ג.

[ודלא כדעת החמ"מ סתער"ב סק"ג. ולהעיר, שגם בחמ"מ כתב למעשה שלכתחילה יקיצם. ועוד להעיר, שבמשנ"ב בפנים סתם שלא כדבריו, ורק בשעה"צ שם סק"ז ה"ב, וסיים עלה, שספק ברכות להקל, ומ"מ מי שירצה לנהוג כוותי' אין מוחין בידו. וראה חי' מהרצ"א סתער"ב לט"ז סק"ו שדחה הוכחת החמ"מ. וצ"ע בשו"ת אג"מ או"ח ח"ד סי' קה (ועד"ז, בכמה מאחרוני זמננו) שפסק כוותי' דהחמ"מ, ונגד כל הפוסקים.

ובפשטות, להבנת המג"א וכל הנגדרים אחריו, כל שאר הראשונים שכתבו בסתמא שאפשר להדליק כל הלילה, מיירי רק בכה"ג. אבל ראה פמ"ג בא"א שם בדעת השו"ע. (ואין להכריח ולחדש בדברי המג"א שכתב כן רק בתור הכרעה בין השיטות בעצם היתר הדליק כל הלילה. אלא שיש שחידשו באו"א, שלמג"א לפני חצות ש"ד לברך גם כשב"ב ישנים. וראה שלחן שלמה רס"י תערב. ברכת הבית של"ד בשערי ברכה סט"ז ובשערי בינה סק"ח. וכ"כ הגר"מ לעוונינגער שם. אבל יותר נראה בדעת המג"א, ובפרט בדברי הפוסקים שהעתיקו דבריו, שזהו רק דעת הרש"ל, ולי' לא ס"ל הכי).

וכאן המקום להעיר שראיתי למי שכתב שבפר"ח (סוסי' תער"ב בד"ה ומ"ש מדליק) משמע קצת דס"ל שמברך גם כשב"ב ישנים וכדעת החמ"מ, ממש"כ להקשות על הרש"ל שבחצות כבר ישנים. אבל המעיין היטב יראה שדייק לכתוב "שכל שדעתו לישן כבר שכב וישן", לומר לך שעדיין ישנם מב"ב הניעורים, ובגמור דבריו נתפס, במש"כ שלדין שההיכר הוא לב"ב מדליק כל הלילה]].

אבל, מי שאין לו ב"ב, ונמצא יחידי בביתו, מדליק בברכה, וכמפורש בשו"ע סתער"ז ס"ג – ראה

יחידי בביתו, מדליק בברכה.

אם אינו יכול להדליק גרות חנוכה בזמנו, יכול להקדים ולהדליק החל מפלג המנחה ויזהר לשים הרבה שמן בכדי שידלק חצי שעה לאחר צאת הכוכבים [ולענין ברכה – נחלקו הפוסקים³⁷, ויש הסוברים שעדיף למנות אדם אחר שידליק בשבילו בזמן]. ובכל אופן – עדיף להדליק בעצמו בהמשך הלילה ובברכה מאשר להקדים ולהדליק מפלג המנחה.

מי שיכול להדליק בזמן אבל אין לו זמן להמתין חצי שעה ליד הנרות, טוב שידליק בזמן ואל ידחה את ההדלקה. ויתעבב קצת זמן

חמד משה סוסי' תער"ב (ונסמן בלקו"ש ח"ג ע' 817 הע' 35. חל"ה ע' 319 הע' 12. ולכאו' צ"ל: תער"ב). שו"ת בית שערים או"ח שס"ב. והכי איכא למישמע גם ממו"ק סתרע"א: דכי מדליק לעצמו אטו לא סגי דלא ליתו אינשי ויחיד מי מיפטר. וכבר כ"כ בס' המאורות (הל' חנוכה) שבת כא, ב. וכן גם בר"ד משיחת ש"פ מקץ תשמ"ט. (ולהעיר שישנם בזה שינויים בתוכן בהנחות. וצ"ע"ק ממשמעות שיחת מוצאי ש"פ מקץ תשל"ט).

והאריכו בזה בכ"מ, ושכ"ה גם לשיטת המג"א (ודלא כברכת הבית ואג"מ שם. ועוד). ובכמה אנפי. ועיקר הענין, שאין פרסו"נ מעכב מצ"ע ורק שצ"ל מצב שיכול להיות פרסום (ראה כע"ז בלקו"ש שם). ובסגנון אחר, שכל שפרסם הנס כמה שביכולתו תו לית לן בה. וכע"ז באו"א קצת, דלא פלוג רבנן בעיקר התקנה. ובפשטות, שכל שהי' באפשרותו להיות זריזין מקדימין ולהדליק בתחילת הזמן כעיקר התקנה ומצוה מן המובחר לא תיקנו עבורו להתיר בדיעבד אח"כ (וכע"ז כתב האג"מ בעצמו בסברת לישנא קמא בגמ'), משא"כ באנוס. והיינו, שבב"ב ישנים גרע טפי, ודומה למי שאיחר עד אחרי שכלה רגל מן השוק (לתי' קמא בגמ'). וראה גם שו"ת להורות נתן ח"י ס"ט. וידבר דוד מועדים לשמחה ס"ז. ועוד. וזהו גם אם אינו מדליק בזמנו, וכש"כ במדליק בזמנו. ואכ"מ.

37) במשנ"ב הביא מברכ"י שאפשר גם לברך. אבל כבר העירו שבכסא רחמים עמ"ס סופרים פ"ב חזר בו ממש"ב בברכ"י. וכו"כ ס"ל דאין לברך – היעב"ק, חת"ס. ועוד. ועוד, שבפשטות, כל הראשונים שסתמו וכתבו שמדליקין משתשקע החמה, ונתנו טעם דשרגא בטיהרא מאי אהני, עכצ"ל דלא ס"ל הכי. (אבל יל"ד – ראה בל' אר"ח הל' חנוכה ס"ו. ועוד. ולהעיר שביראים (סוסי' ערך) כתב לשיטתו שמשתשקע הוא מבעו"י, ועכ"ז ס"ל שאינו בגדר שרגא בטיהרא, עיי"ש. אלא, שגם לדבריו – היינו רג"ר מיל לפני שקיעה"ח, כיוון שהחשיך קצת". ובשו"ת תרוה"ד סי' קב בטעם שאפשר להדליק בע"ש מפלה"מ שבאמת אינה שעת הדלקה דהוה שרגא בטיהרא אלא בשיהוי ההדלקה אחר חשיכה היא קיום המצוה. כן להעיר שבב"ב כתב בסתמא להתיר מפלה"מ ולא הביא שום חולק. (ובשו"ג סתרע"ב סק"ג שרוה"פ מסכימים שאפשר להקדים). ויל"ע במשמעות המכתב באג"ק ח"י ע' רכח. ולהעיר גם משיחת ש"פ מקץ תשמ"ה. ולהעיר שבכ"מ בדא"ח (אוה"ת חנוכה תתקמ, ב ואילך. סה"מ תר"ל ע' מג ואילך. ועוד) נת' הענין שנ"צ צ"ל דוקא אחר שתשקע החמה ולא מפלה"מ כנרות המקדש ושבת. ומבואר שם (אוה"ת תתקמ, א. סה"מ תר"ל ע' מה. ד"ה נ"ח תשל"ה) שבאמת מפלה"מ שאין השמש בתקפה אינו בגדר טיהרא, ושרגא אהני כנראה במוחש.

ופשוט, דשאני הדלקת נ"ח בע"ש (ראה פ"ח רס"י תער"ב), שאא"פ באו"א, ואין דנין אפשר משאי אפשר (ראה מאירי שבת כא, ב ד"ה אחר. שו"ת תה"ד שם. יד אהרן סתרע"ב בהגה"ט (אבל ראה שם משה"ק)).

אמנם, בהדלקת ביהכ"נ נהגו בשופי להקל לברך מפלה"מ, וה"ט דביהכ"נ איכא פרסו"נ גם מבעו"י. וכחילוק זה בין ביהכ"נ לשאר מקומות מפורש **להדיא** בס' הנייר הל' חנוכה. ומצינו בכ"מ, שאכן כן נהגו מאז בביהכ"נ – ראה מנהגי מהר"ל (וישנם שם שינויי נוסחאות. ואיך שיהי', ה"ז מבעו"י, לפי שנהגו להתפלל גם ערבית מבעו"י. וצ"ע הנוסחא: אחר שקיעה"ח). ב"ח סתרע"ב ד"ה מצותה. שכנה"ג שם בהגה"ט סק"א. לבוש סתרע"א ס"ח. שו"ת שב יעקב סכ"ב. שו"ת זבחי צדק (ח"ב סכ"ט-ל. החדשות סי' קיב. אלא שעיקר סמיכתו אמ"ד שדעת המחבר שאפשר לברך בכלל (גם בביתו) מפלה"מ). מחנה חיים ח"ב י"ד ס"א. כה"ח סתרע"ב סק"ז (אף שנראה מדבריו שהכריע שלא לברך בהדלקה בביתו מפלה"מ – ראה שם סק"י). אול"צ ח"ד פמ"ב סי"ב. וראה משנ"ב סתרע"א סקמ"ו (למנהג שמדליקין בצאה"כ). ואו"ל (בדא"פ ובדרך רמז) שבביהכ"נ דמיא למנורת המקדש. ושו"ר שכ"כ בשו"ת התעוררות תשובה מהדו"ח ח"ג סתס"א (ועיי"ש שכתב מה"ט להקל להדליק מפלה"מ גם בביתו). וראה גם שו"ת שבה"ל ח"ד ס"ה.

ליד הנרות³⁸. ומ"מ עדיף להעמיד שומר³⁹. (ונכון לעשות כן משום חשש סכנה).

מנהג רבותינו נשיאינו שהיו מדליקין נר חנוכה על פתח אחד החדרים ולא על סף החלון.

מי שיש לו שני בתים [או חדרים⁴⁰] מדליק במקום שאוכל⁴¹. וצריך להדליק בבית שבו הוא אוכל **בקביעות**, ולכן ההולך לאכול בבית חבירו באקראי צריך לחזור לביתו ולהדליק שם.

מחנכים את הבנים להדליק **בעצמם** נרות חנוכה⁴². והמנהג בימינו לחנכם מגיל רך ביותר. כדאי ונכון שהילדים ידליקו נר-חנוכה בפתח חדרם הפרטי (כמובן, צ"ל באופן של זהירות מסכנה וכו').

בספר השיחות תשמ"ח⁴³: כדאי ונכון שבפתח חדר הילדים תהי גם מנורת (והדלקת נר) חנוכה (נוסף לכך שבודאי יסבירו להילדים התוכן והמשמעות דהדלקת נרות חנוכה, בסגנון המובן להם) שע"ז יתוסף יותר בענין החינוך, הן בנוגע לילדים, שכאשר רואים את מנורת החנוכה בפתח החדר **שלהם**, נעשה רושם חזק יותר בנפשם כו', והן בנוגע להחדר, "מקדש מעט", ע"ד ומעין ומרמז על חינוך ביהמ"ק בחנוכה⁴⁴.

38 במקור העניין להתעכב ליד הנרות ולהסתכל בהן – כבר העירו מרמ"א סתרע"ז ס"ג: כי חייב לראות הנרות. וכבר כתב ברמב"ן פסחים ז, א (וכ"ה בנמוק"י שם): מצוה לראות משום פרסו"ג. [אבל ראה מאירי פסחים (שם ע"ב) שהראי אינה מצוה המוטלת עליו. וכ"כ במג"א סתרע"ז סק"א בדעת התוס' סוכה מו, א ד"ה הרואה (ראה פמ"ג ומחה"ש שם). אבל ראה מש"כ בזה בחי' חת"ס שבת כג, א. ערוה"ש סתרע"ז ס"ז]. ולהעיר מס' הפרדס לר' אשר ב"ר חיים ש"ח פ"א שברכת הרואה היא כברכת ראיית מקום הנס. (והארכנו בזה במק"א, בשו"ת אתרא דרב סי' א'תפז). וראה אגרת הטיוול לאחי מהר"ל בקונטרס המילואים: העולם שמח בראיית הנרות חנוכה שזוכרים הנסים. ובמקו"ח קיצור הלכות סתער"ב ס"ב: עיקר המצוה הוא שיהי המדליק אצל הנרות ח"ש לשמוח בהם (ושם גם ע"ד נוסח הנרות הללו (מס' סופרים פ"ב): "לראותן בלבד"). וביוש"ה להאריך בשירים וכו' עד משך ח"ש עכ"פ. [וחידוש גדול בשו"ת שבו"י ח"ג סמ"ח שיוצא יד"ח בראי' לחוד, ורק מצוה מן המובחר להדליק בעצמו. וכבר נתקשו בזה כו"ב. וצע"ג להלום הדברים כפשוטם. ואו"ל בדוחק, דקאי התם בדיני חשדא, וכוונתו שטועים בהכי אבל לא שכ"ה להלכה. או"י, דמייירי במי שמדליקין עליו. וג"ז דחוק]. ובכ"מ שיש חשש ביזוי מצוה כשמדליק והולך מיד. וראה גם שו"ת שב יעקב סכ"ב. מנוחה וקדושה ע' קס. וכבר העירו שלד"ה פתילות ושמונים שאין מדליקין בשבת אין מדליקין בחנוכה, ומהם שהטעם שמא יניח ויצא. ויש שכתבו גם מצד שמירה, כפס"ד השו"ע חו"מ סתי"ח סי"ב: שהי' לו לישוב ולשמו. וראה גם תויו"ט ב"ק ספ"ו. ובכמה ספרים נת' גם ע"ד הדרוש (ראה אמרי פינחס ש"ד ס"ח. שפ"א מקץ תר"מ. ייטב פנים מאמר הוד והדר אות י. ועוד). וראה סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 132 הע' 82. שיחת מוצאי זאת חנוכה תשל"ה. ועוד.

[להעיר בגוף העניין, שבהיום יום (כ"ה כסלו) נז' רק "שהי' יושב בסמוך להנרות חצי שעה", ולא שהסתכל בהם, ובר"ד חנוכה צ"ג ריגא ש"יושב בסמוך להם חצי שעה [נ]קרה שהי' כותב אז". ושם שלאחר החצי שעה – שחפץ שידלקו 50 מינוט – הי' לומד גמרא בסמוך להם]. אלא שכ"ז סלסול וחיבוב מצוה ולא מדינא (וראה גם שו"ת משנ"ה תנינא חי"א סתקל"ו). ועכ"פ, באופן המבואר בפנים, שפיר דמי.

39 ומפי השמועה עד"ז בהנהגת כ"ק אד"ש, מעשה רב. וראה בהערה הקודמת.

40 יש שר"ל ולחלק בד"ז. והארכנו בזה במק"א. ואכ"מ.

41 ולהעיר מר"ד משיחת ש"פ מקץ תשמ"ח בשלילת הסברא להדליק בחדר שינה (משא"כ בחדרי הילדים, עיי"ש).

42 בנוגע חינוך קטנים להדליק בשמן זית, ובירור בדין חיוב חינוך קטנים להידור מצוה – ראה בשו"ת אתרא דרב סי' א'תרמה.

43 ח"א ע' 162

44 וראה גם התוועדויות שם ע' 133. ושם ע' 91 עוד פרטים בדבר. והמסקנא – שיש לעיין

בחורים הלומדים בישיבה מדליקים בפתח חדרם האישי בפנימיה (כמובן, בהתאם לכללי הבטיחות. וד"ל)⁴⁵. ועד"ז בבנות הלומדות בסמינרים מחוץ לעיר, שעליהן לסדר לצאת ידי חובת הדלקת נר-חנוכה⁴⁶ במקום דירתן. וניתן לסדר שאחת מהן תדליק עבור ובשליחות כולן.

מי שנמצא במקום שיצטרך לכבות הנרות תיכף אחר הדלקתן ידליק ללא ברכה. גם יכול להדליק נרות חשמליות ללא ברכה⁴⁷.

כתב הט"ז: מי שיש לו דירה בעיר והולך פעם אחד חוץ לביתו וסועד אצל חבירו פשיטא שלא יניח ביתו וידליק בבית שהוא אוכל שם פ"א אצל חבירו אלא צריך לילך בביתו ולהדליק שם. . . בזה שיאכל כאן שעה או שתיים וישוב למקומו אין שום סברא לומר שידליק שם ולא בביתו דזה הוה כאילו עומד בשעת הדלקה על רחוב העיר דאין שייך לו שם הדלקה. הגם שראיתי קצת בנ"א בשעה שאוכלים בסעודה אצל אדם אחר שולחים אחר נרותיהם ודולקים שם. . . וטעות הוא בידם ואינם מבינים דבר זה⁴⁸.

גם נשים חייבות בנר חנוכה. הנהגת בית הרב הוא שהנשים לא מדליקות בעצמם, אלא יצאו בזה ע"י אביהן, והנשואות – ע"י בעליהן⁴⁹. מי שאין לה בעל או שבעלה אינו מדליק בבית, חייבת להדליק בביתה בעצמה או ע"י שלוחה, וכמובן – בברכה. אבל אינה

ולבדוק בכל מקום לגופו של ענין את התוצאה בפועל, באיזה אופן יוסיפו בחינוך (דהילדים או הרואים). ושם בשיחה (בסרט הקלטה ולא נדפס) נז' הצדדים לחיוב ושלילה. ועיי"ש עד"ז בנוגע להדלקה ע"י בנות. אבל בשלשלת היחס שבתחילת "היום יום": "מעורר שכל ילד/ה ידליק נרות חנוכה בפתח חדרו ("בית מקדש" פרטי)". וראה מאוצר המלך ח"ג ע' 128 במענה לשאלה בשנה הבאה (תשמ"ט): "שאלה לרב" (ואולי הכוונה מדין נדר). בשנת תשל"ד נתפרש להדיא ש"נתקבלה הוראה דחופה מכ"ק אדמו"ר שליט"א שכהוראת שעה תדלקנה גם הבנות נרות חנוכה". וראה דברי שלום ספר זכרון (שור) ע' נה (יומן מתשל"ה).

45 אף שבכלל צ"ל בחדר שאוכל, כנ"ל בפנים. והאריכו בזה אחרוני זמנינו. וראה שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ג סי"ד סק"ה. או"ח ח"ד סי' ע סק"ג. וכבר העירו שבט"ז סתרי"ז סק"ב מצוין להלכות עירובין בסש"ע ס"ה. ועיי"ש במג"א סק"י. וכן במג"א סק"ז מצוין לדיני עירובין, סת"ט ס"ז. וראה מה שכתבנו מזה בקובץ הערות הת' ואנ"ש 770 חנוכה תשע"ב. ולהעיר מהמסופר במקום ההדלקה בתשמ"ט – מעשה מלך ע' 308.

46 ואינן יוצאות יד"ח בהדלקת אביהן שבמק"א. וראה בקובץ הערות שבה' הקודמת. וראה גם שו"ת באתרא דרב יב'מד.

47 ראה שו"ת באתרא דרב סי' ב'ח. שם סי' ב'ט.

48 והארכנו בזה במק"א, ושם בדעת הב"ח המג"א ואדה"ז בכ"ז. וגם כתבנו ע"ד הנהגת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע בזה. ואכ"מ. [ולהעיר שבא' ההנחות מר"ד ש"פ מקץ תשמ"ט שצ"ל בית, אבל אצ"ל ד' אמות. ומכללות הענין שם, בהחילוק בין מזוזה לנ"ח מוכח שפשוט שצ"ל בבית דוקא כבמזוזה]. וראה אצלנו בשו"ת אתרא דרב א'תקעט שמופרך מעיקרו להדליק בשדה התעופה וכדומה על מנת לצאת שם ידי חובת הדלקת נר חנוכה, ובשליחת דעת אלו שכתבו להתיר.

49 כ"ה בספר המנהגים. ובכ"מ. וראה שיחת ו' תשרי תשל"ה ע"ד הדיוק וההדגשה בהנהגה זו. ועד"ז בארוכה – בשיחת אור לכ"ז כסלו (ביחידות כללית) תנש"א. וכעיי"ז בשיחת ליל כ"ג כסלו תשמ"ט, שמכמה טעמים עדיף ("בילכער") שידליק גבר ולא אשה. וראה גם סה"ש תש"נ ע' 194 ובהערה שם, שחינוך הבנות בנוגע לחנוכה – הוא בשאר עניני חנוכה. וראה זה פלא בר"ד משיחת ש"פ יוצא תנש"א*, שהבנות יוצאות יד"ח ע"י האח, ע"ד שהאם יוצאת ע"י הבעל. בנוגע להוראות ע"ד הדלקה ע"י בנות בחדרם – ראה לעיל בקטע המתחיל "בספר השיחות תשמ"ח" ובהערה שם.

* בסה"ש שם ע' 165 ובהערה 110 נז' רק עצם הענין שנשים ובנות אינן מדליקות.

יכולה לצאת על ידי הדלקת קטן או קטנה.

בלקוטי שיחות⁵⁰: ידוע מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שאביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, כשהי' עוזב את ביתו לפני חנוכה הי' מצווה לזוגתו הרבנית שטערנא שרה נ"ע שתדליק המנורה בעצמה (אף שהברכות היתה שומעת מא' הגברים).

יש להדליק, כשכל בני הבית מקובצים יחד, לפרסם הנס. וטוב שידליק קודם ובסמיכות לזמן אכילת ארוחת ערב שאז מקובצים יחד. וכשאינ בני ביתו בבית, מותר לאחר זמן הדלקת נרות קימעא בכדי שידליק כשכל בני ביתו נמצאים. בכלל, ראוי שיהיו כל בני הבית נוכחים בשעת ההדלקה, אבל אינו מעכב⁵¹.

מנהגנו להדליק בחגירת אבנט, אבל לא בבגדי שבת.

מצוה להניח המנורה בטפח הסמוך לפתח משמאל, (אם אין מזוזה בימין, כגון בפתח הפטור ממזוזה⁵², וגם אם זה שאין מזוזה הוא היפך השו"ע, יניח בימין). מנהגנו, שמניחים המנורה בעובי המזוזה בחלל פתח החדר, ומעמידים המנורה על כסא. ואין מדייקים אם הנרות דרום וצפון מונחים או מזרח ומערב מונחים.

נר חנוכה צריך להניחו למעלה מג' טפחים (לערך 10 אינטש). ומצוה להניחו למטה מעשרה טפחים (לערך 31 אינטש). (ואין מנהגנו לדייק שיהיה למעלה משבעה טפחים, או בסמוך לג' טפחים [מהרצפה]). הניחו למעלה מעשרה טפחים, יצא. אבל אם הניחו למעלה מעשרים אמה לא יצא.

בנוגע לדינים הנ"ל בחנוכיות גבוהות, ואם הכוונה למקום השלהבת

50 חלק ל' ע' 312. – בשיחת שבת חנוכה תש"ו (סה"ש תש"ו ע' 21) בסגנון אחר קצת שבנוסף לשמיעת הדלקת נרות חנוכה מאחר, מהגברים, ציוה שתדליק בעצמה ג"כ. ובהערה שם: צ"ע בברכה או לא. אבל בלקו"ש משמע יותר שהדליקה ללא ברכה. ואולי טעם הספק, לפי שלכמה דעות ל"ש גדר "מהדרין" באשתו שכנופו או שטפילה לו (ראה שו"ת עולת שמואל סי' קה. שער אפרים סמ"ב. א"ר סתרע"ז סק"ג. גליוני הצפ"נ מכת"י לשבת כג, א. ועוד), ולאידך, י"א שאין הבעל פוטר ב"ב אלא כשנמצא בביתו (ראה לקט יושר ע' קנב. ברכת הבית שנ"ד בשע"ב סק"ט. וכ"מ בלבוש סתרע"ז סק"א, עייש"ה. ועוד. וצע"ק בדעת אדה"ז סרס"ג סי"א. וי"ל). כן להעיר משיחת ו' תשרי שבהערה הקודמת, ע"ד הנהגת בית הרב, ובהדגשה, שלא ידליקו הבנות והנשים בעצמן, זולת כשהבעל נוסע. ואולי, גם באופן כזה, דייקו שיהי' ללא ברכה. [הלשון בשיחה הנ"ל "בענטשן ליכט" (כ"ה בסרט הקלטה) – היינו גוף ההדלקה, כפשוטו. ולהעיר מקו"א לשו"ע אדה"ז סרס"ג סק"ד].

51 וכמה טעמים בדבר: לשמוע הברכות; מצד גדר שליחות (ראה שו"ע יו"ד סרס"ה ס"ט (לענין מילה). מג"א סת"ל"ד סק"ט (לגבי ביטול חמץ)); מצד המצוה לראות הנרות. ובלא"ה, עוד ענין – לספר לב"ב בנין הנסים שנעשו וכו' (ראה קיצור שו"ע סי' קלט ס"א). וראה מג"א סתרע"ב סק"ח בשם מחזור מ"צ. מקו"ח בקיצור הלכות ס"א. ועד"ז במנהגי וורמייא. משנ"ב שם סק"י. וראה מנהגי מהר"ל ריש הל' חנוכה. ולהעיר גם ממג"א סתרע"ז סק"ד בשם הב"ח.

אבל כשבעלה מדליק משמע דגם כשאינה עומדת שם מהני, ראה גם בשו"ת מהר"ח או"ז סק"ח. (ושם במקור הדברים משמע שלא כהבנת כמה אחרונים בדברי הגהות מנהגים טירנא חנוכה סק"ח בשם מהר"ח, ושהטעם שאין השליח מברך רק כשמהשלח נמצא שם לפי שלדעתו אין שליח מברך במצוות שאינה נהנה מהם, עייש"ה. והוא דלא כמ"ש בהגה"מ גופא). וראה ברכת הבית בשערי ברכה שנ"ד ס"ה. שו"ת מנחת שלמה ח"ב סנ"ז סק"ב.

ועפ"ז, שקו"ט ג"כ אם חייבים בברכת הרואה – ראה א"א מהדו"ת סוסי' תרעה. וראה מש"כ ביומין דחנוכה ס"מ. ברכת הבית שם ס"ט.

52 ואין מקום להדר להדליק דוקא בפתח שיש בו מזוזה – ראה שו"ת אתרא דרב סי' ב"ד. וש"ג.

בית דין צדק דק"ק קראון הייטס | כא

או לחנוכיה – להרבה פוסקים, אם השלהבת אינה למטה מעשרים אמה לא יצא. וכן צריך להניח המנורה באופן שהשלהבת תהא למעלה מג' טפחים, אבל גוף המנורה אפשר להניח על גבי קרקע, אם יש צורך. ואם חושש לבזיון, אפשר להניח מגש מתחתיה. אמנם, כשאמרו שמצוה להניחו למטה מעשרה טפחים, די בכך שחלק מהמנורה נמצא למטה מעשרה טפחים, אף שהשלהבת היא מעל עשרה טפחים (להרבה פוסקים). ובפרט בזמנינו, שמדליקים בפנים, ופרסומי ניסא הוא רק לבני בית, היודעים שהודלקה לשם מצוה. אם חוששים שהילדים ישחקו עם הנרות, אפשר להקל להניחו למעלה מעשרה טפחים⁵³.

כאשר מונחים כמה חנוכיות אחת ליד השניה, יזהר לשים רווח ביניהם בכדי שיהיה ניכר כמה נרות מדליקים באותו לילה, ולא יראו כולם כחנוכיה אחת.

השמש מקומו גבוה משאר הנרות. אפילו רבים המדליקין צריך להניח אצל כל אחד ואחד שמש, אפילו יש נר על השולחן, כשמדליקים כל אחד במקום אחר בבית. [ולהעיר שישנם כו"כ טעמים (וגם ע"ד הסוד) להדלקת השמש (ומובא בספרים שמדליקים סך הכל מ"ד נרות במשך חנוכה), ולכן יש מקום להדר שגם כשמדליקים כולם במקום אחד, ע"י היכר כנ"ל (ולדוגמא בחנוכיות נפרדות), שיהא לכא"א שמש⁵⁴].

53) הארכנו בכ"ז במ"מ וציונים להלכה יומית אות תסז.

54) מועתק בכאן ממענה לשואל כענין בענין זה:

במענה לשאלתו בהנכתב בגליון לוח יום יומי לימי החנוכה ש"אפילו רבים המדליקין צריך להניח אצל כל אחד ואחד שמש, אפילו יש נר על השולחן", מהו המקור לכך – הנה, כל הנ"ל הועתק כמעט מלה במלה מהמג"א (סתרע"ג סק"ה) שכתב בזה"ל: "ואפילו רבים המדליקין צריך להניח אצל כל אחד ואחד שמש אפילו יש נר על השולחן (רמ"א בתשו' סי פ"א) וכ"מ בב"ח ורש"ל מיקל ע"ש".

והנה בגליון הנ"ל נכתבו הדברים בסתמא, וכמעט כלשון המג"א, מבלי להיכנס לפרטי הדברים, בכדי שלא לבלבל את הקורא בדברים מסובכים, ודיו לעבד שיהא כרבו, והיינו להיצמד ללשון המג"א.

אבל יש מקום להעיר, שהמעין במקור הדברים יראה שמסתבר לומר, דהתם מיירי באופן שמדליקים כאו"א במק"א (וכפס"ד הרמ"א סתרע"א ס"ב שכצ"ל), וכדמשמע קצת מלשון שו"ת הרמ"א (שצ"י במג"א): "כ"מ צ' שמש א' לנרותיו ופוק חזי מאי עמא דבר, דכן נוהגין דכ"מ שמש שלו עומד עליו ומשמשו", משא"כ כשמדליקים כולם במקום א' (ע"י היכר, בחנוכיות נפרדות) יש מקום לומר שא"צ שמש לכא"א.

אמנם, אף שע"פ הלכה מסתברים הדברים, ובפרט שלפי הטעמים ע"ד הנגלה (שלא יאמרו לצורכו הדליקו או בכדי שלא ישתמש לאורם), נראה שבמדליקים במקום אחד א"צ בשמש בפ"ג, וכש"כ בזמנינו כשיש גם אור החשמל – מ"מ, לגופו של ענין, יש לציין שבספרים הובאו כמה טעמים נוספים לשמש, ומהם טעמים שהם ע"ד הסוד. ובכ"מ (ראה קב הישר ספצ"ו) מבואר גם שקדושת השמש יתירה מקדושת נרות המנורה. [ועד שהזהירו המקובלים שלא להשתמש לאור השמש (וכפי הסוד אם נהנה מאורה עושה פגם גדול שיתאחזו החיצונים באור העליון וכנזכר בדברי רבינו האריז"ל – בא"ח ש"א וישב סי"ד. ועד"ז בקב הישר הנ"ל. ועוד). ולהעיר, ש"א גם ע"ד הנגלה שלכתחילה אין להשתמש לאור השמש – ראה פמ"ג תרעג סק"ד. משנ"ב שם סקט"ו. וכ"ה בסי' יעב"ץ שער ניקנור נר ה"ס סק"ד].

וגם האריכו בכ"מ בטעמא דמילתא שצ"ל סך הכל מ"ד נרות דוקא (ומקורו טהור כבר בראשונים – ראה קונטרס סוד הדלקת נ"ח לר"י סגי נהור בנו של הראב"ד). ולפ"ז, מקום לומר – אף שבגליון הנ"ל לא נתפרש להדיא – שגם בזמנינו כשיש אור החשמל, וגם כשכולם מדליקים במקום אחד, יש מקום להרוצה בכך להדר בזה.

בלילה הראשון מדליק נר אחד ומניחו בצדה הימני של החנוכה.

הלכתא למשיחא: בכ"מ, שלעתיד לבוא הלכה כב"ש, ולפ"ז ידליקו באופן ד"פוחת והולך"⁵⁵. ובשיחת ערב חנוכה תש"נ: ויש לעיין האם כבר בתחילת בואו של משיח צדקנו תהי' הלכה כבית שמאי, וכבר בשנה זו ידליקו ביום הראשון של חנוכה שמונה נרות, דא"כ מובן שגם ההכנות לחנוכה, צריכות להיות בהתאם לזה וכו'. ובשיחת ש"פ וישלח תשנ"ב: ואז תהיה ג"כ השלימות דמוסיף והולך מיום ליום וכו'. ולהעיר שע"פ שיחת שמח"ת תשנ"ב, בתקופה הראשונה של ימות המשיח ההלכה תהי' כבית שמאי, ובתקופה השניה תהי' ההלכה גם כדברי בית הלל וגם כבית שמאי, משום שאז יתגלה בעולם הגשמי הגילוי של עצמותו ית' שהוא נמנע הנמנעות ואצלו הרי "אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁵⁶. [ולהעיר שלפי גירסא אחת⁵⁷ כל המועדים בטלים לימות המשיח חוץ מחנוכה ופורים]⁵⁸. וכשבא משיח באמצע חנוכה - ראה בהערה⁵⁹.

ידליק את השמש לפני אמירת הברכה הראשונה כדי שיהא מוכן להדליק עמו תיכף אחר הברכה. ויאחזנו ביד ימינו, ואיטר יד יאחזנו בימין שלו שהוא שמאל כל אדם.

מברך להדליק נר חנוכה, שעשה נסים ושהחיינו ואחר כך מדליק את הנרות, וצריך להחזיק את השמש צמוד לנר עד שיידלק רוב הפתילה

ו"ל עוד, שכ"ה ג"כ ע"פ מש"כ כ"ק אדמו"ר בטעמא דמילתא שמדליקים שמש גם ביום בביהכ"ג - "שיש עוד טעמים בענין ה"שמש" - וכמו: שלא להכשל בהדלקת נר מנר (ע"י קיסם); דוגמת הכהן המדליק הנרות (שעפ"ז מבוארת התמי' שהשמש מקומו למעלה מן הנרות, וארז"ל הסימן שרפים ממעל לו) ועוד. "עכלה"ק. [ולהעיר שככל הדברים והאמת האלה - שהוא דוגמת הכהן ולכן ה"ה ממעל וכו' - מבואר שם בקב הישר, ובכ"מ].

ומכיון שכן, לטעם ב' הנ"ל (משא"כ לטעם הא' - נראה דבחד שמש סגי), י"ל שכמו שמדליקים לאור השמש בביהכ"ג ביום בכדי שיהא דוגמא לכהן, ה"ה והוא הטעם שכל המדליק בפ"ע הדלקה בפ"ע צ"ל אצלו שמש בפ"ע, וה"ז ככהן המדליק בפ"ע (שהרי טעם הנ"ל במקורו לא הובא לגבי ההדלקה בביהכ"ג).

אלא, שעדיין יש מקום בדוחק לבע"ד לחלוק, שהרי לדעת הרמ"א, וכ"ה מנהגנו, מדליקים הנרות מן השמש, וא"כ כשכולם מדליקים ע"י השמש, אף שמונח אצל מנורת חברו, י"ל שה"ז כבר בדוגמא דכהן המדליק.

ומ"מ, לפי משנת"ל בגודל מעלת השמש, ושיש טעמים ע"ד הסוד בהדלקת השמש (וכרמיזת כ"ק אדמו"ר "שיש עוד טעמים .. ועוד". וכפשוט דטובא גניז בגויל), ובמופלא ממך אל תדרוש, ואין אתנו יודע עד מה בסוד הדברים, ועוד ועיקר שכנ"ל לפי הסוד צ"ל דוקא הדלקת מספר מ"ד נרות - מקום גדול לומר שגם במדליקים במקום א', כדאי שלכאו"א יהא שמש בפ"ע. וכמדומה שכן המנהג פשוט.

ועוד זאת מכיון שיש כמה טעמים שלא נתפרשו ("ועוד"), יתכן שלכמה מהטעמים צ"ל בדוקא כנ"ל.

(55) וכ"ה בשיחת נר ג' דחנוכה תשמ"ז (ע"פ סרט הקלטה).

(56) ומצאתי בענין זה בשער ישכר להרה"צ וכו' ממונקאטש (חדשי כסלו טבת מאמר ימי אורה אות ע), שהביא בשם זקינו בעל שם שלמה ממונקאטש, שלעת"ל יעשו כדעת שניהם, פוחת והולך ומוסיף והולך. ועיי"ש הרמז בזה שבכל לילה ידליקו ט' נרות.

(57) הובא באגרת הטיול דרוש אות מ. ס' החיים ח"ג רפ"ז. וראה לקו"ש ח"ה ע' 172 הערה 4.

(58) וראה עט"ז סתרי"ו שנוסח הברכה "להדליק" קאי על הדלקת נ"ח לעת"ל. אבל להעיר ממשמעות מגיד מישרים פ' ויקהל שרק סיפור הנס שייך לעת"ל. וי"ל. וראה בן איש חיל ח"ב דרוש א' לש"ש. וצ"ע בגדר הדלקת נר חנוכה בלילה לעת"ל - ראה בשמור"ר פ"ח, יא: לעתיד לבא הלילה נעשה יום שנאמר והיה אור הלבנה כאור החמה. ולהעיר משו"ת באר משה ח"ח סי"ז.

(59) שקו"ט מזה בכ"מ. והארכיו בכמה צדדים בדבר בירחון האוצר שיי"ל לחודש כסלו תשפ"ב.

היוצאת החוצה. אמירת הנרות הללו, לאחר גמר ההדלקה.

אם כבר ברך את הברכות במקום אחר (כגון הש"ץ שבירך בבית הכנסת או שיצא למבצעים ובירך שם) ידליק שוב בברכה, אבל לא יברך שהחיינו אלא אם כן מוציא את בני ביתו ידי חובה. וראה לעיל בדיני הדלקה בבית הכנסת, עוד פרטים בדבר.

חמירא סכנתא מאיסורא: יש להיזהר ביותר שלא להשאיר הנרות ללא שמירה ראויה. מוכרחים למנוע מהילדים גישה לחנוכיה דולקת ולגפרורים וכו'⁶⁰.

נוהגים להתעכב סמוך לנרות כחצי שעה.

למנהגנו שצריך שידלקו הנרות 50 דקות לכל הפחות, באם כבה נר בתוך זמן זה יחזור וידליקו בלא ברכה.

לאחר שיעור זה יכול לטלטל את החנוכיה אפי' אם הנרות דולקים. באם נצרך לטלטל מטעמי בטיחות, מותר לטלטלה גם תוך הזמן, ונכון לטלטלה במקום שהוא קרוב למקום ההדלקה. ולכתחילה ידליק במקום כזה שלא יצטרך לטלטלה אחר כך⁶¹.

אסור להשתמש באור נרות חנוכה (ולכמה דעות – גם לאור ה"שמש", ולכן צריך עוד נר נוסף, או אור חשמל⁶², להשתמש לאורו). ואין להדליק את השמש מנרות חנוכה. גם אחרי שיעור ההדלקה אין להשתמש באורם.

מותר לכבות הנרות אחרי 50 דקות⁶³.

נוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה משך 50 דקות מזמן ההדלקה. [ויש שנהגו כן גם באנשים]. אחר שיעור זמן זה עושים מלאכה שלא כנגד הנרות. המנהג לאסור רק מלאכת תפירה, סריגה, כיבוס וגיהוץ, וכיוצא בזה, אבל שאר עניני הבית כגון שטיפה, וכיבוד הבית, בישול ואפיה לא נהגו לאסור [ולהעיר מהלשון במכתב דלקמן].

במכתב כללי לימי החנוכה⁶⁴: נהגו הנשים להוסיף בזה "שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות" – חדורות הן בענין ותוכן דנרות חנוכה הדולקות עד שאין להן שייכות לשום מלאכה⁶⁵.

הנהגת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע שלאחרי הדלקת נר חנוכה היה יושב בסמיכות לנרות חנוכה ולומד תורה [וכמובן שלא השתמש עם האור דנרות חנוכה]. ובכמה שיחות נזכר ההוראה מזה להוסיף בתורה בימי חנוכה.

60 ולהעיר מר"ד משיחת ש"פ מקץ תנש"א, שכאשר שוכבים לישון אין מקום שיהיו דולקים נרות חנוכה.

וכשהמשכיר אינו מרשה לשוכר להדליק נרות בדירה המושכרת – ראה אצלנו בהל' יומית אות תשמא ובארוכה במקורות ועיונים לשם.

61 ראה אצלנו שו"ת באתרא דרב סי' ביג.

62 וכ"ה בר"ד משיחת א' דחנוכה, לתפירת זקנים לוי יצחק, ה'תנש"א.

63 כ"ה מעיקר הדין. ויש מחמירים שלא לכבות. אבל בספר המנהגים משמע שהכרעת מנהג בית הרב בזה להקל.

64 נדפס בלקוטי שיחות חכ"ה ע' 512.

65 וראה בטור ברקת או"ח סתר"ע. ספר המצוות להצ"צ מצות נ"ח רפ"ג (דרמ"צ עד, א).

מעוֹת חנוכה – ראה להלן ה' דחנוכה. ושם ע"ד ההוראה ליתן בכל יום.

נוהגין להרבות בצדקה בימי החנוכה.

ערבית: אין להפסיק בין ברכת 'השכיבנו' ל'שמונה עשרה' להכריז 'ועל הנסים'. דין השוכח, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

מבצע חנוכה: יש לדאוג שבכל בית יהודי תודלק מגורת חנוכה. ולהשתדל שכל הגברים, ובכללם גם ילדים צעירים, ידליקו גרות חנוכה בפני עצמם. וכן, להדליק גרות חנוכה באופן של "פרסומי ניסא", במקום הציבורי והמרכזי ביותר⁶⁶. **ובמעמד זה צריך לעודד את הנאספים אודות הדלקת נר חנוכה בביתו של כל אחד ואחד.** ומה טוב – להכריז שלא יוצאים ידי חובה בהדלקה הפומבית, אלא כל אחד צריך להדליק גרות חנוכה בביתו.

בעל עסק המדליק במקום עבודתו משום פרסומי ניסא, לא יברך על ההדלקה אלא אם כן שם את החנוכה במקום כזה שלפחות עשרה יהודים⁶⁷ יראו אותה⁶⁸ בבת אחת. [ובמקום אחר⁶⁹ הארכנו בשלילת ההדלקה בחנויות לשם מצות חנוכה, ובכלל, עדיף יותר לחלק להם חנוכיות שידליקו בביתם. והסכימו אתנו הרבה מרבני אנ"ש שליט"א].

מנהגי ימי חנוכה

ברמב"ם מובא שימים אלו הם "ימי שמחה"⁷⁰, וכן כתב הרמ"א ש"יש קצת מצוה בריבוי סעודות", ולעניין מעשה מנהג קדום הוא להרבות בסעודה בימים אלו⁷¹. וטוב שיאמר בהם שירות ותשבחות להשי"ת על הניסים שעשה לאבותינו בימים אלו ויחשב לו כסעודת מצווה לכל הדעות. ובכמה שיחות נזכר בנוגע לענין השמחה בחנוכה, דאף שיש בזה חילוקי דעות יש להדר בה באופן דמהדרין מן המהדרין, כולל גם בנוגע להתוועדות חסידים והחלטות טובות (עם בני

66 ראה אצלנו בקובץ מבית חיינו גל' ז ע' 36 ובהערה 1.

67 פרטי הדינים – ראה לעיל בדניי הדלקה בבית הכנסת.

68 ראה לעיל בדניי הדלקה בבית הכנסת השקו"ט אם צ"ל בעת הברכה. וטוב שיהיו כבר בעת הברכה.

נשים וקטנים מצטרפים – שו"ת רב פעלים ח"ב או"ח סס"ב. מור ואהלות פוסק אהל המנורה הטהורה סי ב (ס, א). חזו"ע חנוכה ע' נב. [והשוללים – דס"ל, שמעיקרא לא נתקן רק במקום עשרה אנשים בביהכ"נ].

69 ראה מה שכתבנו בקובץ מבית חיינו שם ע' 57 ואילך.

70 וראה גם ברא"ש מו"ק פ"ג ספ"ז, והובא בטור או"ח סי' תכ ויו"ד סי' תא דהללו ימי שמחה נינהו" (לענין צידוק הדין). ולהעיר ממגילת אנטיוכוס: על כן קיימו בני חשמונאי לבני ישראל לעשות שמונה ימים אלו ימי שמחה וכבוד וקוראים להם ימי שמחה. ובסימני הדינים ברי"ף הל' ר"ח וחנוכה (נד' בסוף מס' נדה) לבעל שלה"ג ס"ק שו: חומר מצות שמחת חנוכה.

71 בלקו"ש ח"י ע' 142 הע' 6: להעיר אשר בפורים דכתיב בהו "ימי משתה ושמחה" צ"ל לדעת הרמב"ם סעודת בשך (אין שמחה אלא בבשר). ועיי"ע שם ע' 144. ועד"ז בלקו"ש ח"ל ע' 204 הע' 10, וש"נ למש"כ בבנין שלמה עהרמב"ם. [וראה גם חי' מהרצ"א להל' חנוכה (כד, ד)]. וראה גם שיחת מוצאי שבת מקץ תשל"ח. אבל להעיר מסה"ש תשנ"ב ע' 194 הע' 5. לקו"ש חט"ו ע' 366 הע' 8. ולהעיר מל' התוס' תענית יח ב – ד"ה הלכה.

משפחתו וכיוצא בזה). [בראש חודש ובשבת חנוכה יש להוסיף בסעודה יותר מבכל שבת ור"ח].

נוהגים לאכול גבינה ומאכלי חלב.

"מנהג ישראל ("תורה היא") לאכול מאכלים שעשויים בשמן לזכר נס השמן"⁷².

על לביבות (לאטקעס) העשויים מתפוחי־אדמה מגוררים מברכים בורא פרי האדמה. ואם תפוחי האדמה נתרסקו לגמרי, או אם נעשו מקמח תפוח־אדמה, מברכים שהכל נהי' בדברו. אם הוסיפו קמח לטעם, מברכים בורא מיני מזונות. באם בירך על הלביבות שלפניו פוטר בברכתו גם שאר הלביבות שאינן לפניו, אפילו לא הי' בדעתו לאכלן, ואפילו כלה מהראשון. ופוטר גם הלביבות שעדיין לא היו מוכנות לאכילה בעת הברכה, אם ידע שמכינים אותן⁷³.

על סופגניות מברכים בורא מיני מזונות ומעין שלש (על המחי'),

(72) נתבאר בספר השיחות תשנ"ב ע' 196.

בעיקר המנהג לאכול לביבות וסופגניות וכו' – כבר העירו מכעי"ז בכת"י בשם אבי הרמב"ם (נדפס בקובץ שריד ופליט ירושלים תש"ה). אבן בוחן סל"ח ע' טו ואילך. ועוד. כן העירו מזמר אכלו משמנים (וראה עוד מזה בסיני חו' קטו ע' סה ואילך). ובכמה מספרי חסידות – ראה שארית ישראל מווילעדיניק מהדו"ח ע' רנו. הנסמן בס' פניני המועדים פ"ט ע' קכ. טעמים מחודשים – בהליכות שלמה חנוכה פי"ז ארחות הלכה הע' 20. מוע"ז ח"ח ליקוטי הערות ע' לו. (73) פשוט כיון שבידו להכניס, וכל שבידו אינו בגדר מחוסר מעשה. ובסגון אחר, שהתפוחי אדמה הם כבר בעולם. וגדולה מזו מצינו לענין ברכת השבח שהמברך על הרעמים וברקים פוטר גם העתידיים לבא כל עוד שלא נתפזרו העננים אף שאינם עדיין בעולם. וכן באם נתכוון בברכה על הברק לרעם שלאחריו נפטר כיון שהטבע שהרעם בא אחרי הברק. (ואין לומר, שמכאן משמע שאם לא הי' כך בטבע הבריאה לא מהני, דהתם שאני שאינו בידו. וכ"ה בברכת הגומל שבירך לפני שנתרפא – ראה תשו' מהר"ם חביב בקובץ מורי' שנה כג – נוסף לזה ששם בירך בטעות). וכן פוטר בברכת שהחיינו בקריאת המגילה משלו"מ ומתל"א. (וראה בשו"ת חת"ס יו"ד סרצ"א (ובכ"מ) לענין ברכת שהחיינו של האב בפדה"ב להוציא הכהן, אף דאכתי לא מטא הנאה לידי'). כמו שמברך על כיסוי הדם ופוטר גם מצות כיסוי בבהמות שלא נשחטו עדיין (וראה ריטב"א חולין פו, ב. וגם למ"ד התם שאינו פוטר – ה"ט שהשחיטה היא הפסק. וראה או"ז הל' שחיטה סשפ"ו. גליון מהרש"א סכ"ח לש"ך סק"ו. ועוד, דשאני ברכת המצות שא"י לברך ולומר וצונו, כשלא הגיע זמן (חייב) המצוה, ראה בלוח דאשתקד (תשפ"א) בהערה דיני קידוש במוצאי עשרה בטבת שחל בשבת (לענין קידוש לפני צאה"כ ושתית היין אחריו). אבל כשלא נשחט גם הראשון, ראה שו"ת אגודת אזור מדברי או"ז ס"ו. וראה בכיו"ב שו"ת שפתי שושנים או"ז סי"ח). והכי נהוג עלמא בהפרשת חלה ממצות שפוטר בברכה גם כשלא נילוושו האחרים עדיין. ומצינו כדוגמתו שבזמנם בירכו על היין ופוטר שאר היין שבתוך הסעודה, אף שמבשלים אותו באמצע הסעודה בכדי שיהא ראוי לשתי', שייך חי א"ר לשתות הימנו (ראה פסחים פו, א – במשנה). וצ"ע בריטב"א ברכות פ"א הל"ד שבידוק שטובים חיים יותר ממבושלים ובירך בפה"א חיים צריך לחזור ולברך על המבושלים. בירך על אבל ראה א"א מבוטשטש סר"ו ד"ה אולי, שנסתפק כשלא היו ראויים לאכילה. אבל גם לדבריו היינו רק במין אחר, והברכה חלה דרך גררא, כיון שלא כלה מין הראשון. וגם מיירי באינו יודע שיביאו לו עוד, שהרי בדעתו לאכול עוד נפטר גם בלא שיהא לפניו ממין הראשון. וראה גם בשו"ת חוקי חיים ס"א, הובא בכ"ח סי' קסח סקי"ח. ואולי סברתו, שהברכה צריכה לחול במציאות על המין השני כעת, ולא שאכילה אחת היא. אבל דבריו צ"ע, ולא מצאנו כדוגמתו בשום מקום. וגם לא הביא ראי' לדבריו. וסתמת כל הפוסקים שלא העירו בדבר הרגיל מוכח דלא שמיעא להו. וקייל"ן שאא"פ להוציא חילוק חדש בדבר הרגיל, דהו"ל לאשמועינן בהדיא. וגם צ"ע מסברא לחלק בין אינו בעולם לאינו ברשותו (ולא קאתינן עלה רק מדין נמלך בלא ידע שיביאו לו). וכבר עמד בדבריו בשו"ת יחו"ד ח"ו סי"א. יבי"א ח"ו סכ"ז. אול"צ ח"ב פ"ב סי"ז. מגדנות אליהו ח"א ס"מ. צי"א ח"ב ס"א סקט"ו. חוט שני ברכות ע' קצט. ובכל הפוסקים שדנו בענין הקפה ששותים במשך כל הלילה כשיעורם כל הלילה לא חילקו בדבר. ובשו"ת סבא קדישא או"ח ס"ו כתב להדיא הפכו בנידון הנ"ל. וגם לידי' שאני התם שמפסיק שעה ושתים.

ואפילו קבע סעודתו עליהן ואכל כדי שביעה. המנהג לברך עליהן גם בתוך הסעודה כשאוכלן בתור חטיף או לקינוח בסוף הסעודה. אבל אם אוכלן למזון ולשובע, דינן כשאר דברים הבאים בתוך הסעודה ונפטרות בברכת הפת. מצוי בשוק סופגניות שלא נטגנו בשמן עמוק ואין לאכול מהן כדי שביעה כי אם בתוך הסעודה, וצריך לאוכלם למזון ולשובע⁷⁴.

סופגניות מטוגנות פטורות מהפרשת חלה⁷⁵.

אומרים בברכת המזון, בברכת הארץ ("נודה לך") ועל הנסים. דין השוכח, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

נהוג לאחל "א פרייליכען חנוכה" (או "א גוטען חנוכה")⁷⁶.

בשיחת ש"פ וישב תשנ"ב⁷⁷: "וויבאלד מ'האלט שוין נאך אלע ענינים און די גאולה איז נאך ניט געקומען – איז א דבר נכון ביותר צו טאן אין דעם ענין פון "פרסומי ניסא", צו מפרסם זיין בא זיך און ביי אנדערע, ובכל מקום ומקום – די נסים וואס דער אויבערשטער טוט מיט אונז, וויסנדיק אז דערמיט איז פארבונדן די גאולה האמיתית והשלימה! ועאכו"כ אין די ימי החנוכה, וואס ענינים איז "פרסומי ניסא" כנ"ל – דארף מען זען אויסנוצן די טעג, נוסף אויף די אלע פעולות ומבצעי חנוכה, אויך – אויף מאכן חסיד'ישע פארברענגענישן [אדער אנרופן דאס בלשון אחר, בכל מקום לפי ענינו, "אזלת לקרתא הלך בנימוסי"], בכל יום פון די ימי החנוכה, און דארטן רעדן דברי תורה, נגלה דתורה און פנימיות התורה, און אננעמען החלטות טובות בכל עניני תומ"צ, ובאופן פון מוסיף והולך ואור (בהתאם צו די נרות חנוכה), ועוד ועיקר – רעדן וועגן פרסומי ניסא, די נסים "בימים ההם בזמן הזה".

74 ראה בכ"ז בארוכה במ"מ וציונים להלכה יומית אות תעב. וש"נ.

75 ראה מג"א סי' קסח סקל"ב. קו"א לשו"ע אדה"ז שם סק"ז. וראה בארוכה אצלנו במקורות ועיונים להלכה יומית אות תעב.

76 וכן מעשה רב (וכמ"פ) בדיבור ובכתב. וי"ל שהוא גם בהתאם לפס"ד הרמב"ם שהם "ימי שמחה".

ולהעיר משיחת אדר"ח טבת תש"נ בתחילתו ("א גוט יו"ט"). וראה גם שיחת כ"ו כסלו תשמ"ט בתחילתו (וכן בהמשך השיחה).

ובכ"מ מובא שחנוכה נק' בשם יו"ט – ראה לקו"ש ח"כ ע' 631 ד"ה ראש. וש"נ. וראה אבודרהם סדר תפלות השבת שימי החנוכה נק' בדברי רבותינו יו"ט. ובב"ח או"ח רס"י תרפב שנקרא יו"ט כדאיתא במגילת תענית (וכן בהמשך דבריו: שאלו כולם נק' יו"ט). ובמחזור ויטרי סדר חנוכה בתחילתו: שהוא יו"ט כשאר ימים טובים.

[אבל בל' הגמ' "קבעום ועשאום יו"ט בהלל והודאה" – יל"פ שאינו יו"ט כ"א להלל והודאה. וכ"מ בפירש"י שם. אבל להעיר מל' הר"ן שם (ט, ב – בדפי הר"ף). ובמגילת תענית (הובא בלקו"ש שם) הנוסח באו"א: קבעום שמונה ימים טובים. ותו לא]. ולהעיר שע"ד הסוד הוא רגל מכלל המועדים (שעה"כ דרושי חנוכה דרוש א. ועוד).

וכש"כ לדעת הראשונים שהם ימי שמחה – ראה ל' היש"ש פ"ז סט"ז דיו"ט נמי כפשוטו הוא. ולהעיר גם ממט"מ סתתקצ"ג: דמצוה לשמוח ומשו"ה קראו יו"ט. וכן דעת הראב"ה סי' קצב שחוזר בשכח ועל הנסים שחנוכה נק' יו"ט. וראה הנסמן בלוח יומי לפורים.

אבל להעיר משו"ת הרשב"א סתרצ"ט, הובא בב"י יו"ד סוס"י ריז, בנדר שלא יאכל בשר חוץ משויו"ט. וראה שו"ע שם סמ"ז. רמ"א סי' תקע ס"א. וראה בט"ז יו"ד שם סקל"ח שגם ימים אלו נקראים יו"ט בלשון בני"א, דהיינו כל שיש בו שמחה, אבל כיון שקצת דוחק שיהיו ימים אלו בכלל צריך שיאמר הנודר בפירוש שלכך נתכוון.

וראה גם שיחת פורים וש"פ תשא תשכ"ח. ש"פ חיי"ש תשמ"ו. ועוד.

יום שני, כ"ה כסלו, יום א' דחנוכה

בעת תפילת שחרית נוהגים להדליק נר חנוכה בבית הכנסת בלא ברכה. גם בהדלקה בבית הכנסת בבוקר, צריכים "שמשי". [בשנת תש"נ היתה הוראה: "כדי להוסיף בהתעוררות דנר-חנוכה, כדאי שתהיה חנוכיה דלוקה בבית-הכנסת (שכולם מתכנסים שם) במשך כל המעט-לעת, אם אין חשש כלל שישחקו התינוקות"⁷⁸].

אין לדלג לכתחילה ועל הנסים כדי שיוכל לענות קדושה ומודים. בחנוכה, אמירת הלל היא חובה מתקנת חכמים (ולכן קורים אותו גם בבית האבל שגם האבל חייב בו).

אין להפסיק באמצע הלל (שלם) כי אם על דרך שמפסיקים בברכות קריאת שמע.

אחרי חזרת הש"ץ: הלל שלם כל ימי חנוכה, חצי קדיש, וקורין ג' גברי בפרשת נשא, כמפורט בסידור.

אבל יורד לפני התיבה במשך כל ימי החנוכה, חוץ מאמירת הלל [כי הקהל אז בשמחה כעין שבתות וימים טובים]. וחוזר להתפלל כש"ץ לאמירת חצי קדיש.

ימי חנוכה אסורים בהספד ותענית (מלבד תענית חלום) אבל מותרים בעשיית מלאכה.

מותר לבקר קברי צדיקים בחנוכה, ומעשה רב. ויש לדלג הוידי שבנוסח מענה לשון. ואף לקברי אבות מותר מן הדין, ועם כל זה המנהג שלא לילך. ויש ליזהר שלא לקונן ולבכות⁷⁹.

הלכתא למשיחא: בשו"ת צפנת פענח החדשות⁸⁰: "ונזכה במהרה לביאת משיח צדקנו ולגאולה האמיתית ואז יתגלה לנו המגילה שכתבו זקני ב"ש וב"ה על חנוכה שהי' בזמנם⁸¹, רק כיון דלא הוה נביאים אז א"א לעשות מגילה ולא ניתן לכתוב כמבואר ביומא דף כט, א. ואי"ה לע"ל במהרה יתגלה לנו הנביאים ויתגלה לנו המגילה".

ליל שלישי, אור לכ"ו כסלו, ב' דחנוכה

רבינו הזקן חזר (מפטרבורג) לביתו (בוויטעבסק) ביום ב' דחנוכה, לאחרי הגאולה הראשונה (בשנת תקנ"ט) והתעכב שם כל ימי החנוכה⁸².

78) בד"מ סתרע"ב סק"א שהמנהג לעשותן גדולות דאיכא מצוה להדליק נרות כל היום. וכ"ה במנהגים דקהילתנו (פיורדא) סמ"ז. וכ"מ במנהגות וורמישא.

אמנם, בזכרוני, שבשעתו נתפרסם (וכ"ה ביומנים דאז), שלאחמ"כ (בעש"ק) נמסר בע"פ שידלקו נרות רגילים. ואולי מחמת הטעם שבפנים.

79) ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב סי' ב'מח.

80) ח"א סמ"ה.

81) הל' גדולות הל' סופרים סע"ה. וראה לקו"ש חט"ו ע' 368 הע' 17. שיחת ש"פ וישב תש"נ (בסה"ש).

82) ראיתי למי שכתבו ג' דחנוכה, ע"פ שיחת ש"פ וישב תשמ"ז בלה"ק (סה"ש ע' 169). אמנם, במקורו בלקוטי דיבורים (ח"א יב, א): ביום ג' ב' דחנוכה. וכן הועתק בכו"כ שיחות קודש (לקו"ש

כח | לוח יומי, הלכה למעשה – ימי החנוכה תשפ"ב

יום כניסת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע לבריתו של אאע"ה (בשנת כתר"א)⁸³.

בספר המנהגים איתא: "נהגו שהפתילות יהיו בכל יום חדשות, ויש אומרים שאין חוששים לזה ואדרבה הישנות נוחין יותר לדלוק, ולעת עתה לא יכולתי לברר מנהג רבנו (כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע) בזה". [אבל בשיחת ש"פ וישב תשט"ז שכ"ק אדמו"ר מהור"צ השתמש בפתילה הישנה. ועיי"ש ההוראה מזה⁸⁴].

מליל ב' והלאה אין מברכים שהחיינו. שכח ולא הדליק נרות בלילה הראשון [ונפקא מינה ב"מבצעים"], מברך שהחיינו בפעם הראשונה שמדליק.

מניח את הנר (היינו הכוסית או נר השעוה) החדש בצד שמאל של מקום הנר הישן של אתמול, וממנו מתחיל להדליק. גם סדר הכנת הנרות (ניקוי הבזיכים, מילוי השמן וכו') הוא משמאל לימין⁸⁵. נהגו להחמיר בנרות חנוכה שלא להדליק מנר לנר. אמירת הנרות הללו, לאחר הדלקת כל הנרות.

יום שלישי, כ"ו כסלו, ב' דחנוכה

סדר התפילה כדאיתמול [וכן בכל ימי חנוכה חוץ משבת ור"ח כדלקמן]. סדר קריאת התורה לכל ימי החנוכה – נדפס בסידור.

יום רביעי, כ"ז כסלו, ג' דחנוכה

יום גאולת אדמו"ר הזקן ממאסרו השני (בשנת תקס"א).

יום חמישי, כ"ח כסלו, ד' דחנוכה

בכ"ח בכסלו שרף יהויקים המגילה שכתב ברוך מפי ירמיהו⁸⁶.

חכ"ח ע' 149 בשוה"ג. סה"ש תשנ"ב ע' 156 הע' 13. שם ע' 199 הע' 39. וכ"ה במכתב כללי בלקו"ש חכ"ה ע' 510. וראה גם שיחת ש"פ וישב תשמ"א). וגם בשיחת ש"פ וישב תשמ"ז גופא – באידיש (סה"ש ע' 156. לקו"ש חכ"ה ע' 385). ועוד, שבלקו"ש ח"כ ע' 70-469 נת' השייכות ליום ב' דחנוכה ביחוד.

ומש"כ בשיחה הנ"ל שבלה"ק (וכן בהשלמות לשיחה הנ"ל, בלתי מוגה, בהתועדויות תשמ"ז ח"ב ע' 102), ועד"ז בכ"מ (סה"ש שם ע' 189 (ונדפס גם בהוספות ללקו"ש חכ"ה ע' 418) בהע' 30. לקו"ש חכ"ה ע' 399 הע' 42. סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 156 הע' 10. סה"ש תנש"א ח"א ע' 191) * – צ"ע. וכפה"נ – ה"ז טה"ד. ובפרט שמצוין שם גופא ללקו"ד. או שהכוונה ג' בשבוע שבימי חנוכה. ודוחק.

* וראיתי למי שהביא שכ"ה גם ברשימת השיחה דיט"כ תשמ"ז (בלתי מוגה – התועדויות ח"ב ע' 49). אבל בשיחה עצמה לא נזכר (ע"פ סרט הקלטה). (83 השייכות ליום ב' דחנוכה – ראה שיחת ש"פ וירא תש"ל. אבל להעיר משיחת מוצאי ש"פ חיי"ש תש"מ (בנוגע ליום כ"ז מרחשון).

(84 וראה קונ' בקודש פנימה ע' 24. ובספר המנהגים שם: והנה במשמרת שלום שם כתב דכשלוקים "פתילות הישנות נ"ל שיזרה ליקח פתילה של אתמול לנו הנוסף שמדליק בראשונה". ועיי"ש במהדו"ב. עכלה"ק. ולהעיר שבמהדו"ב שם הובאה גם סברת החולקים עליו בזה.

(85 הארכנו במק"א.

(86 שו"ע או"ח סי' תקפ. ועיי"ש בנו"כ שיש בזה חילופי גירסאות.

ליל ששי, אור לכ"ט כסלו, ה' דחנוכה

חסידים נוהגים לחגוג נר החמישי. "ויש לומר, שבשניהם [נר ג' ונר ה' דחנוכה] היו עניני גאולה, גם כפשוטם".

דמי חנוכה⁸⁷: כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע היה נותן דמי חנוכה בליל נר הרביעי או החמישי. אולם, בשנת תשמ"ח נאמר ליתן דמי חנוכה בכל לילה (חוץ מליל ש"ק, כמובן) ולהוסיף בלילות הנ"ל.

בכמה שיחות קודש נזכר, שיש לחלק דמי חנוכה – בפרסום המתאים – ובהוספה והרחבה, על ידי הוספה בנתינת "דמי חנוכה" בריבוי, ושנתינת דמי חנוכה צ"ל באופן שהמקבל נעשה שמח על ידי זה, ועד לשמחה כזו – שאפי' בחנוכה (ואפי' לדעת הרמב"ם שבכל ימי החנוכה צריך להיות שמחה) – תהי' ניכרת הוספה בשמחה על ידי קבלת דמי חנוכה. ובאופן שזה פועל התפעלות והתרשמות גם בילדים אלה שעדיין לא קיבלו דמי חנוכה, שבשמעם שהחבר שלהם (או החברה שלהן) קיבלו כבר דמי חנוכה, או עכ"פ שהבטיחו להם כבר הרי זה פועל התרשמות והתפעלות גם בשאר הילדים. ומנהג ישראל שמשתדלים שהילדים יקבלו מה שיותר מעות חנוכה, ולא רק מהאב, אלא גם משאר בני המשפחה. ויש להסביר להם, שנתינת המעות היא כדי שיוסיפו יותר בלימוד התורה כו'. וכן כדי לתת לילדים אפשרות להוסיף בצדקה (שכן, בשביל מה צריך ילד יהודי כסף?!).

בכ"מ⁸⁸ – מטבעות או שטרות. וראה שיחת נר ח' דחנוכה (כינוס צבאות השם) תשמ"ח ע"ד המעלה בחלוקת מטבעות דוקא לילדים ולא שטרות, עיי"ש⁸⁹ ע"ד ההלכה⁹⁰.

בר"ד משיחת זאת חנוכה תשמ"ט (אחרי תפלת מנחה): עיקר המנהג דנתינת דמי חנוכה הוא בנוגע לטף, כמדובר כמ"פ בארוכה, וביחד עם זה ישנו הסיפור מנשיא דורנו, שכבר אצל הצ"צ הי' מפורסם, שנותנים דמי חנוכה גם לילדים הגדולים, ואפילו לאחרי חתונתם, כמבואר פרטי הסיפור בזה וכבר בא בדפוס⁹¹.

87) השייכות לגאולה – ראה לקו"ש ח"כ ע' 451. בביאור המנהג – ראה (נוסף על המבואר בקטע הבא) לקוטי לוי"צ אג"ק ע' שנח. אג"ק חכ"ח נע' עו. מכתב נר שמיני תשל"ג. ש"פ מקץ תשט"ז. שיחת מוצאי ש"פ וישב תשל"ח (ושם, שמחפשים המקור לזה). ועוד.

88) לדוגמא שיחת מוצאי ש"פ וישב תשל"ח בסופה. שיחת יום ד' דחנוכה תש"נ לצבאות השם – שיחה ב'. ועוד.

89) ולהעיר משיחת יום ב' דחנוכה תשנ"ב בסופה (בטעם נתינת שטרות כיון שאין כאן מטבעות). וראה שיחת ליל נר ה' דחנוכה תשי"ז שדולר נקרא גם שקל, בגימטריא ת"ל, עיי"ש. וראה סה"ש תשנ"ב ע' 192. לקו"ש ח"כ ע' 454-5. ועוד.

90) והנה, בהגת' שם לענין קדושיין – הנה לכאור' כ"ה בימינו גם במטבעות. ולאידך, ילה"ע מש"ך חו"מ רס"י קצ ובנתה"מ שם (בממריני דאחרים). ולענין באנקנאטין בזמנם – ראה שו"ת חת"ס (יו"ד סי' קלד. חו"מ סקפ"ז. שם קמ"ד – הובא גם בפת"ש יו"ד סש"ה סק"ז. חו"מ סצ"ה סק"א). נחל יצחק סס"ו סל"ח. וכ"מ דעת אדה"ז בשו"ת (שו"ת הרב סוסי' נט. נד' גם בהשמטה בהוספות לחחור"מ). [וראה גם שו"ת ר"מ איגרא חו"מ סט"ז. השיב משה סנ"ה. אבל ראה ישועורי חו"מ סע"ב ס"ב. תשובה מאהבה ח"ג סת"ד. בית שלמה סל"ד. סע"א. סע"ז]. ולכאור' כש"כ בשטרות שבימינו. [וראה מנחת שלמה שו"ת ח"א סכ"ז סק"ג, לענין ריבית]. אבל ראה שו"ת עונג יו"ט סי' קב. בית ישראל הרוויץ אה"ע סכ"ג. וראה שו"ת הר צבי ח"ג סרמ"ד. אמנם, לענין פדה"ב כ' בחת"ס דגרע טפי, עיי"ש.

וראה גם עדכ"ז בשיחת י"א ניסן תשל"ח.

91) נזכר גם בשיחת ש"פ מקץ תשכ"ג. וראה לקו"ש ח"כ ע' 451 הערה 36. חכ"ה ע' 418

נתפשט המנהג בכמה מקומות שהתינוקות מוליכים מעות לרבן⁹² בחנוכה עם יתר מנות⁹³.

יום ועש"ק, כ"ט כסלו, ה' דחנוכה, עש"ק פרשת מקץ, ערב ר"ח

מעלת יום זה ("יום כפור קטן") שאין אומרים בו תחנון מצד ימי החנוכה, והשייכות לתשובה עילאה – נתבאר בלקוטי שיחות⁹⁴.

בקריאת שמו"ת מנהגנו לומר כל ההפטרות. ובפרטיות, כמנהג רבותינו נשיאנו – בועש"ק, ההפטורה דפ' מקץ. ובש"ק בבוקר – עוה"פ משביעי עד גמירא עם הפטרות דשבת חנוכה ("רני ושמחי"), שבת ראש חודש, ומחר חודש⁹⁵.

בערב שבת, מקדימים להתפלל מנחה לפני הדלקת נר חנוכה, ואם אין לו מנין מוקדם ידליק נר חנוכה ואח"כ יתפלל מנחה בציבור. בבית הכנסת מדליקים אחרי מנחה, מפלג המנחה ואילך (3:30).

נכון לגמור את כל ההכנות לשבת לפני הדלקת נרות חנוכה בכדי שכל בני הבית יהיו בזמן ההדלקה. הדלקת נר חנוכה היא לפני הדלקת נרות שבת (זמן הדלקת נר שבת, 18 דקות לפני השקיעה: 4:10). וע"כ מדליקים מוקדם יותר מכל יום. וניתן להדליק מפלג המנחה ואילך. כדאי להדליק נר חנוכה בסמיכות וקרוב לזמן הדלקת נר שבת.

מדייקים ליתן הרבה שמן בכדי שידלקו הנרות חמישים מינוט לכל הפחות אחר שקיעת החמה. ואם לא עשה כן, לכמה דעות לא יצא אפי' בדיעבד. הדליק את הנרות וגילה שאין לו מספיק שמן, יכבה את הנר, יוסיף שמן ולאחר מכן ידליק שוב בלי ברכה (ואם כבר קיבל עליו שבת, יבקש מחבירו שידליק בשבילו). כמו כן, אם נכבו הנרות לפני כניסת השבת, ידליקם שוב או יבקש מחבירו שלא קיבל שבת להדליקם.

היום, אין מתעכבים ליד הנרות חצי שעה.

כדאי לשים מבעוד יום על מגש החנוכיה עוד חפץ⁹⁶ השווה יותר משלהבת הנרות⁹⁷ (כגון חלה שלצורך

הערה 25 ע"ד ההדגשה ליתן בעצמו. וראה שיחת מוצאי ש"פ וישב תשל"ח. ושם במנהג ליתן גם לחתניו.

92 בנוגע נתינת דמי חנוכה למלמדים ממעות מעשר – ראה שו"ת באתרא דרב סיא'תתקפא. 93 ומכאן שהמנהג דמעות חנוכה הוא גם במתנות. וכן שמענו שנהגו בזה מאז ומקדם. ומובא מנהג זה בכ"מ. וראה גם שה"ש תשמ"ז ח"א ע' 177 (וראה שם ע' 179). ולהעיר מסה"ש תשמ"ח ח"א ע' 163. שם ע' 171. ודלא כהמפקקים בזה. וראה אמת ליעקב סעת"ר הע' 583. שו"ת אבני ישפה ח"א סי' קכט סק"ב. ועוד.

94 חלק טו ע' 545 ואילך.

95 אבל להעיר מהיום יום ל' סיון (בקביעות שבת ר"ח ומחר חודש).

96 ומפי השמועה במעשה רב להניח ספר על הכסא. וראה אצלנו במקורות ועיונים להל' יומית אות תרפג. ואולי הוא מחמת הסברות שבהע' הבאות.

97 וחקרוה שרים בימינו שמשתמשים במנורות כסף שהם מוקצים מחמת ח"כ, שלפ"ז צ"ל שוה יותר מהמנורה. ומש"כ בכ"מ דמהני כיון שחשוב יותר מהשלהבת, והנר טפל לשלהבת (ראה

בית דין צדק דק"ק קראון הייטס | לא

גם תוספת חיים לחיי"א כלל סז סק"ג. ערים מצויינים בהלכה לאאזמו"ר ספ"ט ס"ב בקו"א) – עצ"ב, שהרי המנורה היא גם מוקצה מחמת עצמה מדין ממח"כ (ואולי ז"כ התורת שבת סרע"ט סק"ח). ואולי זהו הטעם לאלו שנהגו להניח תכשיטים דוקא (הובא בע"ה הבאה). והמנהג להקל להשתמש בחלה וכדומה. וסתמית הפוסקים שלא פירשו, אף שגם בזמנם הדליקו בפמוטים מכסף מורה דלא ס"ל להחמיר בזה. וכמה טעמים בדבר:

א. כשמנורה משמשת גם לנוי אי"ז ממח"כ (שש"כ פ"כ הע' ריד. וראה בטלטולי שבת בסוה"ס בתשו' הגרמ"פ סקי"ג). וי"א שבמציאות הנהוגה הרי בד"כ ראיים ועומדים להשתמש בהם לשאר דברים ג"כ. וגם אין מקפידים שלא לטלטלה ממקום למקום. גם איכא למיסבר סברא, שפמוטים וכן מנורה עשויים רק לקבלה ואין מלאכתם לאיסור, שאין מלאכת איסור נעשית בהם עצמם, ועדיפי מנר שנחלקו ראשונים אם דינם ככשמל"א (ראה הגהות רעק"א למג"א סרע"ט סקי"ב ולמג"א שש"י סק"ה), לפי שבר"כ מדליקים בכוסיות זכוכית, וממילא ל"ש ממח"כ שהוא רק בכשמל"א.

ב. אף שמנורה חשובה יותר מהחלה, החלות הן לצורך שבת וחשובים עבורו כעת יותר מהמנורה. וע"ד הטעם שהחלות מועילות בכל נר שחשובות ביחס לשלהבת. (ויש שר"ל גם שבימינו משתמשים בנרות חשמליים החלות חשובות יותר. אלא שאי"ז מועיל לגבי הפמוטים. ועוד שגם חנוכה אינו עבור השתמשות לאורו. אלא שעדיין אפ"ל כנ"ל, שהחשיבות החלות נובעת מחמת היותן לצורך שבת).

ג. עוד יש לדון, הדנה אף שפתיחה היא בגדר מוקצה מחמת גופה, אחרי שהדליק בה טפלה להנר (ראה תוספת רעק"א משניות שבת ספ"ג. חי' רעק"א שבת מז, א לתוד"ה הנח). ומקום לומר עד"ז גם במנורה, שאחרי ההדלקה משמשת לשלהבת. ובסגנון אחר שבשעה שמדליק בה ודאי ל"ש לומר שהיא בגדר ממח"כ שהרי משתמש בה, ונמצא שמעולם לא ירד עלי' תורת ממח"כ. איברא, שצ"ב לומר כן, שמאיה טעם ירד גדר מוקצה שבמנורה כשמשתמש לעיקר יעודה. ושאינו פתילה דלא חזי ולא מידי, וכשמשתמש בו שוב אינו כאבן. אבל במנורה אף שע"י שימוש הוא בגדר כלי מ"מ הקצה דעתו ממנו מחמת ח"כ. ועדיין יש מקום לומר, דל"ש גדר ממח"כ רק בדבר שאין לו השתמשות בש"ק מחמת חשיבותו, אבל במנורה שמדליקים בה בע"ש יש אפשרות השתמשות בשבת ככלי להנר. וכיון משתמש בו וגם דבר רגיל הוא להשתמש בו חזר דינו ככשמל"ה. וק"ל. עוד צ"ע, שאחרי שכבה הנר חוזר להיות ממח"כ, אא"כ נאמר שה"ז כמוקצה באמצע שבת. וי"ל באו"א קצת, דעדיף מינה שבאופן זה המוקצה נמצא שם מאליו וממילא ואינו אפי' בסיס לשעתו, ודמיה לשכח (ראה רש"ש ביצה ב, א לתוד"ה בית הלל. שבות יצחק מוקצה פ"ז סק"ב).

ד. ויש שדנו שבשולחן עיקרו עבור הסעודה שאני ומהני גם חלה, וטעמם שהנר אצ"ל על השולחן דוקא (ראה גם מנוה"ט סרע"ז בקנה"מ סק"ז), משא"כ החלה (ואו"ל שהוא כעין כיסוי קדירה שאינו נעשה בסיס להטמנה המוקצה המונח עליו, שהכיסוי משמש לקדירה. והה"נ השולחן טפל ללחם). ובסגנון אחר שכיון שהנרות הם בשביל הסעודה ה"ה טפלים לחלות שהן עיקר הסעודה. אלא שד"ז לא יושיענו לגבי נרות חנוכה ושמוקדם על ספסל או כסא. (וראה גם בע"ה הבאה בשלילת סברא הנ"ל).

ה. עוד ראיתי למי שכתב (גבי הכסף שש"ט פ"ו) שבמניח דבר היתר מעיקרא בכדי שיהא בסיס להיתר א"צ שההיתר יהא חשוב יותר. אלא שלא הביא מקור לדבר. אבל להעיר ממש"כ כע"ז במאמ"ר סרע"ט סק"ד (לדעת המחבר דמהני תנאי).

ו. עוד סברא כתבו להקל, שהסכא אינו מתבטל למנורה מחמת חשיבותו (ראה פרישה סרע"ז סק"ד. א"ר שם סק"ח וסקי"א). אמנם, למעשה לא קייל"ן הכי. וגם מסתבר שגם לדעת המקילים ל"ש לומר כן רק שגם חרס וכדומה.

ז. ואולי יש לצרף גם השי' דתנאי מועיל. וגם בלא התנה – הא גופא שהניח דבר היתר שלא יהא בסיס הו"ל כהתנה (ראה הגהות לכו"ש למג"א סרע"ט סק"ה ד"ה כאלו). ואף שלענין הפמוטים שהם ממח"כ ל"מ תנאי – לדעת רעק"א (בהגהותיו למג"א שש"ח סקי"ט) דל"א מיגו דאיתקציא בממח"כ לכאו' מהני תנאי גם לטלטל הפמוט.

ח. גם יש לצרף סברת רעק"א (בהגהותיו לשו"ע שש"ח ס"ה. וראה פמ"ג שש"ח במ"ז סק"ד. אבל ראה שו"ת רעק"א סכ"ב שכתב להיפך. וראה גם פמ"ג ששי"א במ"ז סק"ה) שבממח"כ מהני ככר או תינוק (לדעת יש מתייחס דמהני בכשמל"א, ובמקום הפ"מ יש לסמוך על סברא זו (ראה שו"ע אדה"ז שש"ח סכ"ג), ולכאו' טעמו שעיקר ממח"כ מחמת היותו כשמל"א. ומכיון שאין סברא שהבסיס יהא חמור יותר מגוף המוקצה, מהני גם לגבי הבסיס. ולפ"ה היתר שע"ג הבסיס מהני לא רק מדין בסיס לדבר המותר ודבר האסור כ"א מדין ככר או תינוק.

ט. ומדאיתין להכי, י"ל עוד, לולא דמסתפינא, ובהקדם שלכמה דעות בכשמל"א אין דין בסיס כלל, ומכיון שכל ממח"כ נובע מחמת היותו כשמל"א ל"ש בזה גדר בסיס ג"כ. אבל לאידך בפמ"ג שש"ח במ"ז בפתיחה כתב להסתפק שבבסיס דממח"כ ל"מ דבר המותר כלל. אבל כל האחרונים כתבו להיפך בב' הפרטים, הן שיש דין בסיס בממח"כ, והן שדבר המותר מועיל. וכן מוכרח גם

השבת⁹⁸) בכדי שיוכל לטלטל את המגש בשבת. ויש המחמירים לשים את החפץ על הכסא (כפי שיוסבר לקמן).

משו"ע אדה"ז ס"ח ס"ה.

[ובכל הנ"ל מענה גם להטענה שמנורות שלנו הן בגדר מנורה של פרקים שאסורות בטלטול מצ"ע, וזהו נוסף לכך שכתבו כמה אחרונים דמנורות שלנו עדיפי ממנורה של פרקים].

98 יש שר"ל דלא מהני חלה או חפץ אחר כיון שסיבת הנחת הכסא במקום זה היא מעיקרא עבור החנוכי, ולא עבור הלחם. אבל כנ"ל כ"ה בכ"מ. ומוכרח כן גם מזה שדוקא בנר ל"מ לחם לפי שטפלה לשלהבת מחמת שעיקר עשייתה לכך, ומינה שכל שאין עיקרו לכך מהני. וה"ט לפי שהכסא אינו עשוי מעיקרו לנרות, אלא שכעת משתמש בו כאן עבור הנרות. וראה גם בס' דברי יחזקאל החדש במקומו (שהביא מלוח דבר יום ביומו כ"ה כסלו) בהנהגת הרה"צ וכו' משינאווא שנהגו להניח תכשיטים על הספסל בע"ש להתיר טלטולו. (אמנם בלוח דבר יום ביומו גופא משמע שנהגו כן בכלל לתכשיטי מצוה ולא מחמת הטלטול. אבל שמענו בשם הרה"צ וכו' מפשעווארסק שסמכו ע"ז להתיר הטלטול). [ורק במגש יש שהחמירו כיון שמעיקרו מיועד לנרות, ודמיה למנורה גופא דל"מ להניח דבר היתר ע"ג המנורה. וגם במגש הרבה מקילים. ולהעיר שגם בנוגע לנו, כתב במנוה"ט סרע"ז סק"ז ועוד בטעמא דמילתא, דשאני נר שאא"פ לשלהבת ללא נר].

ויש שכתבו להחמיר בלחם דוקא, שכל עיקר הטעם דלחם מהני הוא לפי שלחם לצורך שבת חשוב יותר מנרות שבת, ובסגנון אחר שדוקא בשולחן שבת החלות הן העיקר, שהשולחן מתחילתו מיועד לאכילה, משא"כ בנדו"ד. וגם בזה סתימת כל האחרונים דלא כוותיהו, ושמועיל בכל גווי. וכן מוכרח גם מוגף הדין שבנר ל"מ הנחת לחם, והוא רק מחמת שעיקרו לשלהבת כנ"ל, אבל אל"ה אזלינן בתר חשיבות גרידא. ואפשר להכריח ד"ז גם מזה של"כ הפוסקים בטעמא דמילתא דמהני ככרות לפי שהשולחן טפל (כבכיסוי קדירה שמשמש לקדירה ואינו נעשה בסיס מה"ט – ראה בהע' הקודמת).

הן אמנם, שבמחה"ש סרע"ט סק"ה כתב לחלק דשאני שולחן שעשוי לאכילה. והיינו בהבנת ד' המג"א סרע"ז סק"ח דמהני הנחת ככרות על השולחן, שאינו סותר מש"כ בשו"ת הריב"ש ס"צ שאין לחם שבנר מועיל לטלטל הנר לפי שהשמן שבנר חשוב יותר מההיתר לפי שצריך לו למצותו, דלא אמרינן הכי רק במנורה העשוי' לנו אבל בשולחן העומד לאכילה לא. ובדה"ח (דיני בסיס לדבר האסור ס"ד וס"ז) נ' שדרך גם כע"ז, דה"ט דל"מ לחם במנורה לפי שא"צ לו שיהי' הלחם מונח במנורה, אבל על השולחן צריך שיהיו הככרות מונחים שם. ונראה שבא בזה לתווך בין ד' הריב"ש לד' המג"א. וכל המג"א: כלומר. אמנם, בכמה אחרונים נראה מדבריהם בתיווך ד' הריב"ש עם המג"א שאינו מטעם הנ"ל (ראה מנוה"ט שם. ועוד. ובמשנ"ב סרע"ז בשעה"צ סקי"ח כתב להדיא שהמג"א חולק על הריב"ש. וכ"מ בכמה מהאחרונים (ראה הגהות לבו"ש. תוס"ש סק"ז. ועוד). וגם בשו"ע אדה"ז לא נז' כלל טעמו של הריב"ש). ועוד, שלד' המחמה"ש יוצא שא"צ שהלחם יהא חשוב יותר. אבל בכ"מ פי' באו"א בד' המג"א, וגם בד' אדה"ז ברור מללו שהלחם מועיל מחמת חשיבותו לצורך שבת. ואף שמצינו כסברא הנ"ל גם באמרי דוד שש"ט לט"ו שם סק"א, מדבריו גופא מוכח שלא זהו העיקר. וראה גם שו"ת שבה"ל ח"ח סנ"ב ובתו"ד העיר גם מל' אדה"ז. וראה שו"ת נזר ישראל אוערבאך סל"ח ח"ה סק"ד. ותו, שמד' אדה"ז במה שהוסיף 'לצורך שבת' במוסגר נראה בעליל שכיוון לד"ז גופא לתווך ד' הריב"ש והמג"א, ור"ל דה"ט שלחם מועיל להמג"א, אף שכתב הריב"ש להדיא דלחם ל"מ לפי שהשמן חשוב יותר, כיון דהכא מיירי שהלחם הוא לצורך שבת. אלא שכפה"נ נסתפק אדה"ז בד"ז אם להמג"א צ"ל דוקא לצורך שבת או לא, וכדרכו בקודש הכניסו במוסגר מחמת הספק (או כיון שמחודש הוא). ונמצינו למדים שלאדה"ז א"צ להגיע לחידושו של המחמה"ש ולחלק בין שולחן למנורה באופן הנ"ל. והעיקר שהלחם חשוב יותר מחמת שהוא לצורך שבת (ולולא המוסגר, מהני גם בל"ז), וגם בספסל וכסא מהני. ועוד, שכ"ה לדינא שלחם קודם לנרות, וכש"כ לנו חנוכה (שנר ביתו עדיף מנ"ח מעיקר הדין. ורק שבימינו שמדליקים בפנים היינו הך).

ואעיקרא דמילתא, גם לסברת המחמה"ש, נ"ל שכסא מיועד לכ"ד, הן להניח עליו אוכלים והן לשאר דברים, ודמיה לשולחן שרגילים להניח עליו כל מיני חפצים. ובפרט בחנוכה שכמו שרגילים להניח עליו מנורה רגילים להניח עליו אוכלים בע"ש מה"ט גופא שלא יהא בסיס. ובסגנון אחר, שאף שאין דרך להניח חפצים על הכסא הרי גם אין דרך להניח שם מנורה, ושויס ההיתר והאיסור. ומה תאמר שבחנוכה רגיל להניח שם מנורה, הרי בשבת חנוכה רגיל שיהא שם דבר היתר. ומעיקרא לא נתכוון במחה"ש לומר שצ"ל דוקא לחם, שהרי גם שאר דברים חשובים מועילים, ועיקר דבריו דשאני נר שעשוי לשמן ולכן אין הלחם או שאר דבר נק' חשוב יותר מהשמן, אבל בדבר שאין לו יעוד ויחוד מתחילתו ודאי מהני, וכסתמת כל הפוסקים.

דמי חנוכה: בערב שבת, או ביום ראשון, יתנו גם עבור יום השבת⁹⁹.

ליל ש"ק, אור לל' כסלו, ו' דחנוכה, שבת ראש חודש

קבלת שבת, כרגיל. בתפלת ערבית יעלה ויבוא. ועל הנסים. דין השוכח, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

בברכת המזון¹⁰⁰: ועל הנסים. רצה ואח"כ יעלה ויבוא. הרחמן לשבת ולר"ח. דין השוכח, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

יש להיזהר שלא לפתוח את הדלת מול הנרות בליל שבת. ולא לעבור ליד החנוכה במהירות, שמא יכבו הנרות.

אסור להזיז את החנוכה בידיים וכן את הכסא והמגש שתחתיה, גם לאחר שיכבו הנרות. ואפי' אם העביר את החנוכה מהמגש והכסא אסור לטלטלם.

לאחר שכבו הנרות, ניתן להזיזם כלאחר יד (דהיינו: בגופו, ברגליו, במרפקו, באחורי ידיו וכיוצא בזה). כמו כן אם צריך להשתמש במקום החנוכה ניתן לבקש מגוי שיזיז אותה.

אם שם מבעוד יום חלה על המגש (או חפץ השוה-ערך יותר משלהבת הנרות, כנ"ל) ניתן לטלטל את המגש בידיים לאחר שיכבו הנרות, ואפי' החנוכה עליו. (יש המחמירים ואומרים שאין מועיל לשים חפץ על המגש (מכיון שהוא מיועד מלכתחילה לחנוכה) אלא ישים אותו על הכסא, ויטלטל את הכסא ואגב כך את המגש והחנוכה). פתרון זה מאפשר לטלטל את המגש [או את הכסא, לדעת המחמירים הנ"ל] ואגב כך את המנורה. אך, בתנאי שסיבת הטלטול היא כדי לעבור שם או להשתמש שם, ולא בכדי להגן על המנורה¹⁰¹.

אין משחקים בסביבון בשבת. יש המסתפקים לומר שסביבון הוא בגדר כלי שמלאכתו לאיסור¹⁰².

99 שיחת ש"פ וישב תשמ"ח (ספר השיחות ח"א ע' 163). ועד"ז בשיחת כ"ח כסלו (לילדי צבאות ה') תש"נ (סה"ש ח"א ע' 199): כולל אויך בערב שבת – קודם כניסת השבת. וראה גם בשיחת כ"ד כסלו תשמ"ח (יחידות כללית – בלתי מוגה). ובשיחת ש"פ וישב תש"נ (שם ע' 194): בכל יום לבד בשבת (גם לא בדבר המותר – גזירה כו').

100 לענין כוס של ברכה בסעודה זו, ילה"ע מתוד"ה שמאל – ברכות נא, א.

101 יש מי שאומר – שאף שבדרך כלל מקובל ההיתר לטלטל לאחור שהניחו חפץ, הרי בחנוכה אין להשתמש בהיתר זה*. והרוצה להחמיר כדבריו, יש מקום לחומרא זו, אף שמעיקר הדין מותר לטלטל באופן שכזה. בכל אופן, מותר לטלטל כלאחר יד או ע"י גוי, כדלעיל.

* עיקר טעמו, כיון שאין מטלטלים הנרות מצד דיני חנוכה, ואיתקצאי לכולי יומא. ולהעיר מסברא כע"ז בפמ"ג שש"ט במ"ז סק"א. וראה גם מאמ"ר סרע"ט סק"ב. ולהעיר גם משו"ת חת"ס או"ח סס"ה ד"ה עוד כ' ליישב. ואף שמוותר לטלטלם קימעה (ובספר המנהגים הובא גם מעשה רב בזה) – דעת המחמירים, שכיון בפועל מקפידים שלא לטלטל, אסח דעת' מלטלטל. וכבר העירו מפס"ד השו"ע (ודאדה"ז) או"ח סתק"ח ס"ט (סכ"א), כדעת הרמב"ן במלחמות (ביצה יט, סע"ב), דל"ש מיגו דאיקצאי כשאינו אסור מחמת עצמו. וכש"כ בנדוד"ד, שה"ז חומרא בעלמא. וראה בכע"ז שו"ת ויען יוסף או"ח ח"א סי' קכב. וכנראה דעת המחמירים, שכשהחפץ גופו אסור בטלטול, גרע טפי (משא"כ בנדון הנ"ל, שהפירות מותרים מצ"ע, ויש איסור סתירה רק על הבית). ועוד להעיר שגם בנרות שבת אין לטלטלן ועכ"ז נהגו היתר בהנחת דבר המותר.

102 ראה אצלנו שו"ת באתרא דרב ו'תצב. וראה שם לענין המשחקים בפולים וכדומה שאינם

אין נותנים מתנות חנוכה בשבת אלא אם כן הם דברים הנצרכים לשבת.

מותר ללחוץ על הסופגניות בשבת בכדי להוציא מהם את השמן (שהולך לאיבוד)¹⁰³.

אין לחמם סופגניות בשבת, גם אם מניחן על גבי קדירה שעל האש¹⁰⁴.

כשאינן רצונו בסופגניות ממולאות בריבה אסור להוציא הריבה בשבת משום בורר.

אין שרים הנרות הללו בשבת¹⁰⁵.

יום שבת קודש פרשת מקץ, ל' כסלו, ו' דחנוכה ראש חודש טבת

שחרית: יעלה ויבוא. ועל הנסים. דין השוכח יעלה ויבוא, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

הלל שלם. ואברהם זקן וגו'. קדיש תתקבל. שיר של יום ("מזמור שיר ליום השבת"). הושיענו. ברכי נפשי. קדיש יתום.

מוציאים ג' ספרי תורה. ע"ד הלימוד וההוראה בעבודת האדם מהענין דהוצאת שלשה ספרי תורה – ראה בהערה¹⁰⁶.

סדר הקריאה: בראשון קורא בפרשת מקץ ששה קרואים (בעליית ששי קורא עד סוף הפרשה). אחר גמר קריאת התורה בס"ת הראשון, מניח ס"ת השני על הבימה [כי אין מסלקין הראשונה עד שכבר הניחו השניה על השולחן שלא יסיחו דעתן מן המצוות¹⁰⁷]. הגבהה וגלילה לס"ת הראשון. [ולא יפתחו השני ולא יסורו המפה עד שיגללו הראשון, שלא יהיו העוסקים בגלילת הראשון טרודים ויוכלו לשמוע קריאה בשני, שאין להתחיל בהפשטת השני לפני הקריאה, לפי שנמצא השני ערום בלתי מגולל ואין זה כבוד לספר תורה¹⁰⁸]. קורא לשביעי בס"ת השני, קריאת ר"ח (וביום השבת

ראויים לאכילה.

103 (ראה הנסמן במ"מ וציונים להלכה יומית אות תעב.

104) הן מצד בישול אחר בישול בלח – מחמת הריבה שבתוכו. (ודעת המתירים כיון שרובו יבש – אינה עולה בקנה אחד עם שיטת הפוסקים שצ"ל יבש לגמרי, וכלשון אדה"ז בכ"מ. ולהעיר, שבלא"ה, לפעמים הריבה עשוי מחומר שאינו מבושל מעיקרא, או שמדללים את הריבה בתוספת מים שאינם מבושלים). והן מחמת אפי' אחר טיגון. אמנם בלא נטגנו בשמן, וגם אין בה ריבה, ויבשה לגמרי – שפיר דמי.

105) התוועדות שבת חנוכה תשמ"ב. אבל נהגו – וכן הורה כמ"פ – לשיר "על נסיד וכו'".

106) ראה בארוכה סה"ש תנש"א ח"א ע' 379 ואילך. וראה שיחת שבת חנוכה תשמ"ב.

107) מרדכי סוף הלכות קטנות בשם מהר"ם – הובא בב"י או"ח סוסי' קמז. תשב"ץ קטן סי' קפז. רמ"א שם ס"ח. מט"מ סרנ"ד (ושם הביא טעם אחר, ובשם הר"י). קצוה"ש ספ"ד בבדה"ש סק"ז.

108) ארחות חיים הל' קריאת ס"ת סנ"ד. כלבו סדר קריה"ת. מרדכי – הובא בב"י שם. תשב"ץ קטן שם. מט"מ סרנ"ה. שו"ע סי' קמז ס"ח. והטעם – בלבוש סוסי' קמז. וראה בשו"ת בעי חיי או"ח ח"ב ס"ג. ובביהגר"א שם סקי"ב, וכן במשנ"ב שם סקכ"ג, הוסיף טעם שאין עושים מצות חבילות חבילות. וראה במקו"ח שם שקו"ט אם צריך גמר הגלילה. וראה גם קצוה"ש שם

וגו' ובראשי חדשיכם וגו')¹⁰⁹. ומניח ספר תורה השלישי אצל השני ואומר חצי קדיש¹¹⁰. הגבהה וגלילה לס"ת השני. למפטיר, קורא בס"ת השלישי, נשיא לבני גד ("ביום השישי" ולא יותר). הגבהה וגלילה לס"ת השלישי.

מפטירין בנרות דזכריה ("רני ושמחי") בתוספת פסוק ראשון ואחרון מהפטורות שבת ראש חודש ומחר חודש ("כה אמר ה' השמים כסאי וגו'", "והי' מדי חודש וגו'", "ויצאו וראו וגו'", "והי' מדי חודש וגו'", "ויאמר לו יהונתן מחר חודש וגו'", "ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום וגו'¹¹¹").

אין אומרים 'אב הרחמים' לפני מוסף.

מוסף: "אתה יצרת". וחותרם "מקדש השבת וישראל וראשי חדשים". טעה וחותרם "מקדש השבת" יצא. ועל הנסים. דיני הטועה בתפילת מוסף, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

בשיחת ש"פ נח תשמ"א: איתא בספרים שביום טוב אומרים "אתה בחרתנו" כיון שיום טוב קשור במתן תורה שאז היה "ובנו בחרת", מה שאין כן בשבת ראש חודש שאז אומרים "אתה יצרת", כיוון ששבת קשורה בבריאה שהיתה קודם מתן תורה, ועד"ז ראש חודש שגם היה קודם מתן תורה, עוד במצרים. אמנם אף על פי שהתחלה של "אתה יצרת" שונה מהתחלת "אתה בחרתנו", הסיום בשניהם הוא בשוה. ועד"ז בנוגע לניגון ד"אתה בחרתנו", שאפשר לשיר אותו גם עם האותיות ד"אתה יצרת", ויעשו כן כעת, ועל ידי זה יפעלו ש"אתה בחרתנו" יפעל למפרע ב"אתה יצרת". ובקרוב ממש יבואו לזמן שיקויים בו "והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה' א". וכדאיתא בילקוט, שלעתיד לבוא יעלו לרגל בכל ראש חודש וכן בכל שבת בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו ממש. וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ביטו בסידור ויראו מה כתוב שם". וניגנו את "אתה יצרת" במנגינת "אתה בחרתנו".

הלכתא למשיחא: מוסף ר"ח (2 פרים, איל, 7 כבשים לעולה, ושעיר לחטאת). וזהו, נוסף למוספי שבת וקרבת תמיד.

הלכתא למשיחא: לעתיד לבוא יעלו לרגל לא רק שלש פעמים בשנה, אלא "מידי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו". ויתירה מזה: "הרי שחל ר"ח להיות בשבת. . באים שני פעמים אחד של שבת ואחד של ר"ח והעבים טוענין אותם בהשכמה ומביאים אותם לירושלים והם מתפללים שם בבוקר והם טוענים אותם לבתיהם מי אלה כעב תעופינה

בבדה"ש סק"ו.

109) ואם טעה וקרא בשל חנוכה – ראה פרטי דינים למחר ביום בדר"ח – נדפסו בטבלא בסוף הלוח. וכ"ה גם בחל ר"ח בשבת (כ"מ הכרעת הפמ"ג סתורפ"ב במ"ז סק"ד. וכ"כ בערוה"ש ס"ה. ואף שבשע"א ש"ח סע"ו כתב באו"א, ספק ברכות להקל. ובסידור יעב"ץ כתב שרצה יפסיק ורצה גומר של חנוכה). ואם קרא תחילה בס"ת השני של חנוכה ואח"כ בשלישי בשל ר"ח, מ"מ מפטיר בחנוכה, דפרסומי ניסא עדיף.

110) אבל אינו צריך להניח ספר תורה הראשון.

111) וראה בארוכה לקו"ש חל"ה ע' 187 ואילך. וראה אג"ק ח"ה ע' קח.

הרי של בוקר וכיונים אל ארובותיהם הרי של מנחה¹¹².

"מנהג עתיק ללמוד בכל ר"ח פסוק אחד עם פרש"י, ואפשר להוסיף עם עוד פירושים, מהקאפיטל בתהלים שהוא מסומן כמספר שנות חייו, ואם הקאפיטל מחזיק פחות מ"ב פסוקים, וכן בשנת העיבור, אז כופלים שיעלה כמספר חדשי השנה ואם הוא מרובה בפסוקים אזי לומדים שנים או יותר פסוקים בכל ר"ח".

מנחה: יעלה ויבוא. ועל הנסים. אין אומרים 'צדקתך' במנחה.

אין לאכול לפני הדלקת נר חנוכה וכו' כדלעיל. בהתחיל בהיתר – שכן הוא בד"כ שנט"י קודם השקיעה¹¹³ אינו פוסק, ובפרט בדרבנן¹¹⁴. והחכם עיניו בראשו שלא להגיע לידי כך, ובפרט בהתוועדות דשכיחא שכרות. אמנם, בקהילות חסידים כמדומני שהאריכו בס"ג כרגיל¹¹⁵.

מוצאי שבת קודש, בדר"ח טבת, ז' דחנוכה

יציאת השבת בשעה 5:14.

אין לאחר תפילת מעריב יותר על הרגיל.

ותן טל ומטר

בחוץ לארץ, מתחילים הלילה, מוצאי ש"ק, אור לא' טבת [ששים יום אחר תקופת תשרי, ויום השאלה ויום התקופה בכלל הששים¹¹⁶], בתפלת ערבית, לומר "ותן טל ומטר לברכה" (במקום ותן ברכה הנאמר בקיץ) בברכת 'ברך עלינו' (ברכת השנים). ואומרים אותו עד (וכולל) תפלת מנחה בערב פסח הבעל"ט. אין להפסיק להכריז "טל ומטר" לפני שמונה-עשרה.

דיני טועה, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

112 יל"ש ישע"י רמז תקג. וראה לקו"ש ח"ט ע' 292. חכ"א ע' 383 (צילום גוף כתי"ק – נדפס בריש סה"מ תשל"ז). ד"ה וה' מדי חודש תשל"ז.

113 ותלוי בפלוגתא בפ"י התחיל בהיתר – ראה שו"ע אדה"ז ס"ע ס"ה. סרע"א ס"ט. סתפ"ט סי"ז. קו"א סתל"א סק"א במוסגר. וראה אצלנו במ"מ וציונים להלכה יומית אות תרמוח.

114 ושאני מבדיקת חמץ שיעיקר זמנה בהתחלת הלילה כבקו"א שם. אבל י"א (ראה שו"ת מהרש"ל רס"י פה. וכן בב"ח סתרע"ב ד"ה פסק. והובא במג"א סק"ה ובמשנ"ב סק"י. בא"ח וישב ש"א ס"ז ואף שלא נתפרש בדבריהם דמייירי בהתחיל בהיתר – מוכרח הוא ממש"כ הב"ח שגם הרר"י שהיקל בבדיקת חמץ, מודה כאן. והרי איהו ס"ל כן בהתחיל בהיתר – ראה בטור וב"י סתל"א. אבל ראה מג"א שם סק"ח. קו"א שם. אלא שלהטור גם תוך ח"ש נק' התחיל בהיתר – עיי"ש בהגה לקו"א) שה"ה בנ"ח שפוסק, לפי שה"ז מצוה עוברת. וראה במשנ"ב שם בשעה"צ סקט"ו. וכ"מ בקו"א שם. וראה שו"ת אבנ"ז סוסי" תצט. אבל להעיר שלדין שמדליקים בפנים – אף שטוב לזהר גם בזה"ז – ל"ח מצוה עוברת, ומשום זריזים מקדימים לחוד א"צ להפסיק. והכי איכא למשמע ממש"כ בס' נוהג כצאן יוסף ע' קפה. וכ"מ מזה שלמעשה מקדימים תפילת ערבית להדלקת נ"ח כשהגיע זמנה. אבל ראה שו"ת שרידי אש ח"ב סמ"ג.

115 ולהעיר ממעשה רב – ש"פ מקץ תשד"מ. ועוד.

116 חשבון ששים יום מעת התקופה אין מונין אותם מעת לעת. ומכל מקום, לענין בדיעבד, במי שטעה ולא אמר טל ומטר לפני שעברו ששים יום מעת לעת מזמן התקופה, ובפרט – בתפלת ערבית דליל ששים נחלקו הפוסקים מה דינו. ולכן, בנוזר לאחר שסיים תפלתו, ומתפלל עוד הפעם, נכון שיתנה שבאם אינו מחוייב בדבר, ה"ז בתורת נדבה.

בתפילת ערבית אתה חוננתנו, ותן טל ומטר לברכה, יעלה ויבוא, ועל הנסים. אחרי תפלת העמידה – ויהי נועם, ואתה קדוש.

בבית הכנסת מדליקים נר חנוכה קודם 'עלינו' [ואחרי 'עלינו' וכו' – מבדיל הש"צ]. וידייקו שהמדליק יאמר 'אתה חוננתנו'. ואם שכת, יאמר: 'ברוך המבדיל בין קודש לחול' לפני ההדלקה.

כפשוט, שבמוצאי שבת זמן ההדלקה הוא רק לאחר יציאת השבת. וממהרים ללכת הביתה, בכדי שלא לאחר זמן ההדלקה יותר מדי¹¹⁷.

הסדר בבית הוא: הבדלה, נר חנוכה, ויתן לך. מלוה מלכה. בברכת המזון: ועל הנסים. יעלה ויבא. הרחמן לר"ח.

כמדומה פשוט המנהג גם במוצאי שבת שידליקו הנרות חמשים מינוט לכה¹¹⁸.

בנוגע לנתינת דמי חנוכה במוצאי ש"ק להמקפידים בזה¹¹⁹ – נתבאר בשיחת כ"ד כסלו ("יחידות כללית") תשמ"ח¹²⁰ שבנדוד"ד שאני שמדובר אודות דבר מצוה (המשפיע על חינוך הילדים), ובפרט אם יסכמו עם המקבל שהוא יוציא את הכסף בפועל ביום ראשון בבוקר לאחר עמוד השחר או נץ החמה. [ועיין בהערה¹²¹].

יום ראשון, א' טבת, ז' דחנוכה, בדר"ח טבת

שחרית: יעלה ויבוא. ועל הנסים. שכח ולא אמר "יעלה ויבא" – ראה בטבלא שבסוף הלוח.

הלל שלם. ואברהם זקן וגו'. קדיש תתקבל. שיר של יום ("היום יום ראשון בשבת"). הושיענו. ברכי נפשי. קדיש יתום. קריאת התורה.

בקריאת התורה: מוציאים ב' ספרי תורה. שלשה קרואים בס"ת הראשון, בשל ר"ח (כהן עד רביעית ההין, לוי עד ונסכה, ישראל ובראשי חדשיכם גו'). דיני טעות בקריאה זו, ראה בטבלא שבסוף הלוח. מניח ס"ת השני [כי אין מסלקין הראשונה עד שכבר הניחו השניה על השולחן שלא יסיחו דעתן מן המצוות¹²²]. הגבהה וגלילה

117 (בנוגע להדיוק בזמן ההדלקה במוצ"ש – יש להעיר מכלבו סמ"ד ואר"ח הל' חנוכה ס"ו. מנהג מרשלייאה (ס' המנהגות לר"מ ב"ר שמואל) כסלו ע' 145. מעשה רב סרל"ז. תוספת מע"ד ס"ז) (אבל ראה מנוחה וקדושה הקדמה לשער התורה בהגה). ערוה"ש או"ח סתער"ב ס"ה. ארח דוד סרפ"ב ובעלי ארח שם. שו"ת בית אב ח"א סל"ב. ולהעיר משו"ת אבנ"ז או"ח סתצ"ט וישוע"י סתרפ"א בטעם הקדמת נ"ח להבדלה (לדעת המג"א) מחמת מצוה עוברת. אבל ראה שו"ת מהרי"א הלוי סי' קפב שבלא"ה כבר עבר הזמן. ובשיחת אור לכ"ג כסלו תשמ"ט משמע לעשות ההכנות הנדרשות עבור הדלקת נ"ח בע"ש, כיון שצריך להתחיל מיד במוצ"ש. ולהעיר גם משיחת מוצ"ש וישב תשל"ט. כן להעיר שבשנת תשמ"ח היו שיחות קודש בכל ימי חנוכה (גם בעש"ק) אחרי הדלקת נ"ח בביהכ"ג, לבד ממוצאי ש"ק. אבל ראה שיחת ש"פ מקץ תשמ"ח (תורת מנחם ע' 137) שזכר טעם אחר.

118 (שקו"ט בזה בכ"מ. וראה מה שכתבנו בהתמיים כסלו תשס"ב וטבת תשס"ב.

119 "ס'איז דא אזוינע וואס זיי זיינען נוהר". וראה שיחת אור ל"ג ניסן תשמ"ג. ובכ"מ

120 ע"פ סרט הקלטה.

121 וראה גם שיחת ליל כ"ג כסלו תשמ"ט, באופן אחר קצת. ושם, שכדאי להמנע מנתינת מעות חנוכה במוצאי שבת מטעם אחר, עיי"ש.

122 (מרדכי סוף הלכות קטנות בשם מהר"ם – הובא בב"י או"ח סוסי' קמז. תשב"ץ קטן סי'

לס"ת הראשון. בס"ת השני, קוראים בפרשת נשא: ביום השביעי גו' (ולא יותר). חצי קדיש. הגבהה וגלילה.

אחר הגבהה וגלילה: אשרי ובא לציון (ואין הש"צ מסיים בקול), אחר כך יהללו, ואחר החזרת ספר תורה להיכל – חליצת התפילין והנחת תפילין דר"ת, [מזמור תהלים ע"י הש"צ לפני קדיש], חצי קדיש, מוסף. ועל הנסים.

"נוהגין בקצת מקומות שלא להסתפר בראש חודש מפני חשש סכנה כי כן הזהיר רבינו יהודה החסיד" [ובצוואת ריה"ח – נזכר גם שלא ליטול צפרניים¹²³. ואכ"מ].

הלכתא למשיחא: זמן הבאת עצי הכהנים והעם - באחד בטבת, שבו בני פרעוש [בן יודא, בפעם ה] שני¹²⁴.

מנחה: יעלה ויבוא. ועל הנסים.

ליל שני, אור לב' טבת, ח' דחנוכה, "זאת חנוכה"

בכמה שיחות קודש מובא שיש לנצל השעות שנותרו בליל "זאת חנוכה" למבצע חנוכה (וראה לקמן ביום "זאת חנוכה").

השמן והפתילות שנשארו בחנוכה לאחר החג, עושה להם מדורה ושורפם, כיון שהוקצו למצוותם¹²⁵. אבל השמן הנותר בבקבוק אין בו קדושה ומותר ליהנות ממנו.

יום שני, ב' טבת, ח' דחנוכה, "זאת חנוכה"

קורין לכהן וללוי ביום השמיני גו', לישראל ביום התשיעי גו', עד כן עשה את המנורה.

בשיחות קודש נזכר, שעל כל אחד ואחת מישראל לנצל יום זה – שבו מאירים כל שמונת נרות חנוכה – להשלים הפעולות ד"מבצע חנוכה". וכן כל מי שעדיין לא קיים את המנהג דנתינת דמי חנוכה, שיחליט תיכף למלא ולהשלים המנהג, ובהוספה, "לחטוף" ("אריינכאפנדיק") זאת בימים ובשעות שנותרו עוד בחנוכה, ואפילו לאחר תפלת ערבית במוצאי זאת חנוכה, ובימים הסמוכים לחנוכה, וכל המקדים הרי זה משובח. וכדאי שגם אלו שקיימו המנהג יוסיפו, שהרי יש מקום לומר שהיו צריכים ליתן עוד יותר, ובפרט לפי ערך גודל הנחת-רוח החסידותי שמקבלים מבניהם ובנותיהם, והנחת-רוח שיקבלו בעתיד על ידי זה שיוסיפו בהחינוך מכאן ולהבא. ויש להמשיך ולהוסיף בזה גם לאחר חנוכה.

קפז. רמ"א שם ס"ח. מט"מ סרנ"ד (ושם הביא טעם אחר, ובשם הר"י). קצוה"ש ספ"ד בבדה"ש סק"ז.

123) וראה שו"ת באתרא דרב סי' ג'צט.

124) ופעם הראשונה – ה' מנחם אב – תענית פ"ד מ"ה. ועיי"ש בתויו"ט. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1105 הע' 9. אבל להעיר ממשמעות פירש"י עירובין מא, א ד"ה מבני סנאב, שכולם היו ע"פ הגורל.

125) ראה שו"ת אתרא דרב סי' ו'תקט. וראה שם בארוכה לענין זריקתם לאשפה.

בית דין צדק דק"ק קראון הייטס | לט

כן נזכר, שיש לעשות סך הכל מכללות הענין דחנוכה, להמשיכו בעבודת כל השנה כולה במעשה בפועל. ולקבל החלטות טובות בכל עניני תורה ומצוות. ומה טוב שיתחילו בזה ע"י עריכת התוועדות.

בשיחת ש"פ מקץ תשמ"ט (ועוד) הוזכר, שבודאי ילמדו המאמר (עכ"פ כמה שורות) שישנו מרבינו הזקן (עם הגהות וביאורים מהצמח צדק) שמבאר העילוי דזאת חנוכה, והעיקר לחיות עם המאמר¹²⁶.

בשיחת זאת חנוכה תשי"ג נאמר: איתא בספרים של חסידי פולין [לעת־עתה לא מצאתי ענין זה בחסידות חב"ד, אבל מסתמא נמצא גם שם] שיום השמיני דחנוכה, "זאת חנוכה", מסוגל לפקידת עקרות. ונתבאר שם.

בהקלטה משיחת י"ט כסלו תשל"ד¹²⁷: ע"פ המבואר בשיחת י"ט כסלו תש"ד שהענינים דערב ר"ה, ימי הסליחות וחודש אלול כו' – ישנם גם בנוגע לראש השנה לחסידות, י"ט כסלו, כמו כן מובן שלאחרי הכתיבה בי"ט כסלו יש ענין החתימה, בדוגמת החתימה ביוהכ"פ במשך לר"ה. ונתבאר שם שהחתימה היא בחנוכה – שאז חזר אדה"ז לביתו. וה"ז מתאים עם המובא ב"פוילישע ספרים" שבחנוכה הוא גמר החתימה דימי הדין. (ונזכר שם, בטעם שהובא מהנכתב מספרי פולין, כיון שענין זה מתאים ע"פ תורת חסידות חב"ד)¹²⁸.

האוכל מבעוד יום, ונמשכה סעודתו עד שחשיכה, אפילו כמה שעות בלילה, מזכיר של חנוכה בברכת המזון, אם אכל כזית לפני השקיעה¹²⁹, וזאת בתנאי שעדיין לא התפללו מעריב (באמצע הסעודה).

יום שלישי, ג' טבת

בשיעור חומש היומי מסיימים בפסוק (מה, כז) ותחי רוח יעקב אביהם¹³⁰.

אסרו חג בשייכות לחנוכה – ראה בהערה¹³¹.

---

126) ראה לקוטי תורה דרושי שמיני עצרת פח, ב. אוה"ת חנוכה (כרך ה) תתקסב, א. ונשמט בשיחות קודש.

128) וראה אגרות קודש חי"ד ע' קיב: פתגם המורגל בפולין. . שגמר החתימה היא בחדש כסלו בימי חנוכה.

וראה גם בלקו"ת דרושים לשמע"צ (פח, ב), ונת' בד"ה ביום השמיני ה'תשמ"ו (ועיי"ש בהערה 33), ששמיני דחנוכה הוא כמו שמע"צ. וראה גם שיחת זאת חנוכה תשל"ח.

129) לפי שהכל הולך אחר התחלת הסעודה, שאז חל עליו חיוב הזכרה מעין המאורע ולא נפקע ממנו חיוב זה ביציאת היום.

130) וראה שיחת ה' טבת תשמ"ז. וראה לקמן יום ש"ק פרשת ויגש.

131) ראה שיחת ש"פ מקץ תשל"ג בטעם ע"פ נגלה שאין אסרו חג, ולאידך – "אינן בטלין לעולם", ושע"פ חסידות אדרבה כל ענין חנוכה – בכדי להמשיכו במשך כל השנה. ובשיחת מוצאי זאת חנוכה תשל"ה נת' ענין הגעגועים לחנוכה, ואף שאין אסרו חג, ולא נהוג להמשיך סעודה לתוך מוצאי חנוכה (כבפורים), אפשר ללמוד בעניני חנוכה, וכן להוסיף בנר מצוה ותורה אור, עיי"ש בארוכה. וראה שיחת זאת חנוכה תשמ"ט, שאף שלא קבעו אסרו חג (ויש לעיין ולפלפל בזה), כל הסמוך וקרוב יותר לחנוכה ניכרת ההשפעה יותר, ובפרט ביום הראשון שלאחרי חנוכה.

הלכתא למשיחא: י"א¹³² שלעת"ל כשיקדשו שוב ע"פ הראי', יעשו חנוכה במקומות רחוקים תשעה ימים מחמת ספיקא דיומא¹³³.

הלכתא למשיחא: אין מביאים ביכורים אחר חנוכה, שהביכורים שביכרו אחר חנוכה הם חשובים משנה הבאה ויניחם עד אחר עצרת. והטעם לפי שנאמר "אשר תביא מארצך", שמביאים בכורים רק כל זמן שמצויים על פני ארצך, שעדיין לא כלו לחי' מן השדה. אבל אחר חנוכה כבר כלו מן השדה¹³⁴. לענין פירות שגדלו בשנת השמיטה - ראה בהערה¹³⁵.

יום חמישי, ה' טבת, "דידן נצח", 35 שנה

ביחזקאל¹³⁶: בעשירי בחמשה לחודש לגלותנו בא אלי הפליט מירושלים לאמר הוכתה העיר¹³⁷.

בשלשלת היחס שבהקדמת לוח היום יום: תשמ"ז . . ביום ה' טבת בו דידן נצח באופן גלוי לעיני כל העמים בבית המשפט הפדרלי בנוגע לספרי וכתבי רבותינו נשיאינו שבספריית ליובאוויטש.

בלוח כולל חב"ד ליום זה: הוא יום חג דידן נצח. כ"ק אדמו"ר שליט"א הכריז על יום זה כיום סגולה ועת רצון לדורות. כן יצא בקריאה קדושה להוסיף ולהרחיב את ספריית אגודת חסידי חב"ד ליובאוויטש.

בימים אלו צריך להוסיף בלימוד התורה ביתר שאת וביתר עוז, שהרי נצחונם האמיתי של הספרים הוא בהוספה בלימוד התורה, כולל ובמיוחד לימוד ברבים, "עשרה שיושבים ועוסקים בתורה".

הלימוד צריך להיות לכל לראש לימוד המביא לידי מעשה, בנגלה: לימוד ההלכות הצריכות (בספר הרמב"ם וכיוצא בזה), ובפנימיות התורה: בתורת החסידות, שעל ידה יכול להיות קיום מצוות יראה ואהבה בשלימות.

בכל בית פרטי של כל אחד ואחד מישראל צריכים להיות ספרי היסוד של יהדות (נוסף לחת"ת) כולל ובמיוחד ספרי הלכה בעניינים

132) מנ"ח מצוה שא סק"ו. ועוד.

133) ולהעיר משיחת זאת חנוכה תשל"ח, שכיון שקס"ד שבתורה הוא ג"כ תורה, יש להמשיך בעניני זאת חנוכה למחרתו, מצד השקו"ט בספרים (וראה גם שיחת פורים תשי"ט) במה שאין עושים יו"ט שני של גלויות בחנוכה. ושם, שמחרת זאת חנוכה הוא בדוגמת שמחת תורה. אבל בשיחת שמח"ת תשמ"ט שלעת"ל לא יהי' ספיקא דיומא כיון שיוכלו להודיע על קידוש החודש יתיכף ומיד בכל המקומות (אלא, שבשאר יו"ט שנהגו בני"ט במשך ריבוי דורות בחוץ לארץ לעשות יו"ט שני, יש מקום לומר שימשיכו לנהוג כן גם לעת"ל, עיי"ש).

134) ויל"ע בסוף זמן הבאת ביכורים לעת"ל (ראה יחזקאל מד, ל. ועד"ז שם כ, מ), שהפירות מצויים על פני השדה גם אחרי חנוכה, שעתידים אילנות שיוציאו פירות בכל יום (שבת ל, ב), ויקויים היעוד "ונגש חורש בקוצר" (עמוס ט, יד. וראה תו"כ בחקותי כו, ד. ולהעיר מסה"ש תנש"א ח"ב ע' 743 הע' 70. שם ע' 809 הע' 131). גם צ"ב בדין חיוב בכורים בגדל ע"י נס. ואכ"מ. 135) ראה בלוח יומי לחגה"ש תשע"ה. וש"נ.

136) לג, כא.

137) וראה ר"ה יח, א, שלרשב"י עשו יום שמועה כיום שריפה. ועיי"ש בטו"א. ונת' בלקו"ש חט"ו ע' 555 בהערות.

בית דין צדק דק"ק קראון הייטס | מא

הנוגעים בחיי היום יום, בכדי לדעת את המעשה אשר יעשון. בשנת תשמ"ט נתן הרבי דולר נוסף לכא"א, כהשתתפות בקניית ספרים חדשים או בתיקון ספרים ישנים. כמו כן עורר כמ"פ ע"כ שיעשו הנחה מיוחדת על כל ספרי הקודש, בכדי להקל על רכישת הספרים.

שיחות קודש לה' טבת בקביעות שנה זו – בשנת תשנ"ב (בספר השיחות).

בקביעות שנה זו מסיימים היום ספר עבודה בשיעור רמב"ם היומי ומתחילים ספר קרבנות.

יום ועש"ק פרשת ויגש, ו' טבת

העברת הסדרה שמו"ת: פ' ויגש.

חייב אדם למשמש בבגדיו ערב שבת עם חשיכה [בפרט לאלו שלבשו בגדי שבת ויום טוב אתמול, ביום הבהיר ה' טבת].
הדלקת נרות בשעה: 4:10 (18 דקות לפני השקיעה).

שבת קודש פרשת ויגש, ז' טבת

בלקוטי שיחות¹³⁸: ע"פ מנהג ישראל – ש"תורה הוא" מסיימים ל"שלישי" (ולכמה מנהגים – ל"רביעי") של קריאת הפרשה בפסוק "וידברו גו' וירא את העגלות גו' ותחי רוח יעקב אביהם". ונת' שם בארוכה. וכן המנהג בבית חיינו.

מנהג האשכנזים שאין השליח ציבור מכריז בשבת שקודם הצום ע"ד הצום הבעל"ט, יהפך לשמחה.

מוצאי שבת קודש, אור לח' טבת

זמן צאת השבת בשעה 5:14.

ערבית: קידוש לבנה, בבגדים חשובים ונאים. [על פי הקבלה אין לקדש הלבנה עד אחר ז' ימים למולד¹³⁹].

בח' בטבת נכתבה התורה יונית בימי תלמי המלך והחושך בא לעולם שלשת ימים¹⁴⁰. וה' היום קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל¹⁴¹ – נת' בכ"מ בשיחות קודש¹⁴².

היום הגיע אדה"ז לכפר פיענא¹⁴³, לפני הסתלקותו (תקע"ג).

138) ח"ל ע' 224

139) וראה ספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 68. וש"נ. בנוגע לחשבון ז' ימים – ראה בהנסמן בהגהות כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע לסידור תורה אור, ובספרים שנשמנו בהגהות כ"ק אד"ש לשער הכולל. וראה ג"כ בשיחת ו' אד"ר תשמ"ו.

140) מגילת תענית בסופה. הובא בשו"ע או"ח סי' תקפ.

141) מס' סופרים פ"א ה"ז.

142) ראה לקוטי שיחות חלק כד בתחלתו. ובשיחת ש"פ מקץ תשנ"ב (בספר השיחות).

143) בכמה שיחות ואג"ק נק' פיענא.

יום הסתלקות הרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא נ"ע זי"ע, זוגתו של כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק נ"ע (תרכ"א), ומנו"כ בליובאוויטש.

יום שני, ט' טבת

ט' טבת הוא מהימים "שאירעו בהם צרות לאבותינו וראוי להתענות בהם", "ולא נודע איזה היא הצרה שאירע בו"¹⁴⁴. אבל, כבר פירשו שבאותו יום מת עזרא הסופר. ובמפרשי מגילת תענית הובאו עוד ענינים שאירעו באותו יום¹⁴⁵.

ליל שלישי, אור לעשרה בטבת, יהפך לשמחה

בכמה שיחות נזכר אודות ההכנה ליו"ד שבט, החל מעשרה בטבת, "שלשים יום לפני החג"¹⁴⁶.

בשיחת ליל עשרה בטבת תשנ"ב (ספר השיחות): **בליל עשרה בטבת** – שכבר התחיל **יום** העשירי בטבת שמתחיל בערב ("ויהי ערב ויהי בוקר"), ואעפ"כ לא התחיל **הצום** דעשירי בטבת עד עלות השחר. . מודגשת ביותר **הנתינת-כח** ("עת רצון") לנצל את הזמן **לעבודת התשובה** שמביאה את **הגאולה**, שע"ז יתבטל הצום דעשירי בטבת עוד לפני התחלתו. [ובר"ד משיחה הנ"ל: שמנצלים את הזמן הנותר עד הצום לעשיית תשובה. . שעד עלות השחר (ואפילו עד להתחלת הזמן שלפני-זה, כהזהירות להתחיל להתענות עוד קודם עלות השחר) נותרו עוד כמה שעות – הרי זה **ריבוי זמן לעשות תשובה**!].

כל תענית שאוכלים בו בלילה הרי זה אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר¹⁴⁷. והוא שלא ישן שינת קבע. אבל אם ישן שינת קבע אינו חוזר ואוכל ולא שותה, אלא אם כן התנה לאכול או לשתות. והרגיל לשתות בלילה אחר השינה מותר לשתות בלא תנאי. ומכל מקום, תוך חצי שעה לעלות השחר¹⁴⁸ אסור להתחיל לאכול סעודת קבע, אבל טעימה בעלמא (אכילת פירות וירקות ושתיית משקה שאינו משכר אפילו הרבה, ואכילת מזונות כביצה ולא יותר) מותרת.

יום שלישי, עשרה בטבת, יהפך לשמחה

היום הוא תענית ציבור, יום האסור באכילה ושתי', לפי שבו סמך מלך בבל על ירושלים.

144) מגילת תענית והובא בשו"ע שם.

145) ונתבאר בשיחת ש"פ ויגש, ט' טבת תשמ"ט (בספר השיחות במקומו).

146) וראה גם ספר השיחות תשמ"ז ע' 243 ואילך.

147) ראה להלן בהערה 133.

148) להעיר שבשו"ת בצה"ח ח"ג סנ"ב סק"ו ר"ל בדא"פ בדעת אדה"ז בסידורו (סדר ספה"ע) שלילה שלפני התענית קיל טפי, ומותר לאכול עד עלוה"ש ממש, דל"ג שמה ימשך. אבל, נוסף לזה שכ' כן רק מסברא ואין לזה שום מקור, והו"ע הרגיש שהוא דוחק (אף שהביאו עוה"פ בסו"ד, במסקנת הדברים, ושוב בדא"פ), ומסתבר לומר דל"פ רבנן – יל"פ בפשי' דבסידור שם מיירי בטעימה בעלמא, ולא נחית לפרט, מדלא קאי בדיני ק"ש ותפלה. וז"פ.

חולים פטורים מלהתענות וכן מעוברות ומניקות המצטערות¹⁴⁹.
חתן וכלה בשבעת ימי המשתה, מתענים.

בעל ברית משלים תעניתו ונותנין הכוס לתינוק לשתות והסעודה עושין בלילה.

גם מי שפטור מלהתענות, לא יאכל מעדנים רק יאכל מה שצריך לקיום נפשו.

הצום מתחיל מעלות השחר¹⁵⁰ (לחשבון 16.1 מעלות בשעה 5:43).
הנוסע ממקום למקום צריך להמתין ולהתענות עד צאת הכוכבים במקום שנמצא באותו זמן¹⁵¹.

הלכתא למשיחא: כל הצומות עתידין ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידים להיות יום טוב וימי ששון ושמחה¹⁵².

ובלקוטי שיחות¹⁵³: "מכיון שעשרה בטבת הוא ההתחלה והסיבה דכל הצומות, הרי כאשר מהפכים אותו ליום טוב, מתהפכים בדרך ממילא כל שאר הצומות ל"ימים טובים וימי ששון ושמחה"¹⁵⁴.

מנהג ישראל להרבות בצדקה ביום התענית. נוהגין לשער מה שהיה אוכל ביום התענית, ליתן לעניים בערב. אמרו רז"ל אגרא דתעניתא צדקתא.

אין שוטפים את הפה ביום התענית¹⁵⁵.

שכח ואכל מחוייב להשלים התענית. ואינו צריך להתענות יום אחר, אם לא שכוונתו לשם כפרה. ויכול לומר עננו בנוסח: עננו ביום צום התענית זה. ואם אכל פחות משיעור כותבת בכדי אכילת פרס או שתה פחות מרביעית לא נעקר התענית ממנו ויאמר עננו כרגיל.

בשחרית: רק הש"ץ אומר עננו¹⁵⁶, בחזרת הש"ץ, בין ברכת גאל

149) ראה בנו"כ השו"ע ורמ"א א"ח סתק"נ ס"א. ואכ"מ. ולהעיר מר"ד ש"פ ויגש תשמ"ט.

150) זמן התענית מעלות השחר - כ"ה בפוסקים.

אמנם, בר"ד משיחת ליל עשרה בטבת תשנ"ב (נעתק לעיל בפנים) נזכר בין הדברים שישנם כמה שעות עד להתחלת התענית בעלוה"ש, או אפילו הזהירות [להתחיל להתענות] עוד לפני"ז. ואולי הכוונה להמבואר בכ"מ (אג"ק חי"ח ע' תקנז, נעתק גם בלקו"ש חט"ל ע' 225. ועד"ז - ובשינויים קלים - במ"מ והגהות לאגה"ת פ"ג) בכוונת אדה"ז באגה"ת פ"ג שיכול לאכול עד ג' שעות לפני נץ החמה. ולהעיר מהוספת המלקט בספר המנהגים ע' 45 בשוה"ג.

ועוי"ל בפשטות שהכוונה להישן שינת קבע ולא התנה. וכ"מ בשיחה הנ"ל, בסה"ש תשנ"ב ע' 231 הערה 45 בשוה"ג.

151) באם מרגיש חולשה יתירה וקשה עליו התענית, יש מקום להקל לגמור את הצום לאחר שכבר לילה במקום שיצא משם.

152) ונתבאר בלקוטי שיחות חלק טו ע' 412. ושם, גם ע"ד השייכות לעשרה בטבת במיוחד.

ע"ד חיוב סעודה לעת"ל - ראה מג"א הל' ת"ב (ס' תקנ"ב סק"א). שיחת ב' דר"ה תשנ"ב.

153) חכ"ה ע' 449.

154) וראה גם בשיחת ש"פ ויחי תשנ"ב.

155) מי שיש לו צורך מיוחד, כגון שסובל מאד מריח פה וכדומה, יש לו לעשות שאלת חכם.

156) באם אין עשרה מתענים - אומר הש"צ עננו בברכה בפני עצמה אם יש בבית הכנסת אף רק ג' מתענים. ועל כל פנים כשיש עוד שבעה שאכלו פחות משיעור. וראה בהערה לקמן בנוגע לקריאת ויחל.

ישראל לברכת רפאנו. [וכן אומרו במנחה, כדלקמן]. שכח, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

שחרית: אמירת הסליחות בתוך סדר התפילה.

סדר התפלה לשחרית: לאחר חזרת הש"ץ, תחנון, נפילת אפים, סליחות (מתחילים מ"כי עם ה' החסד" ומשמיטים הוידוי – "אשמנו"), אבינו מלכנו הארוך, ואנחנו לא נדע, חצי קדיש¹⁵⁷. מוציאים ס"ת וקורין ג' גברי בפרשת ויחל משה.

בנוגע לאמירת וידוי תחנון סליחות ואבינו מלכנו כשיש ברית וחתן וכדומה, המנהג בבית חיינו¹⁵⁸, שהקהל (משא"כ החתן ובעל ברית) אומרים סליחות אבל משמיטים וידוי, תחנון, ואבינו מלכנו¹⁵⁹.

קוראים בתורה בתפילת שחרית ומנחה ("ויחל משה")¹⁶⁰, ומפטירים דרשו בתפילת מנחה כבכל תענית ציבור.

יש להקדים תפלת מנחה שיהא קודם בין השמשות (היינו, לסיימה קודם שקיעת החמה). והיינו, שנוסף לזה שראוי להקדים להתפלל לפני השקיעה גם בשאר ימים, הנה, ביום תענית בפרט נכון להקדים מחמת כמה טעמים וחששות. בדיעבד, אם נתאחר בתפלתו, אפשר לקרוא בתורה ולהפטיר ולהתפלל מנחה גם בין השמשות¹⁶¹.

בתפילת העמידה אומרים כולם "עננו" בברכת "שמע קולנו". שכח היחיד ולא אמר, ראה בטבלא שבסוף הלוח.

בחזרת הש"ץ אומר הש"ץ "עננו" בין "גואל" (ברכת "גואל ישראל") ל"רופא" (ברכת "רפאנו"), וברכת כהנים ("אלקיננו ואלקי אבותינו") לפני שים שלום.

סדר התפלה למנחה: וידבר, אשרי, חצי קדיש, ויהי בנסוע, קריאת התורה, הפטורה וברכותי, יהללו, חצי קדיש, שמונה עשרה ("עננו"), חזרת הש"ץ, תחנון, אבינו מלכנו הארוך, ואנחנו לא נדע, קדיש

(157) א"א א"ל אך אפים (רק בימי שני וחמישי).

(158) היו בזה כו"כ הוראות במשך השנים. ואכ"מ. בפועל, המנהג כבפנים.

(159) באופן כזה אין מדלגים כלל בסדר הסליחות. והיינו שמתחיל מסלח לנו, וגם אומר הוידוי ("אשמנו") כדרכו. [ודי בזה במה שמניחים מקצת – והיינו מה שמדלג בסדר התפלה על תחנון – מחמת החתן ומילה].

(160) באם אין עשרה מתענים – אפשר לקרוא ויחל אם יש בביהכ"נ אף רק ג' מתענים. אלא שי"א שכשאינן מתענים שלא מחמת חולי אין להקל, וכדמוכח בשו"ת קול גדול למהר"ם חביב סי"ד דמיירי רק באניסי – שו"ת שערי צדק (פאנעט) סי' קיט. פרי השדה ח"ג סי' קסח סק"ב. שם סי' קעט. זכרון יהודה שם. אפרקטא דעניא ח"א סע"ז ד"ה א"כ. בארות אברהם או"ח סל"ו. וגם בשו"ת צ"צ במהדו"ח או"ח סי' קיא מיירי באניסי (וכן בפס"ד שלו סי' תקסו. אבל שם י"ל דנקטי' לדוגמא בעלמא). ועוד להעיר שבכ"מ כתבו רק כשיש עשרה מתענים בעיר, ונוגע לשלוחים הנמצאים בערים רחוקות.

אלא, שבזמנינו כשאינם מתענים מחמת העדר הידיעה, כאנוסים דמי, וכתנינות שנשבו ובהנ"ל מיירי כשפורשים מדרכי צבור בשאט נפש. ועוד, שרובם ככולם של הסברות שהובאו בשו"ת הצ"צ שייכים גם בכגון דא.

(161) ובאחרונים כתבו להסתפק בנוגע בתפלת עננו אחרי כניסת השבת (ראה שו"ת דבר יהושע יו"ד סס"ג. ועוד). אבל לענין אמירת הש"ץ או"א ברכנו אפשר לאומרה בין השמשות. (ראה שו"ע אדה"ז סתרכ"ג ס"ח, אפי' בנוגע לנ"כ, שצ"ל קודם צאה"כ. ומשמע שביה"ש מותר. וכש"כ בנוגע אמירת או"א וכו', עיי"ש. [וצע"ק בסיום הסעיף: מבעוד יום. גם יל"ע אם בסידורו (שחזר בו בכמה דברים בענין בין השמשות) ס"ל נמי הכי].

תתקבל, עלינו, קדיש יתום.

דברי כבושין אחר מנחה¹⁶².

צאת הצום (זמן כוכבים בינונים לאדה"ז) [וזמן תפילת ערבית] בשעה: 5:00.

שבת קודש, י"ד טבת, שבת פרשת ויחי, שבת חזק

בקריאת התורה נוהגים לעמוד בפסוק האחרון, בסיום הספר.

בסיום הקריאה מכריזים כל הקהל (אנשים, נשים וטף) בקול רם ובשמחה "חזק חזק ונתחזק", אשר הכרזה זו מורה על התוקף של בני ישראל בכל עניני התורה ובאופן של חזקה.

גם העולה לתורה אומר "חזק חזק ונתחזק". אמירת העולה לתורה "חזק חזק ונתחזק" – לא חשיב הפסק, כי הוא שייך לקריאת הסיום. וגם הוא [העולה לתורה] אומר, כי נוסחא שלנו היא "ונתחזק".

נהוג שהגבאים מארגנים התוועדות מיוחדת בשבת זו (בהוספה על ההתוועדות שבכל שבת), ובה יתדברו ויתחזקו בכל עניני יהדות תורה ומצוות. [ובשיחת ש"פ ויחי תש"נ: וזירוז מיוחד בנוגע לביהכ"נ וביהמ"ד זה – שלא יצאו ידי חובתם בהתוועדות זו, ולכן מוכרחני לעורר ולזרז על זה, כדי שלא יתלו הדבר בי, שבגלל התוועדות זו לא ערכו הגבאים התוועדות מיוחדת בקשר לשבת חזק].

נוהגים להוסיף באמירת דברי תורה, ובפרט בשמחה לגמרה של תורה – כולל קבלת החלטות טובות להוסיף בלימוד התורה וקיום המצוות בהידור.

מוצאי שבת קודש, אור לט"ו טבת

סוף זמן קידוש לבנה (לכתחילה) הלילה בערך 1:01 לפנות בוקר.

בשיחת ש"פ ויחי תשנ"ב (כקביעות שנה זו): מתחיל מהסעודה

דמוצאי שבת קודש . . "סעודתא דדוד מלכא משיחא" . . שבדאי

תערך ברוב פאר והדר, ועוד והוא העיקר שתערך ביחד עם דוד מלכא משיחא בראשנו.

יום ראשון, ט"ו טבת

בשבועות אלו (מתחילת ספר שמות) מתחיל סדר (תעניות) שובבי"ם [ובשנים מעוברות – כשנה זו – שובבי"ם ת"ת]. בתורת חסידות חב"ד – ראה הנעתק בהערה¹⁶³.

162) ראה לקו"ש ח"כ ע' 352 (וש"נ) ע"ד מנהג כמה קהילות בעבר לומר ביום התענית בזמן מנחה דברי כבושין לעורר לתשובה, ושכדאי לעורר ע"ד מנהג הנ"ל במקום האפשרי – שיאמרו אחר מנחה (לכה"פ כמה מלים) דברי כבושין או מזמור תהלים המתאים, ובמקום שאא"פ – שיחשבו עכ"פ דברי כבושין.

163) ראה ספר השיחות תשמ"ט ע' 185 בהערה. ולהעיר מאג"ק ח"י ע' רנט. לשמע אוזן ע' קל.

ניתל

ליל ש"ק כא טבת

יש לסיים השיעורים לפני שקיעת החמה.

בשיחת ש"פ וישב תש"נ (סה"ש תש"נ) נזכר, שניתל חל בכמה שנים בתוך ימי חנוכה, או בסמיכות להם.

הלשון ניטל רמז להעדר. וי"א "ניתל" – מלשון (נתלה) תלוי. והוא זמן לידת (פי' ניטל, נאטאל – ברומית) אותו האיש.

מנהג ישראל אשר תורה היא – וכן הוא גם מנהגנו¹⁶⁴ – שבלייל ניטל [משקיעת החמה ואילך] אין לומדים¹⁶⁵ עד חצות הלילה. והטעם "כדי שלא להוסיף חיות"¹⁶⁶. ובמק"א נתבאר "שהכוונה ב"לא להוסיף חיות" – הוא בו ובהולכים בשיטתו עתה"¹⁶⁷.

קביעותו לא ע"פ מנין בני ישראל אלא ע"פ מנין אומות העולם. וא"כ יש להתחשב עם מנין אומות העולם הנוהג במקום דוקא. ובכל מדינה צריך להיות בליל אידם דמדינה זו בזמן הזה, ע"פ לוח האינס יהודים שבמדינה (ביום כ"ה דעצעמבער בארצות הברית, ע"פ מנין המדינה כאן)¹⁶⁸.

כיון שענין ביטול לימוד תורה חידוש גדול הוא, אין לך בו אלא חידושו, ולכן אין לבטל אלא לילה אחד.

אבל לומד משניות בסוף התפילה כרגיל¹⁶⁹.

ע"ד הנהגת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע בליל ניטל וההוראה מזה – ראה שיחת ש"פ וישב תש"נ¹⁷⁰. ושם: "דערפון האט מען אויך א הוראה (ונתינת כח) בנוגע לפועל ווי אויסצונוצן דעם זמן פון "ניתל" – גיט זיין כבטל ח"ו (כדי לא להוסיף חיות), נאר לתועלת – ובפרט דורך צוגעבען אין עניני חכמה. . אדער אויך מוסיף זיין אין צדקה וחסד, אדער אין הנהגת הבית וכיו"ב." ועיי"ש בהמשך¹⁷¹.

לימוד חסידות בליל ניטל – ברשימה מחורף תרצ"ה (בווין) שגם דא"ח לא הי' כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע לומד בליל ניטל. וגם לא

164) וכן יש לחנך הילדים בקיום מנהג זה (באופן הרצוי, ולא ח"ו לבטל זמנם). אך אין צריך למחות במי שלומד, ובפרט אצל אלו שלא נתפשט אצלם מנהג זה. ראה בארוכה בשו"ת באתרא דרב סי' יב'תז.

165) גם עניני ניטל – ראה שו"ת באתרא דרב סי' יב'שלג.

166) ועוד טעמים בשם גדולי ישראל הובאו בספרי טעמי המנהגים, ונז' באג"ק חיד"ע' שנא. וראה גם לקו"ש חט"ו ע' 554.

167) הביאור בזה, איך יתכן שלימוד התורה יגרום לתוצאות בלתי רצויות – עיי"ש באג"ק.

168) ואם יש בנייהם מנהגים שונים בזה, לנהוג בהנ"ל בלילה שאז חוגגים רוב האינס יהודים, ז.א. באותה הלילה שנתקבלה על רוב האינס יהודים. וראה ספר השיחות תש"נ ח"א ע' 192 בהערה.

169) וכן מעשה רב במוצש"ק, אור לי"ז טבת, תשמ"ט. וככל הנראה גם באור לי"ט טבת תשכ"ה.

170) סה"ש שם.

171) בנוגע לנסיעה על הציון – ראה שו"ת באתרא דרב סי' יב'תפג.

למיגרס¹⁷².

מותר לקרוא סיפורי חסידים¹⁷³.

לענין מצות עונה בליל ניטל – ראה בהערה¹⁷⁴.

שנה חדשה

בקשר לשנה חדשה למספרם – ראה המצויין בהערה¹⁷⁵.

תקופת טבת: ביום חמישי, ד' שבט בשעה 4:30 אחרי הצהריים¹⁷⁶.

172) וכשחל בליל ש"ק, אמר המאמר למחרת בבוקר. וראה גם היכל מנחם ע' רסח. אבל ראה ברשימה מכ' כסלו תרצ"ג. ולהעיר משיחה קצרה שנאמרה בליל ג' דחנוכה תש"נ.

173) כן המנהג בכ"מ, וכן נהג הר"י ע"ה וויינבערג בשידור ברדיו, ומפי השמועה שהיה ע"פ הוראה – ראה עוד בשו"ת באתרא דרב סי' ב'רנב, ובארוכה, בקובץ העו"ב דש"פ יתרו תשפ"א.

174) ראה אג"ק ח"ב ע' תכד. ואם חל בו ל"ט – מחלוקת בדבר וכדאי לחכות אחרי חצות. 175) ראה ברשימת היחידות למר קלמס, עצת הרבי תנחני ע' 79. [וראה עד"ז אהלי יעקב הוסיאטין ע' קכ].

176) התקופות נזכרו בהקדמה ללוח "היום יום" וכן בלוח כולל חב"ד.

לפרטי דינים: "ראה ב"י או"ח סו"ס תנה. רמ"א שם ס"א (שו"ע אדה"ז שם סט"ו-טז. סר"ו סי"ד). יו"ד סקט"ז ס"ה. ובכ"מ" – נסמנו בלקוטי שיחות חט"ז ע' 98 הערה 33. חכ"א ע' 233 הערה 33. וראה לקו"ש חט"ז ע' 577. וראה בארוכה הנסמן במ"מ וציונים להלכה יומית אות תצד.

עשו כל אשר שביכולתכם לפעול ביאת משיח בפועל ממש!

מעכשיו ניתן לקבל

המעשה הוא העיקר

הלוח החסידי – עם ה"הוראות למעשה" מתשמ"ח ואילך.

בוואטסאפ

תוסיף מספר 1.347.699.2770 + לרשימת אנשי הקשר שלך ושלח לשם בקשה ל'מנוי'.

(אפשר לבקש לקבלו גם בתרגום לאנגלית)

להרשם באימייל שלח בקשה לכתובת

info@iChossid.com

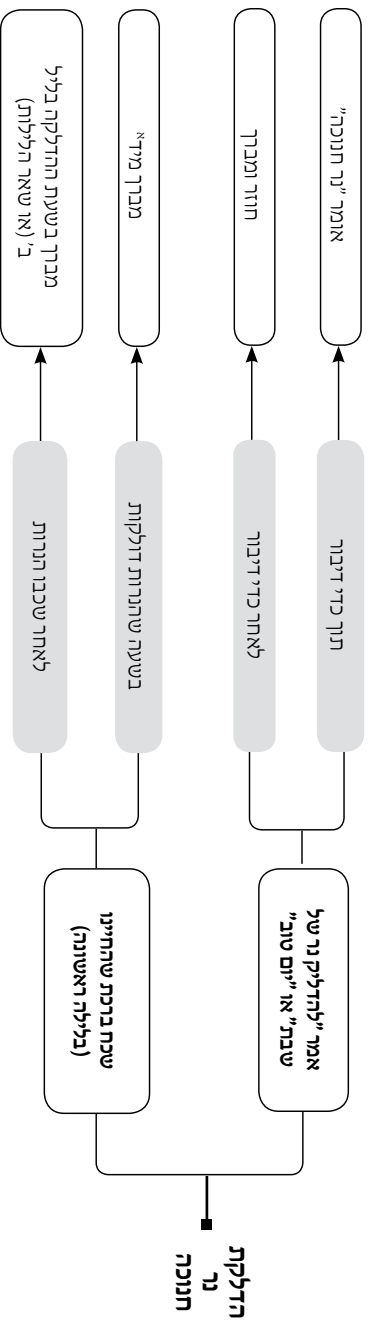
אין לראות בזה שום המלצה להחזיק ולהשתמש במכשיר עם חיבור להאינטרנט.

קיצור דיני שכחה וטעות לחנוכה, ועשרה בטבת

הדין

זמנ/ה

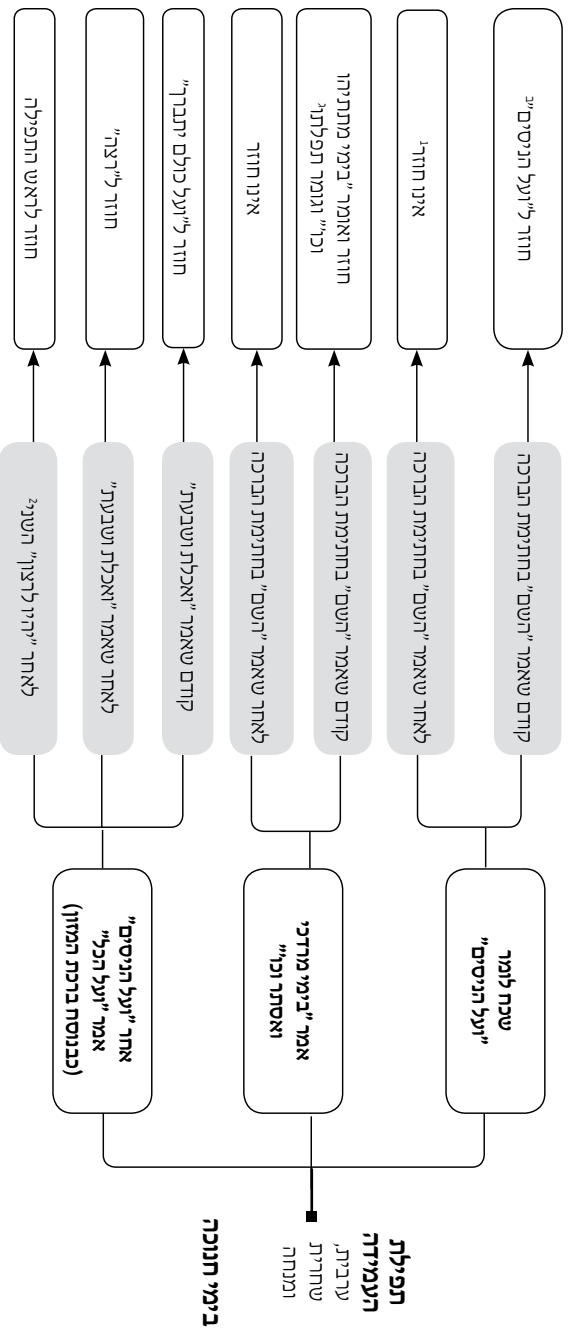
טעות

1. יש אומרים שאומר לפני יהיו לרצון השני: "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים, כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. בימי מתיתו וכו'".

2. והסידה דעתו מלומר תחנונים

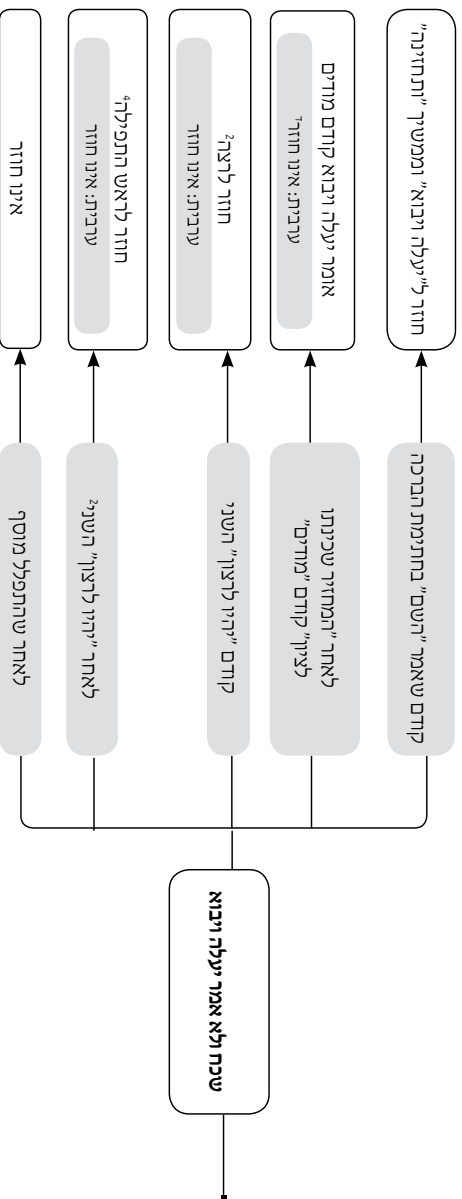

חזין

נזכר/ה

טעות

3. אם זוכר לאחר שאמר השם לפני חתימת "הטוב שמך" או "המברך את עמו ישראל בשלום", אומר "למדני חוקיך", וחזור "לרצה".
4. ואין צריך לומר "ועל הגיסים" שוב. ובשחירת, אם כבר סילק התפלג - נכון שיניח שוב".

תפילת העמידה
ערבית,
שחרית
ומנחה

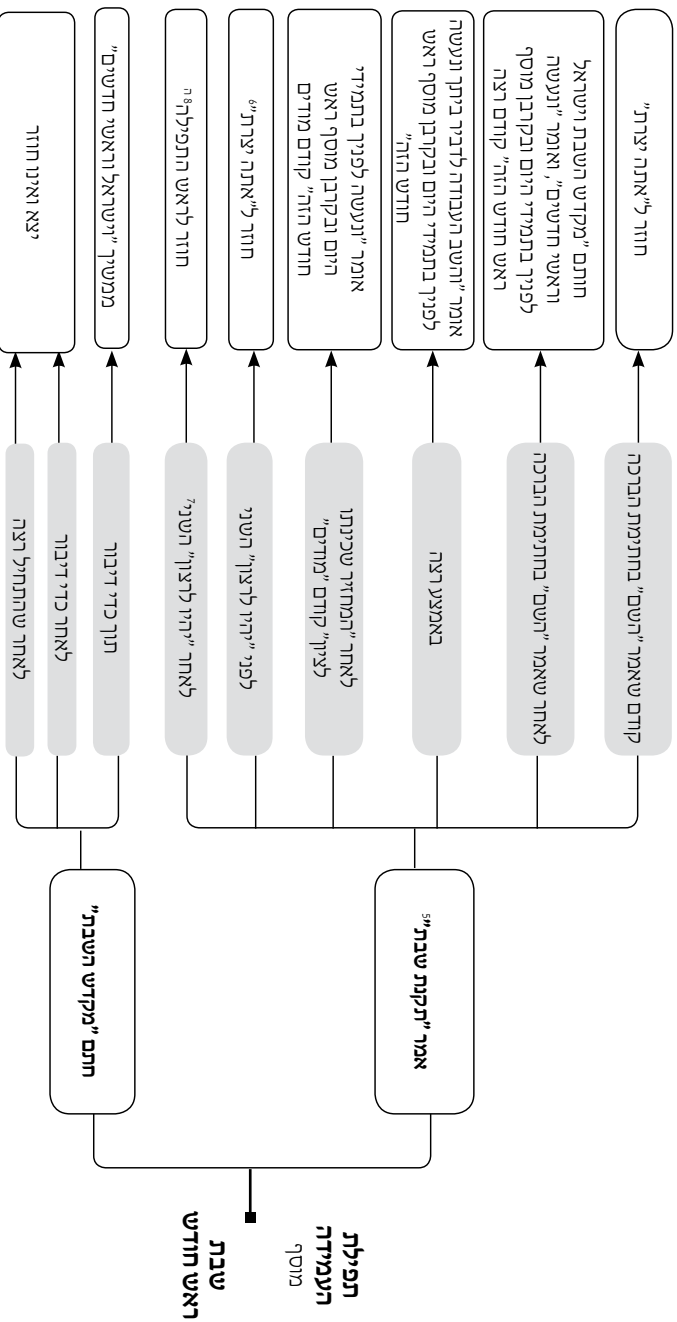
בראש חודש

5. או אם מסופק אם אמר "אתה יצרת".

6. אם נזכר לאחר שאמר השם לפני חתימת "הטוב שמך" או "המברך את עמו ישראל בשלום", אמר "למדני חוקך", וחזר ל"אתה יצרת".

7. והסירה דעתו מלומר תתנונים.

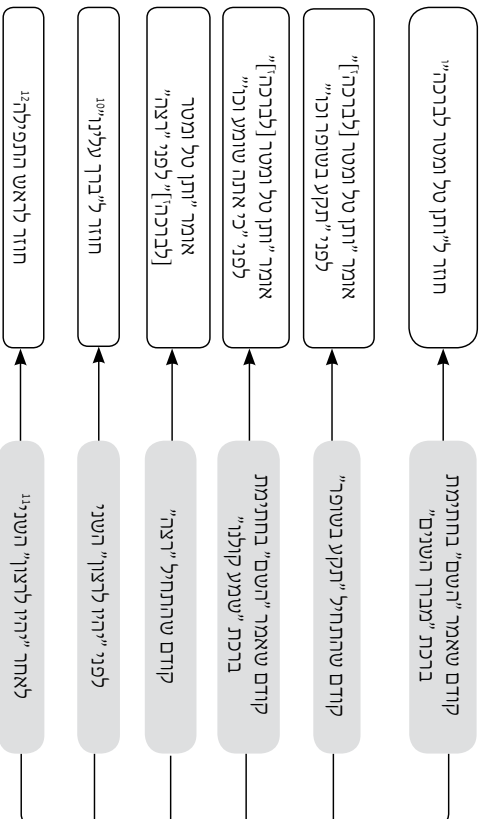
8. ואין צריך לומר "ועל תניסים" שוב.

הדין

מזכיר/ה

טענות

תפילת העמידה
ערבית, שחרית ומנחה

ליל החורף - או ליל אור לא, טבת - ערב פסח

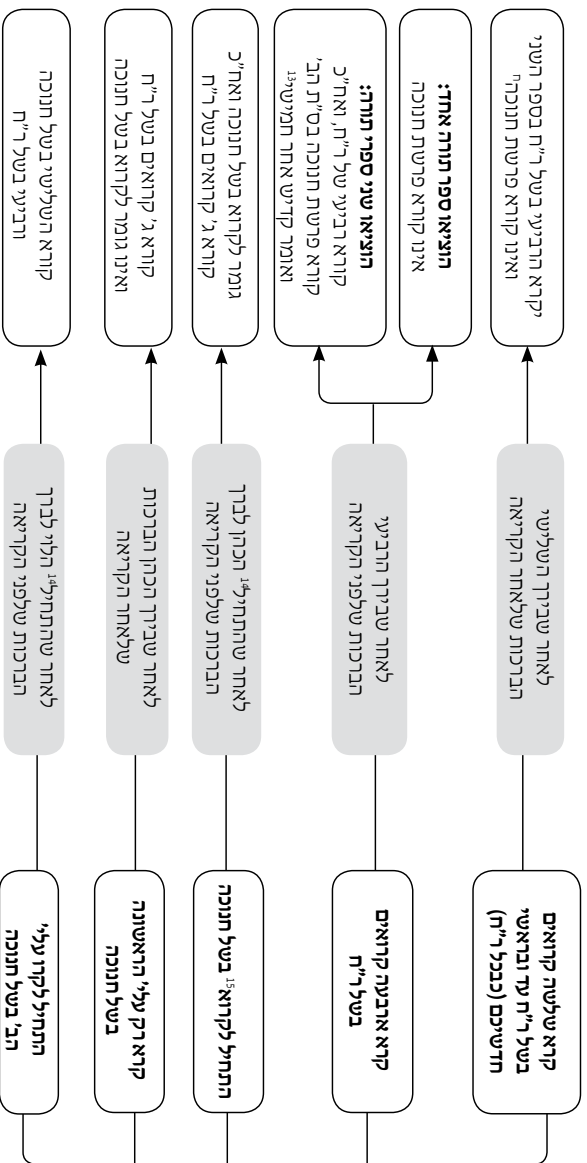
9. אפילו אמר "ותן טל" ולא אמר "ומטר".
המסופק אם אמר "ותן טל ומטר" בתפילתו - עדין שלושים יום בחוקת שלא הזכירו וצריך לחזור. לאחר ל' יום (השופר): מתפלת ערבית, אור ל' שבט) אינו צריך לחזור, שכן חקתו שכבר התנהג לאומרו כהלכה"י.
10. אם נזכר לאחר שאמר השם לפני חתמת "המחזיק שכינתו", "הטוב שמך" או "מברך את עמי ישראל בשלום", אמר "למדי חוקיך", וחזר ל"ברך עלינו".
11. והסידור דיעתו מלומר תחנונים.
12. במוציא שבת, חזר ואמר "אתה חוננתני" בתפלתו שנית. בראש חודש, חזר ואמר

"יעלה ויבוא" בתפלת שנית. בתוכה פורים אינו צריך לומר "יעל בתפלת הנסים" שנית.

אם נזכר כשהגיע זמן תפילה שלאחר מותפלל פעמיים שמונה עשרה, ראשונה לחובה ושנייה לתשלומין. אבל אם שכח לומר טל ומטר במנחת ערב שבת (וכן במנחת ערב פסח), אינו מתפלל בערבית ליל שבת (וכן בליל פסח) שבתים.

13. ואם אמר קדיש אחרי הרביעי, אינו חוזר ואומר קדיש אחר התמישי.

14. אפילו אמר רק "ברוך אתה ה'".
15. אם לא החמיליכות לברך על של חנוכה,

קריאת התורה
ראש חודש

הדיון

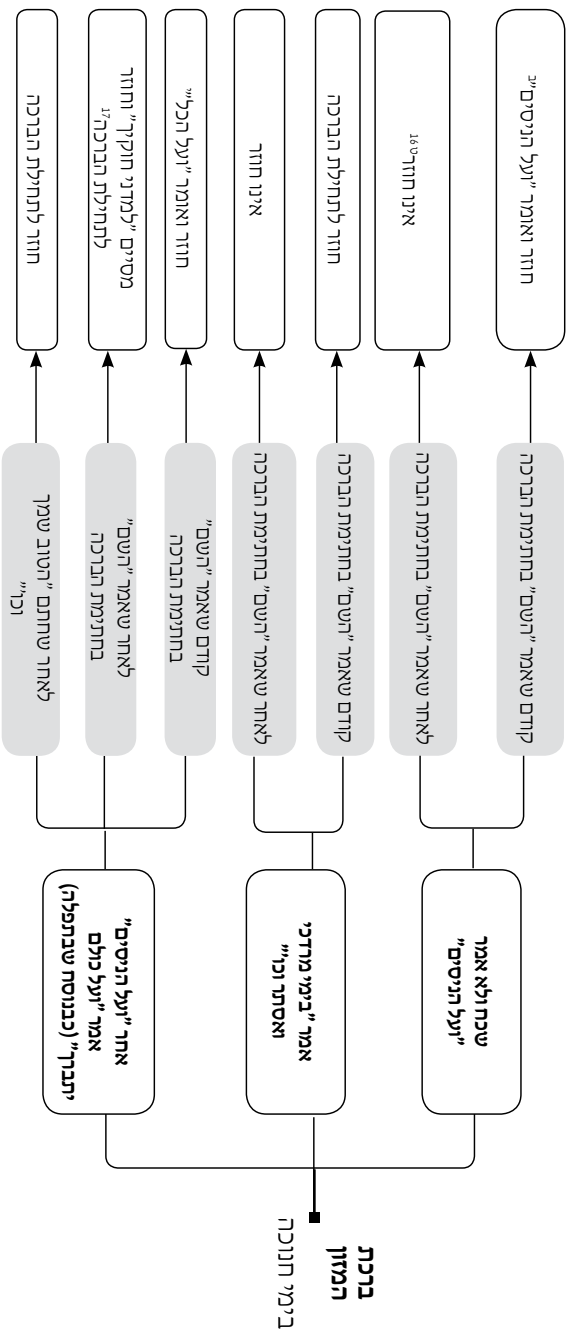
נצירה/ה

טעות

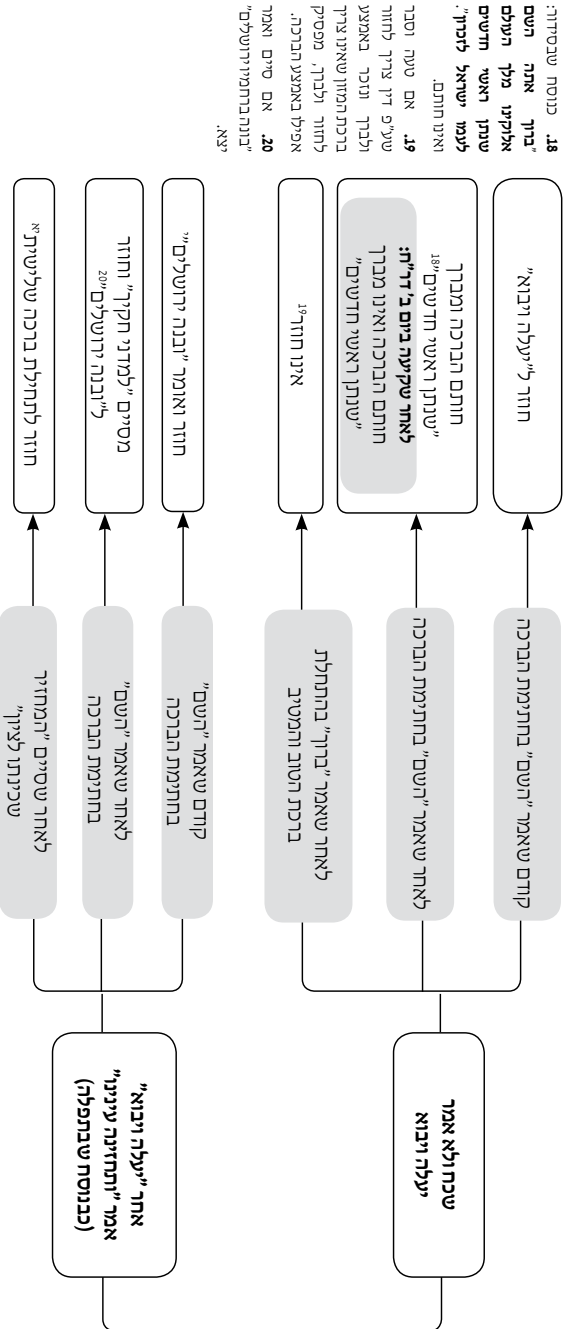
אלא שפנתו ספר תורה הלול בפרשת חנוכה, מציאים ספר תורה אחר לקרוא תחילה בשל ראש חודש, כרגיל.

16. כשיגיע אצל הרחמן [הוא זכנו לימות המשיח]. יאמר "הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מתנתהו וכו'".

17. ואם חתם "על הראק ועל המזון", יצא.

ברכת המצון בראש חודש

21. כניסתו שבסידור:

"ברוך אתה השם אלוהינו מלך העולם שנתן שבתות לנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית ברוך אתה השם מקדש השבת".

ואם שכח גם יעלה ויבוא והוא קודם שקיעה, מברך: "ברוך אתה השם אלוהינו מלך העולם שנתן שבתות לנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית וחשייתו חרישים לזכרון ברוך אתה השם מקדש השבת ישראל וחשיי חרישים".
ואם הוא אחר שקיעת החמה מברך "ברוך אתה השם אלוהינו מלך העולם שנתן שבתות לנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית וחשיי חרישים לעמו ישראל ולזכרון חרותם".

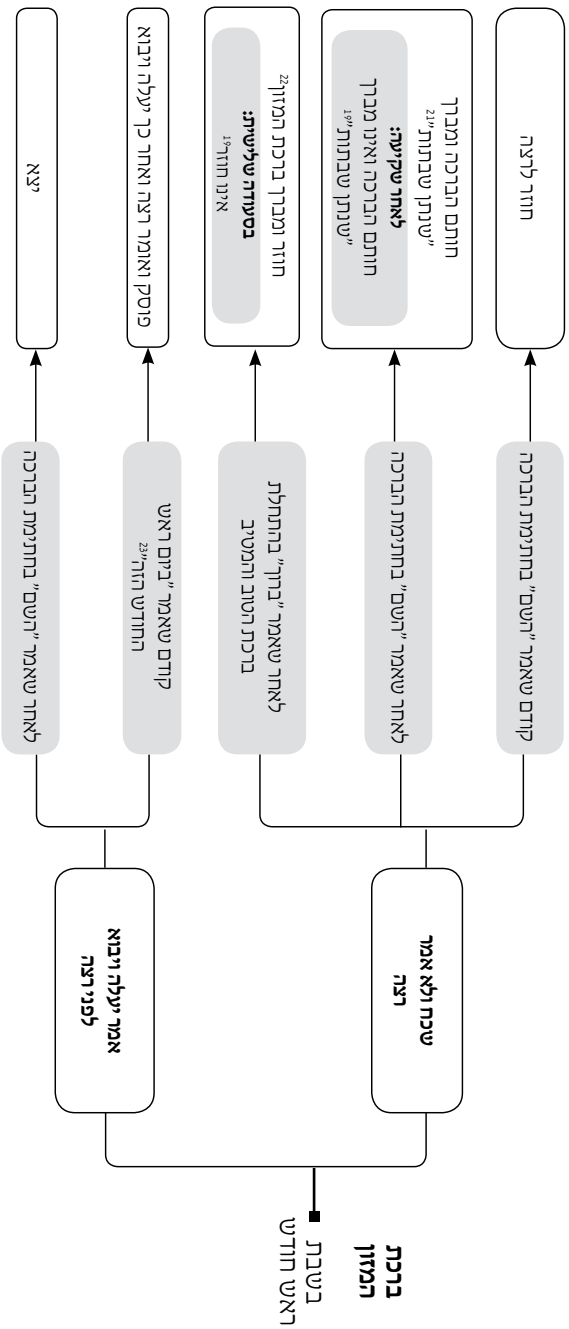
22. אינו צריך לומר "יעל תניסים" שוב. אבל צריך לומר "יעלה ויבוא" שוב.
לזכרון, ואינו חותם".

23. ואפשר שגם בזמנך

הדין

מכירה

טעות

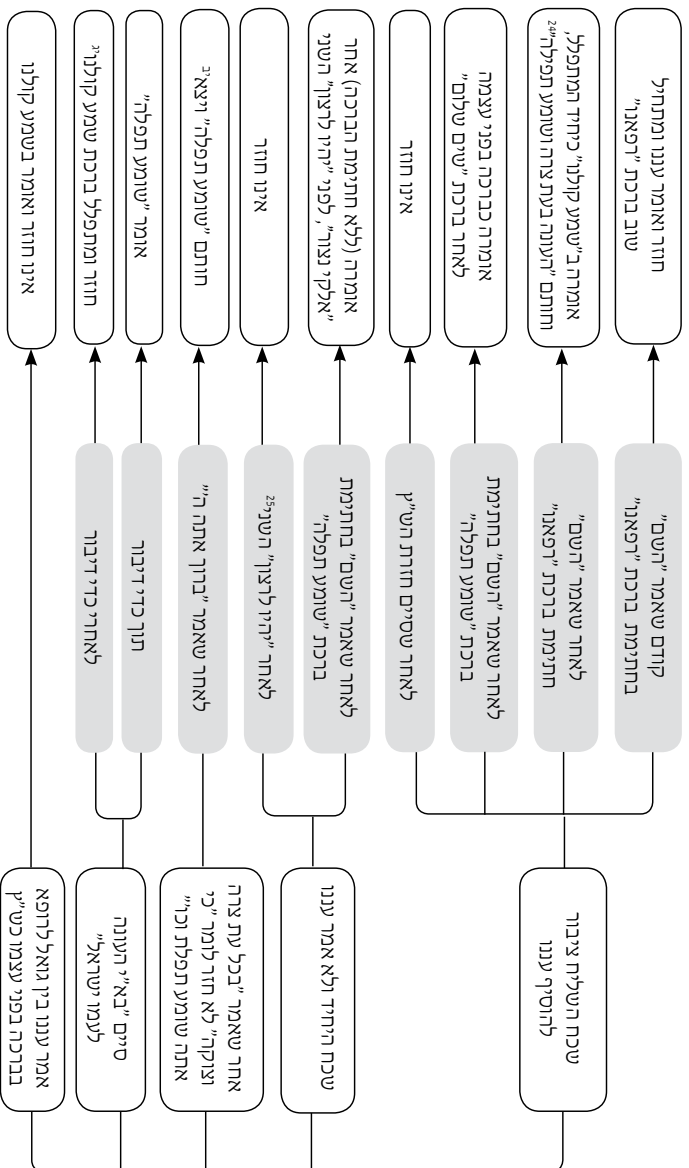

אחרי שאמר "בינים ראש החדש הזה", וגם אם סיים יעלה ויבוא, יש להדר ולומר וצרה ואח"כ יעלה ויבוא עוד פעם.

24. ואם חתם בשומע תפלה לבד יצא.

25. והסיד דעתו מלומר ותתנונים.

תפילת העמידה

שחרית ומנחה

עשרה בטבת

הערות לקיצור דיני שכחה וטעות

בא"א בשו"ת מנחם משיב סכ"ד (לדודי ע"ה). והנלפענ"ד כתבנו.

ו. כ"כ להדיא בפמ"ג סי' קיד בא"א סק"ח. סי' קיז במ"ז סק"ג. קיצור שו"ע סי"ט ס"ו. תורת חיים סק"ז. פתחי עולם (מרבני אנ"ש) סק"א. באר יעקב סק"ו. וראה במשנ"ב סי' קיד בבה"ל ס"ו ד"ה במקום. סי' קיז סקט"ו, שיותר טוב לאמרו על הסדר. וראה בירור הלכה זילבר שם סקט"ו. ובשו"ת באתרא דרב (פורים) ח"ג סי' ג הארכנו בזה בנוגע לועל הנסים, והמסתעף מזה בענינו, ושכן נראה גם לדעת אדה"ז, עיי"ש באורך.

ז. בשו"ע אדה"ז סי' קיז ס"ה נז' רק "ותן טל ומטר" וכ"ה בכ"מ. אבל בכמה פוסקים דהיינו שיאמר גם "לברכה" - ראה קיצור שו"ע סי"ט ס"ו. כה"ח שם סקל"ז. ועוד. וכן הועתק בשמועסן טבת תש"ה.

ח. ראה שו"ת שבה"ל ח"א סי' קצג משה"ק על שו"ת צור יעקב סי' קלז. ופשוט שבכה"ג אין לחוש משום אין גוללין בציבור, כשא"פ בא"א (אא"כ להסוברים שהאיסור לגלול בציבור חמירא מהוספה על הקרואים, ראה פקודת אלעזר אור"ח סי"ג ד"ה ואיך).

אמנם, צ"ב בדעת שבה"ל (וראה גם בקובץ קול התורה תשרי תשע"ט), שהרי בקורא תרי גברי בתרי ספרי באותה הפרשה (משא"כ בחד ענינא בשתי פרשיות דמותר) איכא למ"ד שיש לחוש משום פגמו של ראשון (כ"כ בשו"ת הר"י לבית הלוי ספ"ב. והו"ד בכנה"ג או"ח סי' קמד בהגה"ט סק"ד ובסתרס"ט בהגה"ט סק"ב. ובפר"ח שם סק"ד חולק. והחרה החזיק אחריו בבית הראה למהר"ש פלורנטיין הל' קריאת ס"ת (ו, א ואילך). ועיי"ש בפר"ח שהבין בדעת הר"י שצ"ל גם תרי עניני. וראה בית הראה שם (ז, א ואילך). ערך השולחן טייב סי' קמד סק"ו). וראה פמ"ג סי' קמד בא"א סק"ט שנסתפק. וכתב שאפשר שהמג"א רמז לזה. וצ"ע בכונת רמיזתו. וראה ביאור בדא"פ בקובץ אותיות למשה חו' ג ע' (תשעח). והב"ד במשנ"ב שם סק"ט. ובנדוד"ד ה"ז בגדר חד פרשה כיון שהוא המשך אחד (וכן מוכרח בשו"ת הר"י). אבל מקום אתנו לחלק שאי"ז רק בפרשה אחת ממש (כן יל"פ עכ"פ בדברי הפמ"ג). ובדוחק י"ל (בפ"י דברי הפמ"ג משא"כ בשו"ת הר"י ושאר הפוסקים שכתבו עד"ז), שכוונתו לקרוא אותה פרשה גופא ב"פ, שבכה"ג איכא פגמא שחוזר וקורא עוה"פ מה שקרא ראשון (ראה שו"ת מהרשד"ם או"ח סי"ב. פר"ח או"ח סתכ"ה סק"ב. וראה נהר שלום שם סק"א שבכה"ג מאן דשמע אתמוהי קא מתמה שכבר שמע זה הדבר בס"ת ראשון). והעיקר בכ"ז, דכיון דפלוגתא דרבוותא הוא, שיש מתירין

א. פמ"ג סי' תרעו במ"ז סק"ב. אבל ראה שם סק"ד. משנ"ב שם סק"ד. ועיי"ש בשעה"צ סק"ח. וכ"ה בכה"ח שם סק"ח-יט. ודלא כישועו"י סתרנ"א סק"ו שאם לא בירך עובר לעשייתו שוב אינו מברך. וצ"ל שמה שהעתיק במשנ"ב משמו בסק"ב קאי רק לענין הברכה אחר שכבו הנרות ודלא כבישועו"י גופא, שהרי העתיק מפתחי עולם ושם לא הובא ד"ז. ומש"כ בשו"ת בצה"ח ח"ד סנ"ז סק"ע ע"פ הלבוש שאינו מברך אחר ההדלקה, אינו מוכרח, ובפשטות בלבוש קאי באופן שלא בירך כלל בליל ראשון.

בנוגע לברכת שהחיינו מצד עיצומו של יום, כגון שנזכר בליל שמיני אחר ההדלקה או כשנמצא במקום שאינו יכול להדליק כלל - הסכמת האחרונים שלא לברך. וראה הנסמן אצלנו בלוח לפורים. ויכול לפטור עצמו ע"י ברכת שהחיינו ע"י פרי או בגד חדש.

ב. ראה בארוכה בשו"ת באתרא דרב (פורים) ח"ג סי' ג.

ג. שאמירתו "בימי מרדכי וכו'" אינו בגדר שקר (ראה אג"ק חט"ז ע' ב, וכפס"ד קצוה"ש סכ"א בבדה"ש סק"ח וסק"ט בדעת אדה"ז (סי' קח סי"ח). ולהעיר ממג"א סתרצ"ג סק"א שאמירת על הנסים בשאר ימים, ה"ה כמאורע שלא בזמנו. וכ"ה בדה"ח סל"ג סק"צ שהוא שקר גמור. אבל ראה דמשק אליעזר לנדא סוסי' קח. ומ"מ, יש לחלק, שבשאר ימות השנה ל"ש לומר "עה"נ כו' שעשית כו' בזה"ז", משא"כ בחנוכה. ומש"א בימי מרדכי וכו' - הו"ע בפ"ע. אבל במקו"ח סי' קח סוס"ק יב נראה דס"ל שאמירת עה"נ שלא בזמנו אינו שקר (ואולי מיייר רק כשהקדים יום א', דשייך שפיר לומר "בזה"ז"), ועכ"ז נשאר בצ"ע אם מחזירין כשהחליף מפורים לחנוכה. וראה שו"ת שלמת חיים (מהדורת תשנ"ה) סי' שצא).

ד. ראה שו"ת באתרא דרב ב'תשכד.

ה. ראה פמ"ג סתכ"ב בא"א סק"ו. שו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' קס. א"א מבוטשאטש מהדו"ת סתכ"ה ס"ג. הגהות חכמת שלמה סתכ"ה ס"ג. משנ"ב סת"צ בבה"ל ד"ה מתפלל. כה"ח שם סק"ו. לוח כולל חב"ד. שו"ת קנה בושם ח"ג או"ח סכ"ה. אג"מ ח"ד סכ"א. ולהעיר שלפי סברא הראשונה בשו"ת תשובה מאהבה שם, מקום לומר שלא יועיל גם אמירת ונעשה לפניך בתמידי וכו'. וי"ל. והנה בשיחת ש"פ נצו"י תשמ"ז (ראה בקיצור דיני שכחה וטעות בתפילת גהה"ס יו"ל בלוח גהה"ס שעעל"ט. וראה בקובץ באתרא דרב שיו"ל מטעם הבד"צ גליון ג' ע' 26) שבי"ט אם הזכיר פסוקי יום אחר אינו יוצא. ועפמ"כ בשו"ת אג"מ הנ"ל - כש"כ וק"ו בנדוד"ד שאמר רק של שבת. וראה מש"כ

וכן בשבה"ל סי' קצ (למרות שגרס בגמ' "ור"ח עיקר". ואדרבה מינה הוכיח כן. ומכאן נדחה גם מש"כ שם בשו"ת שבה"ל בדעת הרי"ף והרא"ש והעיטור דגרסי "ור"ח עיקר") ובמהרי"ל ועוד. וכן מצינו בתוס' (מגילה כג, א ד"ה חד) שהביאו ממדרש ילמדנו דוקא (אבל ראה הגהות הב"ח שם. מסורת הש"ס שם. וכ"כ בספרו שאילת שלום שאילתא כו בסופו. וראה מהרש"א שם שעמד בזה. וראה שו"ת פרח שושן או"ח כלל א ס"ח. כנה"ג בהגה"ט סתרפ"ד סק"ה. ברכ"י שם סק"ג. הגהות רעק"א לשו"ע שם. שו"ת בית אפרים סי"ח. עטרת חכמים או"ח ס"י. שו"מ רביעאה ח"ב סי' קיב. העמק שאלה לשאלות שם סק"ג. וכ"כ בחידושיו במרומי שדה מגילה כט, ב) שאין משגיחין כל עיקר, ומכאן שבש"ס שלנו ל"ג התוס' הכי, ואדרבה פי' להדיא (לקמן כט, ב - ד"ה והלכתא) שהכוונה בגמרא "לעשותו עיקר". ומ"מ אכתי ס"ל דהכי הלכתא שאין משגיחין כל עיקר, ובהכרח לומר, שלדעתם הכל בכלל (וכ"מ קצת בביהג"א סתרפ"ד סק"ה. וכ"נ שהבין בשו"ת נוב"י מהדו"ת או"ח סי"א סד"ה הראשונה), שמכיון שאין קריאת חנוכה עיקר להקדימה לר"ח, מכאן גם שבמקום טעות נדחית לגמרי, דקילא משאר קריאת המועדים מאיזה טעם שיהי' (ראה שו"ת גו"ר או"ח כלל א סל"ה. מהר"י אסאד או"ח סר"ג. שו"ת מהר"ם שיק או"ח סשל"ד. שפ"א שבת כג, ב תוד"ה הדר).

ועוד בה שלישי, שסתימת כל הפוסקים שרק כשהתחיל בקריאת הרביעי קורא חמישי בשל חנוכה, ומשמע דבלא"ה אינו קורא בשל חנוכה.

ועל ארבעה אשיבנו, שמה שחידש שם ליישב דעת הצור יעקב, שמותר לכתחילה לקרוא רביעי בשל ר"ח ועי"ז לגרום פגמו של שני בכדי שיוכל אח"כ לקרוא חמישי של חנוכה, ומדמה לה לשי' הרמב"ן (הובא בר"ן שבת נג, א - בדפי הרי"ף) באישתפיך חמימי שמותר למול ולהניס א"ע לסכ"נ בכדי לדחות שבת - תמוה מאד, דל"ד כי עוללא לדנא, ומהו ההיתר להיכנס לאיסור הוספה על הקרואים כשבקל יוכל לדחות של חנוכה (משא"כ במילה שמחוייב כעת למול, ואין למצוה אלא מקומה ושעתה). ועוד להעיר מדעת החת"ס בשו"ת אה"ע ס"א, דע"כ לא קאמר הרמב"ן הכי כ"א במילה, שספק אם יצטרך אח"כ לחמם מים משא"כ כשבודאי יגרום איסור.

וראה גם בשבה"ל מועדים לחנוכה חי' סוגיות סי"ג בסו"ד מה שהוסיף הו"ע בתשו' הנ"ל דעתו למעשה.

ט. שהזכרת חנוכה אינה חובה כלל בברכת המזון.

י. כבשח באמצע ברכת המזון שחוזר למקום שפסק. ועד"ז כתב בקצוה"ש סמ"ז סקכ"ה מטעם אחר, עיי"ט.

בחד פרשה בתרי ויש אוסרין, ואין הכרעה ברורה בדבר (וראה לדוד אמת ס"ה סמ"ט סק"ה. שלחן הקריאה (בהוצאה שני') סי"ב במסגה"ש סק"ע. כה"ח סי' קמג סקכ"ד. ועוד. וראה בקובץ הנ"ל בארוכה. ושם ע' תשפ הוכיח במישור מד' המרדכי מגילה שתשצ"ד בשם הראב"ה (והב"ד בשו"ת הצ"צ מהדו"ח או"ח סע"ו סק"ב) כדעת הרי"י הלוי, ולאידך בראב"ה גופי' שתקנג"ב בסו"ד מוכח כד' הפר"ח) יש לסמוך להקל בספק פגמו של ראשון, בכדי שלא לגרום לודאי פגמו של שני. ועוד, והוא העיקר, שכ"ז רק לכתחילה, משא"כ היכא דא"פ באו"א. ובסגנון אחר, דשאני הכא שעושה כן בכדי שלא לפגום בס"ת שני וכן שלא להוסיף על הקרואים. ועדיף לקרוא בס"ת ולחוש לפגמו של שני אף שמחמת זה קורא בחד פרשה בתרי ס"ת. ותו, שי"ל דכו"ע מודו שבכה"ג אין לחוש לפגמו של ראשון, שיוודעים ומכירים שקורא בשני מפני כבודו שלא להוציאו בחנם. וראה עד"ז בברכ"י או"ח סי' קמד סק"ג. וכ"ה במקראי קודש יוטעס ש"ב סי"א ושם סקכ"ז (והב"ד בשלחן הקריאה (הוצאה שני') ס"ג ס"ג במסגה"ש סק"ד (ובטעות נדפס ע"ש סק"ב)) בנוגע לר"ח גרידא והוציאו ב' ס"ת בטעות שקורא תלתא גברי בראשון ורביעי קורא בשני. והה"נ בעניננו. וראה שו"ת ויצבר יוסף שווארץ סוסי' לז.

ובגוף הענין, אף שבשו"ת שבה"ל ח"ו ספ"ו הדר הוא לכל חסידיו (במקצת עכ"פ) וכתב ליישב דברי הצור יעקב - לפענ"ד להצדיק הצדיק דמעיקרא, שדבריו הראשונים עיקר, חדא שלמעשה כבר נפסקה הלכה בשו"ע שאין משגיחין בחנוכה ואין לנו לזוז מהכרעת כל הפוסקים.

ועוד, שבלא"ה צ"ע לדידי ולדכוותי מש"כ שם (ובארוכה בשו"ת שבה"ל ח"א סי' קצב) לתלות בשינויי גירסאות (במגילה כט, ב) אם "אין משגיחין בחנוכה כל עיקר" או "אין משגיחין בחנוכה ור"ח עיקר", וכאילו נחלקו בזה ראשונים (אבל ראה הגהות הב"ח שם), ושפס"ד השו"ע עולה יפה רק לדעת הרוקח סרכ"ו דיחידאה הוא - שנוסף על הדוחק וגודל התמ' שבדבר, העיקר (וראה בהבא לקמן גם שו"ת אהל יששכר סנ"א. וראה גם בקובץ קול תורה הנ"ל) שהלכה זו הובאה למעשה לא רק ברוקח (והו"ע כתב לפנ"ז כי האי לישנא "אין משגיחין בחנוכה תחילה אלא ר"ח עיקר") אלא גם מפי בית מדרשו של רש"י - למרות מה שפי' בגמרא שהכוונה שאין משגיחין לעשות עיקר - ובכל ספרי דבי רש"י - שו"ת רש"י סי' קכז. ס' הפרדס סכ"ב (אף שהו"ע גרס בגמ' "ור"ח עיקר" - ראה שם סכ"ד. ומ"מ, כאן כתב שאין משגיחין כל עיקר. וצע"ג מש"כ בשו"ת שבה"ל שם שבהכרח דלא ס"ל להפרדס כפס"ד הרוקח, שהרי כ"כ להדיא הלהלכה למעשה). סי' רש"י ששכ"ו. מחז"ו סר"מ,

או"ח סי' קעט (ומש"כ המהדיר שם בשם א"א מבוטשטשט הנ"ל - אינו, דהתם מיירי בחתם בשתיים).

אבל לכאורה אינו, שהש"צ חותם כך על ברכה אחרת, ברכת עננו, וכאן איירינן מדין ברכת ש"ת, שלא מצינו מטבע כזה בש"ת. ובשגם, שגם הש"צ לא יצא אם חתם ש"ת בנוסח "העונה וכו'", כמשמעות המג"א הנ"ל (והרי הוכיח המג"א כן מזה שש"ת כולל גם מילי דתענית, ומינה איכא למישמע שבהיפך לא יצא. אבל יל"ד, שעיקר דבריו לגבי ברכת עננו ולא מחמת ברכת ש"ת. וראה הגהות לכו"ש שם. ולהעיר גם שכו"כ כתבו הפוסקים להשיג על המג"א, וכתבו שיחתום בש"ת לחוד לפי שגם למג"א יצא בדיעבד בכה"ג, ומשמע מדבריהם שבהעונה לחוד ודאי לא יצא. וכ"מ באפיקי מגינים סי' קיט סקי"ב. ומש"כ בסידור יעב"ן לפני עננו שאם חתם באחת יצא, וקאי על הש"צ - יל"ד שכוונתו בחתם רק בש"ת ולא איפכא).

ובלא"ה, גוף הסברא צ"ב, שמה יועיל שהוא מטבע הברכה לש"צ, אבל ליחיד אינו מוטבע הברכה, ול"ד לפלוגתת הפר"ח וכנה"ג בטעה ביו"ט שחל בשבת והזכיר רק אחד מהן - שאמר מטבע הברכה ליום זה, אלא שלא הזכיר שבת, אבל הכא אי"ז מטבע ברכתו שמחוייב בכך.

וגם צ"ע, דמאי שיאטי' דדיני חתימה בשתיים לדין משנה מוטבע, שלא הרי זה כהרי זה, שבדיני חתימה בשתיים, "חדא מילתא" היינו שהענינים קרובים זל"ז (ראה ברכות מט, א ובראשונים, וראה מאירי שם לגבי ברכת הנפרע לעמו וכו' אחרי המגילה), וע"ד דין מעין חתימה סמוך לחתימה שהוא רק מעין ודוגמת החתימה, אבל בדין שינוי מטבע, גדר חדא מילתא (ראה ט"ז או"ח רס"י רצד) היינו שהוא אותו הענין ממש, ואפ"ל אם הוא מעין הענין לא די בכך.

ודוגמא לדבר: בחתימת מקדש השבת ביו"ט אף שיו"ט איקרי שבת. וכן גם בחתם מעין שלש על הגפן במקום על המח' דודאי לא מהני, אף שבחותם בשניהם אי"ז חתימה בשתיים (אבל התם ה"ט דארץ היא דמפקא מזון ופירות וכו'. ועכ"ז, פשוט שגם בחותם על הארץ לחוד לא יצא). וה"נ לא סגי במקדש ישראל לחוד, עכ"פ בקידוש (ראה מג"א סתפ"ז סוסק"ב), אף שאי"ז חתימה בשתיים דישאל הוא דקדשינהו לזמנים. וכן גם למש"כ הלבוש סי' קיד ס"ו בטעם שמהני להזכיר מוריד הגשם אחר מח' המתים, שכחתימה אריכתא דמאי ואי"ז חתימה בשתיים דחדא מילתא היא - שבדאי לא מהני כשיחתום מוריד הגשם במקום מח' המתים. [ובאמת, גם בחתימת מנחם ירושלים בברכה שלישית דברהמ"ז, דחדא מילתא היא עם בנין ירושלים, לא הביאו הפוסקים ד' הירושלמי ברכות פ"א ה"ו שיצא (וראה פני משה למחר"ם חביב ומגיד

יא. וראה חשוקי חמד בכורות נ, א בארוכה.

יב. שג"ז בכלל מעין חתימה סמוך לחתימה, שהרי אמר "כי אתה ה' העונה לעמו" שהוא מעין חתימה. ואף שאינו אותו הענין, עכ"פ ה"ז מעין דומה לחתימה. ורא' פשוטה, מברכת הבינו לגי' רמב"ם רי"ף מחז"ו ועוד. וראה שו"ת אבני זכרון ח"ג סי"ז. וראה יתר על כן בשו"ת שו"מ מהדו"ק ח"ג סי' קע.

יג. וה"ט, לפי ששינה ממוטבע שטבעו חכמים, וכדמוכח בל' הרמ"א סתקס"ה ס"א. וקאי אנוסח חתימת הברכה (וכ"ה להדיא בלבוש ס"ב). וראה גם בביהגר"א שם שהוכיח שהוא שינוי מטבע. ודלא כא"ז סק"ג וערוה"ש ס"ב שפי' בד' הרמ"א דקאי אגוף אמירת עננו ביחיד המתענה). ובחיי"א כלל קלב סי"ד שהחותמים בהעונה וכו' טועים טעות גדול. וכ"פ בשו"ת מעט מים סע"ח, שאין העונה בעת צרה בכלל ש"ת, עיי"ש.

וכן נקטו גדולי ההוראה - ראה שו"ת משנה"ה חיי"א ספ"ח. הליכות שלמה פי"ג ס"ח. שמעתתא דמשה סתקס"ה ס"א. ובשם הגריש"א - שערי שמחה יזי ס"א. ובשם הגר"ח ק - אשי ישראל פמ"ד ס"י. וראה גם מפי השמועה בחיזוק למשכני יעקב פי"ג ס"א. שו"ת שבה"ל ח"ח סי' קלב. רבבות אפרים ח"א ס"ס צ.

אבל בשו"ת עין אליעזר סמ"ט פסק שיצא, מתרי טעמי, חדא שסמך אמ"ד שגם המשנה ממוטבע שטבעו יצא. ועוד שכתב דחדא מילתא היא, וה"ר ממש"כ המג"א סי' קיט סק"ז שש"צ ששכח לומר עננו ואמרו בש"ת וחותם בשניהם.

אלא, שאין ראי' ממש, דהתם טעמא מאי שש"ת כולל גם תפלת תענית (ע"פ פירש"י תענית יג, ב ד"ה בשומע), ויש בכלל מאתים מנה (וראה גם א"א מבוטשטשט או"ח סי' תקסו. ולפלא שלא הביא ד' המג"א. ועיקרי דבריו אינם מובנים שלא מצינו כה"ג בטושו"ע), ומה"ט אם חתם הש"צ בש"ת לחוד נמי יצא. אבל איפכא לא שמעינן, שאין בכלל מנה מאתים. וכע"ז כתב בשו"ת מעט מים שם. (ולהעיר שכמה פוסקים חלקו על המג"א. אבל אדה"ז פסק כוותי' שם ס"ה). והעיקר, שדברי הרמ"א ברור מללו שהוא בגדר שינוי מטבע.

ובאמת מצינו בס' רבינו שלמה הנדמ"ח בשם הגאונים שגם היחיד חותם בשתיים. אבל בשו"ת מהר"ל החדשות סנ"ה לגבי אלו החותמים בשתיים ד"רובא דעלמא טועים", ושם שהחותמים בשתיים דס"ל דחד ענינא הוא. ואיך שיהי', אין ראי' משם כנ"ל.

ובשו"ת יבי"א ח"ז סי"ג דרך אחרי ד' שו"ת עין אליעזר בסברות כעין הנ"ל, והוסיף להטעים שאי"ז שינוי לפי שכך מטבע חתימת הברכה לש"צ. וכסברתו כ"כ בשו"ת ר' עקיבה יוסף

בית דין צדק דק"ק קראון הייטס | סא

ממטבע שטבעו חכמים בברכת ש"ת - ראה שו"ת בנימין זאב ח"ב ס' קפה.

(ומקום לומר יתירה מזו, בגדר תפלת ענווה דהיחיד, שלא רק שאינו חותם בנוסח ברכה, אלא שמעיקרא נתקן רק בדרך בקשה, וכשאר בקשות שכוללן בש"ת, ולא שחל על היחיד חובת ברכה, וחתימת הברכה היא ש"ת. או כלך לדרך זה, שבאמת ברכת ש"ת כוללת ב' ברכות וחתימת ש"ת מהני אתרווייהו, אבל חתימת העונה ה"ז ברכה אחרת לגמרי). וגם למ"ד שהיחיד יכול לקבוע ברכה בפ"ע בין גואל לרופא, שדחוה הראשונים (ראה ר"י נ"ח ח"א), אבל אכתי מחוייב בתפלת העמידה ולומר ברכת ש"ת.

אמנם, מצינו בלקט יושר ע' 113 שהביא קס"ד לחתום רק בהעונה גם ליחיד. אבל גם הוא סיים אח"כ בנוסח דידן, ושכן עיקר. ועוד ועיקר, שאא"פ לסמוך ע"ז בהיפך מד' כל הפוסקים. ובכלל קשה לסמוך על לקט יושר להלכה למעשה, דלאו מר בר רב אשי חתים עלה, ואין למדין הלכה מפי מעשה (ובמכ"ש ממה שהנדזו בכ"מ מלסמוך לגמרי על מנהגי מהרי"ל, שנכתבו ע"י מי ששימשו וכו' - ראה הסכמת הגר"ח מוואלוזין למעשה רב. שו"ת חוט השני סל"א. ואכ"מ). וכן בשו"ת מהרש"ל סס"ד הביא שכ"ה בסידורים. אבל לא כתב לעשות כן. ואדרבה.

יד. שו"ת באתרא דרב ס' יתשלו.

טו ראה בארוכה במכתב מזכירות הבד"צ מיום ועש"ק ויחי תשע"ה, שנתלה בשעתו בלוח הבד"צ שב-770 וי"ל בע"ה בגליון "באתרא דרב".

טז. ראה קצוה"ש סמ"ז סק"ד. ונשאר בצ"ע. ולכא' מוכרח הוא לפמ"ש בהגה בשו"ע אדה"ז ס' קפח סי"ג. אבל פשוט שאינו חותם. ובקצוה"ש לא נחית לזה.

יז. ראה שו"ע אדה"ז סקפ"ח סי"ג-יד. ס' המנהגים ע' 60.

תעלומה לשם), וברמב"ם כתב בשינוי, שאומר "בונה ירושלים או מנחם עמו ישראל בבנין ירושלים", וכבר העירו שגרס בירושלמי באו"א (ראה עלי תמר ירושלמי שם). וכמה מפרשים פ' בירו' שר"ל שלא הזכיר מלכות ב"ד, ולא ששינה המטבע, והיינו שגרסו כך בחתימת הברכה. ואיך שיהי', שאני התם שבאמת חדא מילתא היא, שנחמת ירושלים היינו בנינה. ודוגמא קרובה לנדו"ד שמושיע ישראל ובונה ירושלים הוא בגדר חתימה בשתים - ראה ברכות שם. ובאמת, ברא"ש ברכות פ"ז סכ"ב כתב בשם יש מתרצים, שמנחם עמו ובונה ירושלים הוי חתימנה בשתים, ורק מנחם עמו בבנין ירושלים חדא מילתא. ובשם רבינו יונה גג"ז חתימה בשתים ורק מנחם ציון בבנין ירושלים חד היא. וראה בשו"ת שואל ונשאל ח"ה ס' קיד שיש שהקפידו דוקא מה"ט לחתום מנחם ציון בבנין ירושלים, ולא מנחם ציון ובונה ירושלים].

וכמה נתחבטו הפוסקים בחתם גאל ישראל במקום גואל ישראל, וכן להיפך, או מקדש ישראל והמועדים במקום והזמנים, ובר"ה מקדש ישראל והזמנים ולא יום הזכרון, ובר"ח מקדש ישראל והזמנים או ויום הזכרון, וכן גם בהזכרת חגה"ס במקום שמע"צ, וכמה מהם החמירו טובא דלא יצא יד"ח, אף שבכולם ודאי חד ענינא הוא. (ול"ד לחתימת "שאותך לבדך ביראה נעבוד", שג"ז מטבע שטבעו, ויסודה בירו' יומא פ"ז ה"א, ונז' בכמה דוכתי. ובאמת בפאה"ש הל' א"י ס"ב סי"ז כתב גם בזה ששינה ממטבע שטבעו חכמים ולא יצא. וראה בית ישראל שם. וכן גם חתימת הפורס סוכת שלום בשבת, שג"ז מטבע שטבעו, וג"ז מירושלמי, הביאו הראבי"ה סל"ג וסוסי' קצו, והטור או"ח סרס"ז ועוד. וכל עיקרו תלוי במנהג, ולכן הטועה בזה יצא יד"ח).

ועוד זאת, דהכא גרע טפי, ולא יצא גם מטעם שאין ליחיד לקבוע ברכה לעצמו כמ"ש התוס' תענית יג, ב ד"ה אלא. ובאמת, ה"ט גופא שהיחיד אינו קובע ברכה לעצמו, לפי שמשנה